Emma Goldman

Anarşizm Neyi Savunur?

2. BASIM

agorakitaplığı

agorakitaplığı

350

EMMA GOLDMAN

27 Mayıs 1869'da Litvanya'da Yahudi bir ailenin kızı olarak doğdu. On beş yaşında fabrikada çalışırken anarşist fikirlerle tanıştı. On yedi yaşında kız kardeşiyle birlikte Amerika'ya göç etti. New York'a ilk geldiğinde tanıştığı ve ömür boyu yoldaşı olan Alexander Berkman'ın 1892'de, başarısızlıkla sonuçlanan fabrikatör Henry Clay Finch'i öldürme girişiminden dolayı hapse atılmasından sonra, hem kadim yoldaşını savunmak hem de anarşizm propagandası yapmak amacıyla *Mother Earth* (Toprak Ana) dergisini çıkardı. Bu yıllarda 'Kızıl Emma' adıyla da tanınarak, ABD'nin hemen her şehrini gezip konuşmalar yaptı, toplantılara katıldı. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce anarşist yoldaşlarıyla birlikte kurdukları 'Askerliğe Karşı Birlik' ve savaş-karşıtı faaliyetlerinden dolayı, yüzlerce yoldaşıyla birlikte meçhule kalkan bir gemiyle, Rusya'daki Çarlık düzenini deviren Sovyetler Birliği'ne sürgüne gönderildi. Fakat devrimci duygularla ayak bastığı bu ülkede karşılaştığı bürokrasi, siyasal baskı ve zorunlu çalışma karşısında dehşete düşen Emma, Lenin'e ağır eleştiriler yönelttikten ve 1921'de Kronstadt isyanının bastırılmasından sonra Sovyetler Birliği'nden ayrıldı. Nihayet 1936'da, faşistlere karşı çarpışan anarşist yoldaşlarının daveti üzerine İspanya'ya giderek Barcelona'daki mücadeleye katıldı. 14 Mayıs 1940'da, ısrarla devrim ve özgürlük mücadelesi vermeyi sürdürürken öldü. ABD'de, Haymarket isyanından sonra asılan yoldaşlarının yanına gömüldü.

DERYA KÖMÜRCÜ

1975, Kastamonu doğumlu. Marmara Üniversitesi Fransızca Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans (1998) ve Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yüksek lisans (2001) dereceleri aldı. Marmara Üniversitesi'nde Türkiye'deki sosyal demokrat hareket üzerine yaptığı araştırmayla Siyaset ve Sosyal Bilimler doktorasını tamamladı (2008). Çalışmalarını, Türkiye siyaseti, sosyal demokrasi ve siyasal partiler alanlarında sürdürmektedir. *Türkiye'de Sosyal Demokrasi Arayı□ı* (Agora Kitaplığı, 2010) adlı bir telif kitabı ve çeşitli dergilerde yayınlanmış makaleleri bulunmaktadır. *Sosyoloji Sözlü□ü* (Gordon Marshall; Osman Akınhay'la birlikte), *Küresel Ça□da Milletler ve Milliyetçilik* (Anthony D. Smith), *Anti-Kapitalist Manifesto* (Alex Callinicos) gibi kitap ve çeşitli makale çevirileri vardır. 2000 yılından beri Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim elemanı olarak çalışmaktadır.

Emma Goldman

ANARŞİZM NEYİ SAVUNUR?

Türkçesi: Derya Kömürcü

a

agorakitaplığı

Siyaset-İnceleme 60

Anarşizm Neyi Savunur?
Emma Goldman

İngilizce'den çeviren: Derya Kömürcü
Kapak tasarım - mizanpaj: Sibel Yurt

İkinci Basım: Ağustos 2013
Birinci Basım: Ocak 2012

ISBN: 978-605-103-146-0

Baskı ve Cilt: Ceylan Matbaası
Güven İş Merkezi, B Blok, No 318
Topkapı/İstanbul
Tel: (0212) 613 10 79

AGORA KİTAPLIĞI
Sertifika no: 12761
Kuloğlu Mah. Turnacıbaşı Cad.
No: 54, Çukurcuma-Beyoğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 243 96 26 - (0212) 251 37 04 Fax: (0212) 243 96 28
www.agorakitapligi.com
e- posta: agora@agorakitapligi.com

İÇİNDEKİLER

1
"ANARŞİZM VE DİĞER DENEMELER" KİTABINA ÖNSÖZ

Resim: Emma Goldman.

Büyük anarşist hatip, eşsiz John Most'u yaklaşık yirmi bir yıl kadar önce ilk kez dinlemiştim. O zamanlar, böylesine harikulade bir belagat, coşku ve ateşle kitlelere iletilen sözün insan zihninden ve ruhundan asla silinmeyeceğine inanırdım. Most'un toplantılarına katılan o kalabalıkların onun peygamberlere özgü sesinden etkilenmemesi mümkün değildi! Hiç şüphe yok ki onu dinleyenler, eski inançlarından kurtulup Anarşizm'deki hakikati ve güzelliği göreceklerdi!

O zamandan beri en büyük arzum, -ben de onun gibi kitlelere erişebileyim diye- John Most gibi konuşabilmek-

tir. Gençlik coşkusunun saflığı işte! Gençken en zor şey, çocuk oyunu gibi görünür. Gençlik, bu yüzden hayatın en kıymetli dönemidir. Heyhat! Ne yazık ki bu dönem son derece kısadır. Tıpkı Bahar gibi, propagandacının *Sturm und Drang** dönemi de, kırılgan ve narin bir büyümeyi beraberinde getirecek ve binlerce değişiklik karşısındaki direnme gücüne göre ya olgunlaşacak ya da öldürülecektir.

Mucizeler yaratan kişilere, yüksek sözle söylenen sözlere inancımı yitirdim artık. Bir düşünceyi, hatta duyguyu ortaya çıkarmanın yetersizliğinin farkına vardım. Zamanla ve bu farkındalıkla mücadele ederek, sözlü propagandanın kalıcı bir etki bırakmadığını, en iyi ihtimalle ancak insanların ataletten kurtulmasına yarayabileceğini idrak ettim. Birçok kişinin mitinglere gazete kaynaklı duygularla ya da avutulma beklentisiyle katılması, gerçekten de içlerinde bir öğrenme dürtüsü bulunmadığının kanıtıdır.

Durum insanın ifadesinin yazılı yolla anlatılmasında bütünüyle farklıdır. Yoğun olarak ilerici fikirlerle ilgilenenler dışında hiç kimse ciddi kitaplarla kendini sıkmaz. Bu durum, uzun yıllardır yürüttüğüm kamusal faaliyetlerin sonunda beni yeni bir keşif yapmaya itti: Ne şekilde eğitmeye çalışırsan çalış, bir öğrencinin zihni yalnızca kendi istediğini kabul edecektir. Pek çok modern eğitimci, toy zihinlerle ilgili olarak bu olguyu halihazırda kabul etmektedir. Ben bunun yetişkinler için de geçerli olduğunu düşünüyorum. Müzisyenler ne kadar imal edilebiliyorsa, Anarşistler ya da devrimciler de o kadar imal edilebilir. Yapılabilecek tek şey, düşünce tohumlarını ekmektir. Esaslı bir şeyin ortaya çıkıp

*) "Fırtına ve Atılım": Yaklaşık olarak 1767-1786 yıllarını kapsayan, oldukça kısa ama verimli bir Alman edebiyat akımı. (ç.n.)

çıkmayacağı -entelektüel tohumun önemini küçümsememekle birlikte- büyük ölçüde insan toprağının bereketliliğine bağlıdır.

Mitinglerde binlerce önemsiz şey dinleyicilerin dikkatini dağıtır. Hatip, ne kadar belagatli olursa olsun, kalabalığın tatminsizliğinden kaçamaz ve sonuçta, kaçınılmaz olarak onlarda kök salmayı başaramaz. O zaman büyük ihtimalle kendine bile adil davranmayacaktır.

Oysa yazar ile okuyucu arasındaki ilişki çok daha mahremdir. Kitap, biz ne olmasını istiyorsak o'dur; daha doğrusu, içinde okuduğumuz şeydir. Bunu yapabiliyor olmamız, yazılı anlatımın, sözel anlatım karşısındaki önemini gösterir. İşte bu kesinlik beni, bireysel ve toplumsal açıdan önemli çeşitli konulardaki fikirlerimi tek bir kitapta toplamaya itti. Buradaki yazılar, yirmi bir yıllık zihinsel ve ruhsal mücadeleyi, birçok değişim ve iç hesaplaşma sonunda elde edilen sonuçları temsil ediyor.

Okuyucu sayımın beni dinleyenler kadar çok olacağı konusunda yeterince iyimser değilim. Ancak ben, avutulmaya gelen çoğunluktansa, gerçekten bir şeyler öğrenmek isteyen azınlığa ulaşmayı tercih ederim.

Bir kitap kendi adına konuşabilmelidir. Açıklayıcı notlar, öne sürülen fikirlerin değerini düşürüyor. Yine de, kesin olarak dile getirileceğini bildiğim "Anarşizm" makalesiyle ilgili bir itirazın önüne geçmek isterim.

Ben değişik toplantı ve gösterilerde, "Anarşizmde işlerin nasıl yürüyeceğini niçin anlatmıyorsun?" sorusunu binlerce kez işitmek zorunda kaldım. Çünkü Anarşizmin, geleceğe yönelik kaskatı bir program ya da yöntemi kalıcı bir biçimde empoze etmemesi gerektiğine inanıyorum. Her yeni

neslin mücadele etmek zorunda kaldığı ve üstesinden gelebileceği şey, bizleri bir ağ gibi saran geçmişin yüküdür. En azından benim anladığım haliyle Anarşizm, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarıyla uyum içinde kendi sistemlerini geliştirmesine imkân tanır. Bizim en canlı hayallerimiz bile, dış baskılardan kurtulmuş bir neslin sahip olabileceği potansiyelleri öngöremez. Bu durumda gelecek nesillerin nasıl davranacaklarının planlanabileceğini düşünmek mümkün olabilir mi? İçimize çektiğimiz her saf, temiz nefes için bedel ödeyen bizler, geleceğe pranga vurma eğilimine karşı çıkmalıyız. Eğer toprağı geçmişin ve bugünün pisliklerinden temizleme konusunda başarılı olabilirsek, gelecek nesillere bütün zamanların en büyük ve en güvenli mirasını bırakmış oluruz.

Okuyucular arasında yaygın olan en heves kırıcı eğilim, bir eserin içindeki tek bir cümlenin, yazarın fikirlerinin ya da kişiliğinin temel özelliğiymiş gibi ele alınmasıdır. Örneğin Friedrich Nietzsche, *Uebermensch*'e (üst-insan) inandığı için güçsüzlerin düşmanı olarak kötülenmiştir. O devasa aklın sığ yorumcuları, *Uebermensch* görüşünün aynı zamanda güçsüzler ve köleler sınıfının oluşmasına izin vermeyecek bir toplum düzeni çağrısı olduğunu anlayamazlar.

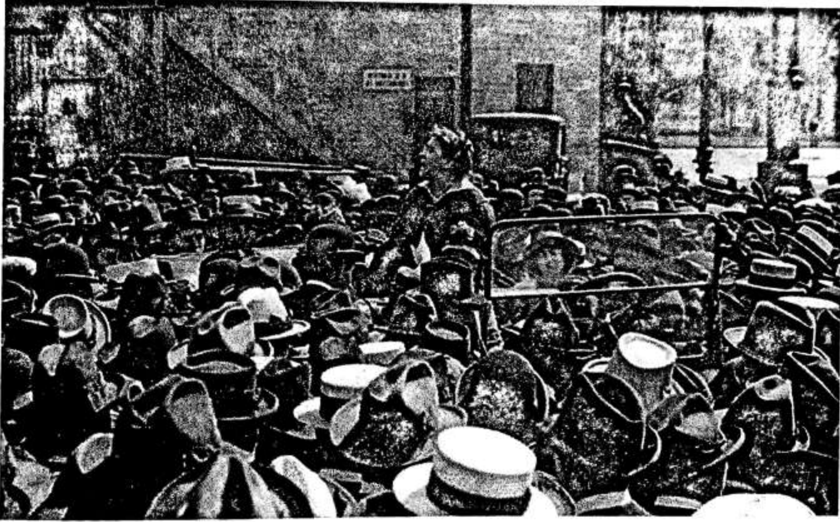
Aynı sığ tutum, Max Stirner'a baktığında da "her koyun kendi bacağından asılır" anlayışından başka bir şey görmez. Oysa Stirner'in bireyciliği, bütünüyle göz ardı edilmiş olan en önemli toplumsal imkânları içinde barındırır. Eğer toplum bir gün özgür olacaksa, bu, özgür çabaları toplumu oluşturan özgürleşmiş bireyler sayesinde olacaktır.

Şüphe yok ki, kitleyi yaratıcı bir etmen olarak görmüyorum diye halk düşmanı olarak aforoz edilmem gerekir.

Halka yutturulan demagojik, basmakalıp, moda şeylerden sorumlu olacağıma aforoz edilmeyi tercih ederim. Ezilenlerin ve dışlananların sıkıntılarını çok iyi biliyorum, ancak hastayı ne iyileştiren ne de öldüren o saçma geçici çözümlere başvurmayı da kesinlikle reddediyorum. İnsanlar toplumsal hastalıkların tedavisinde aşırı olanı tercih edemiyorlar; oysa aşırı olan genellikle doğru olandır. Çoğunluğa olan inançsızlığımın temelinde bireyin gizil güçlerine olan inancım yatar. Birey, ortak bir amaç uğruna mücadele edeceği yoldaşlarını özgürce seçebildiği zaman, bu kaos ve eşitsizlik yüklü dünyadan düzen ve uyum çıkmasını bekleyebiliriz.

Gerisini kitap kendi anlatıyor.

2
ANARŞİZM GERÇEKTE NEYİ SAVUNUR?

Resim: Emma Goldman, Union Square'de kitleye hitaben konuşma yaparken (1916).

"Hep sövülen, lanetlenen, asla anlaşılmamış,
Dehşet saçan terörüsün sen çağımızın.
'Düzenin enkazısın' diye haykırıyor çoğunluk,
'Ve bitmeyen öfkesisin savaş ile cinayetin.'
Bırak haykırsınlar. Bir sözün ardındaki hakikati bulmak uğruna,
Hiç mücadele vermemiş olanlar,
Bilmeyenler sözün gerçek anlamını.
Körlerin arasında körlüklerine devam etsinler.
Ancak sen, o kadar açık, güçlü, yalınsın ki,
Sen söyledin, amacım dediğim ne varsa.
Gelecek sensin! Anladığında herkes en azından kendini
Güvenecek sana.

Güneşli havada mı gelecek? Yoksa fırtınanın heyecanıyla mı?
Bilemiyorum – ama yeryüzü bunu görecek!
Ben bir Anarşistim! Bu yüzden
Yönetmeyeceğim ve yönetilmeyeceğim!

(John Henry Mackay)

İnsanlığın gelişim ve ilerleme tarihi, aynı zamanda her yeni fikrin daha aydınlık bir şafağı müjdelemesinde görülen müthiş mücadelelerin tarihidir. Dirençle geleneğe tutunan Eski, hangi biçim ya da dönemde açığa çıkmaya çalışırsa çalışsın Yeni'nin gelişini engellemek üzere en hain ve zalim araçlara başvurmakta hiçbir zaman tereddüt etmemiştir. Her ilerici düşüncenin önüne çıkarılan düşmanlık, güçlük ve engellemeleri görmek için geçmişe uzun bir yolculuk yapmaya gerek yok. Askı, parmak kırma aletleri ve kırbaç hâlâ bizimle birlikte; yürüyüşüne sükûnetle devam eden o ruh karşısında mahkûm elbisesi ve toplumun gazabı da varlığını sürdürüyor.

Anarşizm de, diğer bütün yenilikçi düşüncelerin karşı karşıya kaldığı yazgıyı paylaşacaktır. En devrimci ve uzlaşmaz yenilikçi olarak Anarşizm, yeniden inşa etmeyi hedeflediği dünyanın toplu cehaleti ve kötülüğüyle yüzleşmek zorundadır.

Anarşizme karşı söylenen ve yapılanlarla kısmen de olsa hesaplaşmak, ciltler dolusu yazı karalamayı gerektirir. Bu yüzden ben burada yalnızca iki temel itirazla yüzleşmek istiyorum. Bunu yaparken, Anarşizmin gerçekten neyi savunduğunu da açıklamaya çalışacağım.

Anarşizme karşı muhalefetin tuhaf yanı, sözde zekâ ile cehalet arasındaki ilişkiyi gözler önüne sermesidir. Yine de

her şeyin göreliliğini göz önünde bulundurduğumuzda bu o kadar da tuhaf bir durum değildir. Cahil kitle, mutlaka bilgi ya da hoşgörü sahibiymiş gibi davranmaz. Cahil kitle her zaman olduğu gibi dürtüleriyle hareket ederek bir çocuk gibi akıl yürütür: "Neden?" diye sorar, "çünkü" diye başlayan cevaplar arar. Yine de Anarşizm konusunda bilgi sahibi olmayanların muhalefeti de, akıllı insanlarınki kadar ciddiye alınmayı hak ediyor.

Peki, nedir bu itirazlar? Birincisi, güzel bir ideal olsa da Anarşizm pratikte uygulanamaz, denir. İkincisi, Anarşizmin şiddeti ve yıkımı savunduğu, dolayısıyla alçakça ve tehlikeli bir şey olduğu için onu benimsememek gerektiği iddia edilir. Hem akıllı insanlar hem de cahil kitle, konu hakkında eksiksiz bilgiye sahip olarak değil, kulaktan dolma ya da yanlış yorumlarla yargıda bulunurlar.

Oscar Wilde'a göre kullanışlı bir proje, ya halihazırda var olan ya da mevcut koşullar altında uygulanabilen projedir. Ancak insan, tam da mevcut koşullara karşı çıkar; bu yüzden, mevcut koşulları kabullenen bir proje, yanlış ve ahmakçadır. Kullanışlı olana dair gerçek kriter, söz konusu projenin yanlış ve ahmakça olanı dokunulmaz kılması değil, geçmişin durgun sularını terk edecek ve yeni bir hayatı inşa edip sürdürecek derecede enerjisinin olmasıdır. Bu anlayış bağlamında Anarşizm aslında uygulanabilir bir şeydir. Anarşizm, yanlışlık ve ahmaklıktan sakınmaya diğer bütün düşüncelerden daha fazla yardım eder; başka bütün düşüncelerden daha fazla yeni hayatı inşa etmekte ve sürdürmektedir.

Cahil insanın duyguları sürekli olarak Anarşizm hakkındaki en kan dondurucu hikâyelerle beslenir. Bu felse-

fe ve temsilcilerine karşı kullanıldığında bu pek de korkunç bir yöntem olmasa gerektir. Bu yüzden, bilmeyen için Anarşizm, meşhur kötü adamla çocuk hikâyesi (her şeyi yutmayı kafasına koymuş kara canavar) gibidir; kısacası, yıkım ve şiddettir.

Yıkım ve şiddet! Sıradan insan toplumdaki en fena şeyin cehalet olduğunu; Anarşizmin tam da cehaletin yıkım gücüyle mücadele ettiğini nereden bilsin? Köklerini doğa güçlerinden alan Anarşizmin sağlıklı dokuyu değil, toplumun hayat özünden beslenen asalak oluşumları yok ettiğini de idrak edemez. Anarşizmin yaptığı, sonunda sağlıklı meyveler verecek olan toprağı yabani otlar ve çalılardan temizlemektir.

Birisi, "Bir şeyi mahkûm etmek, düşünmekten daha az zihinsel efor gerektirir," demişti. Zihinsel tembellik toplumda o kadar yaygın ki, bu tespitin doğru olduğu çok açık. Herhangi bir fikri derinlemesine anlamak, kökeni ve anlamını incelemek yerine çoğu kişi, onu ya bütünüyle reddeder ya da temel önemde olmayan yüzeysel ya da önyargılı tanımlamalara bel bağlar.

Anarşizm, insanı her önermeyi düşünmeye, araştırmaya, analiz etmeye teşvik eder; ancak yine de ortalama okuyucunun beyin kapasitesini fazla zorlamamak adına bir tanımla başlayıp, sonra onu geliştirmeye çalışayım.

ANARŞİZM: İnsan yapımı yasalarla kısıtlanmamış özgürlük üzerine kurulu bir yeni toplumsal düzen felsefesi; bütün yönetim biçimlerinin şiddete dayandığını ve bu yüzden yanlış, zararlı ve gereksiz olduğunu savunan teori.

Elbette yeni toplumsal düzen hayatın maddi temeli üzerine kurulacaktır; ancak Anarşistler bugünün temel belası-

nın ekonomik olduğunu ve bu beladan kurtuluşun yalnızca hayatın *bütün yüzlerinin* (kolektif olduğu kadar bireysel, içsel olduğu kadar dışsal yüzlerinin) gözden geçirilmesiyle gerçekleşebileceğini savunur.

İnsan gelişimine dair eksiksiz bir inceleme birbiriyle keskin bir çatışma halinde olan iki unsura işaret edecektir: bireysel ve toplumsal içgüdü; şimdilerde bu iki unsurun uygun ortamda ele alındıklarında birbirine yabancı değil, sıkıca ilişkili ve gerçekten uyumlu olduğu anlaşılmaya başlandı. Birey ile toplum, üstün gelmek için asırlardır bitmeyen kanlı bir savaş verdiler, çünkü ikisi de ötekinin değer ve öneminin farkında değildi. Bireysel ve toplumsal içgüdüler –birisi, bireysel gayret, gelişme, arzu, kendini gerçekleştirme için en güçlü etken; aynı şekilde öteki, karşılıklı işe yararlık ve toplumsal iyilik için en güçlü etken.

Hem bireyin kendi içinde kopan hem de bireyle çevresi arasında beliren fırtınanın açıklamasını uzaklarda aramaya gerek yok. Kendi varoluşunu ve bütün hayatın birliğini anlayamayan ilkel insan, kendisini her an aldatan ve alay eden görünmez, gizli güçlere mutlak biçimde bağımlı hissediyordu. Bu tutumdan, yalnızca tamamen boyun eğmesi halinde huzura kavuşan, gökteki yüce güçlere bağımlı bir toz zerresi biçimdeki dindar insan kavramı türedi. Bütün eski destanlar, insanın Tanrı, Devlet, toplumla ilişkisini konu edinen Kutsal Kitap hikâyelerindeki *ana temayı* oluşturmaya devam eden bu düşünce üzerine kurulmuştur. Sürekli *insan hiçbir şeydir, yüce güçler her şeydir* teması tekrarlanır. Bu yüzden Yehova, yalnızca tamamen boyun eğmesi durumunda insana tahammül edecektir. İnsan, dünyadaki bütün zaferleri kazansa da kendi bilincine varmamalıdır. Dev-

let, toplum ve ahlâk yasaları hep bir ağızdan aynı nakaratı tekrarlar: İnsan, dünyadaki bütün zaferleri kazansa da kendi bilincine varmamalıdır.

Anarşizm, insana kendi bilincini getiren yegâne felsefedir; Tanrı, Devlet ve toplumun var olmadığını, vaatlerinin değersiz ve boş olduğunu, çünkü bütün bunların salt insanın itaatiyle gerçekleştirilebileceğini ortaya koyar. İşte bu yüzden Anarşizm, hayatın birliğini öğretir; yalnızca doğadaki değil, insandaki birliği de. Bireysel ve toplumsal içgüdüler arasında, kalp ile akciğerler arasında olanın ötesinde bir çelişki yoktur: Biri, kıymetli hayat özünün deposu; öteki, o özü saf ve güçlü kılan unsurun kaynağıdır. Birey, toplumun kalbidir ve toplumsal hayatın özünü muhafaza eder; toplum, hayat özünü -yani, bireyi- saf ve güçlü kılan unsuru sağlayan akciğerlerdir.

"Dünyadaki değerli tek şey," der Emerson, "etkin bir ruhtur, insanın içinde taşıdığı. Etkin ruh mutlak hakikati görür, onu dile getirir ve yaratır." Başka bir deyişle, bireysel içgüdü dünyadaki tek değerli şeydir. Saf ruh hakikati görür ve ona can vererek yaratır, ki bunun içinden daha da büyük bir hakikat, yeniden doğan toplumsal ruh çıkar.

Anarşizm, insanı esir alan hayaletlerden kurtaran büyük kurtarıcıdır; bireysel ve toplumsal uyum için gerekli olan iki güç arasındaki hakem ve uzlaştırıcıdır. Bu birliği sağlamak için Anarşizm, birey ile toplumun, bireysel ve toplumsal içgüdülerin uyumlu biçimde harmanlanmasını bugüne kadar engelleyen zararlı güçlere karşı savaş ilan etmiştir.

Din, insan aklının hâkimi; Mülkiyet, insan ihtiyaçlarının hâkimi; Hükümet de, insan davranışlarının hâkimi olarak, insanın köleliğinin kalesini ve onun getirdiği her tür kor-

kuyu temsil ederler. Din! İnsanın aklına nasıl da hükmediyor, ruhunu nasıl aşağılıyor ve değersizleştiriyor. Tanrı her şey, insan hiçbir şey, diyor din. Ama Tanrı o hiçlikten o kadar despotik, o kadar zalimce, o kadar acımasız, o kadar hoşgörüsüz bir krallık yarattı ki, tanrılar ortaya çıktığından beri dünyada yalnızca kasvet, gözyaşı ve kan hüküm sürüyor. Anarşizm, insanı bu kara canavara karşı isyana teşvik eder. Anarşizm insana, kır aklının zincirlerini, çünkü kendin düşünüp kendin yargılamadığın sürece karanlığın tahakkümünden, ilerleme karşısındaki en büyük engelden kurutulamayacaksın, der.

İnsan ihtiyaçlarının hâkimi olarak mülkiyet, insanın kendi ihtiyaçlarını karşılama hakkını reddeder. Bir zamanlar mülkiyetin kutsal bir hak olduğu söylenirdi, ama sıra insana gelince, tıpkı dinde olduğu gibi, aynı nakarat tekrar edilir: "Fedakârlık et! Feragat et! Boyun eğ!" Anarşizmin ruhu, insanı bu takatsiz durumdan kurtarmıştır. İnsan artık dimdik ayaktadır, yüzü aydınlığa dönüktür. İnsanoğlu, mülkiyetin aç gözlü, kan emici ve yok edici doğasını görmeyi öğrendi ve canavara öldürücü darbeyi vurmaya hazırlanıyor.

Fransız Anarşist Proudhon, "Mülkiyet hırsızlıktır," demişti. Doğru, ama bu hırsızın işi risksiz ve tehlikesiz. İnsanların ortak çabalarını tekelleştirmek suretiyle mülkiyet, insanın doğuştan gelen hakkını elinden aldı ve onu fakir bir serseriye dönüştürdü. Mülkiyet, insanların bütün ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek kadar üretemediğine dair bayat mazerete bile sığınamaz. İktisada Giriş öğrencisi bile bilir ki, emeğin son birkaç onyıllık üretkenliği normalin çok üzerindedir. Ancak anormal bir yapıda, normal talepler ne

anlama gelir ki? Mülkiyetin tanıdığı tek talep, daha fazla zenginliğe duyduğu açgözlü iştahtır, çünkü zenginlik güç demektir; boyun eğdirme, ezme, sömürme, köleleştirme, yasaları çiğneme ve itibarsızlaştırma gücü. Amerika, devasa gücü ve inanılmaz ulusal zenginliğiyle övünür. Zavallı Amerika, o ulusu oluşturan bireyler perişan biçimde yoksulsa, bütün o zenginliğin ne anlamı olabilir ki? Sefalet, pislik, suç içinde, umudunu ve neşeni yitirmiş, evsiz, topraksız bir kurban ordusu şeklinde yaşamanın anlamı yok.

Herhangi bir iş teşebbüsünde maliyetler gelirlerden fazlaysa, iflasın kaçınılmaz olduğu genel kabuldür. Ancak bahsi geçen zenginlik yaratma işiyle uğraşanlar, bu basit dersten bile bihaberler. Her geçen yıl insan hayatının üretim maliyeti daha da artıyor (geçen yıl Amerika'da 50 bin kişi öldürüldü, 100 bin kişi yaralandı); buna karşılık, zenginliği yaratan kitlelerin geliri her an biraz daha azalıyor. Fakat Amerika, bu üretim işinin önlenemez iflasını görmezden gelmeye devam ediyor. Dahası bu, söz konusu üretim işinin tek suçu da değil. Üreticiyi, demir ve çelik ustasından daha az iradesi ve karar hakkı olan salt bir makine parçasına dönüştürmek daha da vahim bir suçtur. İnsan, yalnızca emeğinin ürünleri üzerinden değil, yaptığı şeylere olan ilgisi ya da tutkusu, özgür inisiyatif ve orijinallik gücü bağlamında da soyguna uğrayabilir.

Gerçek zenginlik, yararlı ve güzel şeylere, güçlü, güzel bedenler ve içinde yaşama heyecanı uyandıran ortamlar yaratmaya katkıda bulunan şeylere dayanır. Eğer insan, hayatının otuz yılı boyunca pamuk eğirmeye, maden kazmaya ya da yol yapmaya mahkûm edilmişse, orada zenginlikten bahsedilemez. İnsanın dünyaya verebildiği, renksiz ve tiksindirici

bir varoluşu (yaşamak için fazla zayıf, ölmek için fazla korkak) yansıtan kurşuni, çirkin şeylerden ibarettir. Tuhaftır ki bazıları, her şeyi tatsızlaştıran bu merkezileştirilmiş üretim yöntemini çağımızın en gurur verici başarısı olarak yüceltebiliyorlar. Makinelere boyun eğmeye devam edersek, köleliğimizin Kral zamanındakinden daha az olmayacağını hiçbir şekilde idrak edemiyorlar. Merkezileşmenin yalnızca özgürlüğün değil, aynı zamanda sağlık ve güzelliğin, sanat ve bilimin de ölüm çanı olduğunu, çünkü bütün bunların saat gibi işleyen mekanik bir ortamda yapılamayacağını bilmiyorlar.

Anarşizm, bu tür bir üretim yöntemini reddeder: Amacı, bireyin bütün gizil güçlerinin olabildiğince özgür biçimde ifade edilmesidir. Oscar Wilde kusursuz kişiliği, "kusursuz koşullar altında gelişen, incinmemiş, sakatlanmamış ya da tehdit altında olmayan kişilik" olarak tanımlar. Bu durumda kusursuz kişilik yalnızca, insanın çalışma biçimini, çalışma koşullarını ve çalışıp çalışmamayı seçme özgürlüğünün olduğu bir toplumda mümkündür. Kusursuz kişilik, -ilham, istek ve yaratıcı bir güç olarak çalışmaya yönelik derin ilginin sonucunda- sanatçının resim ya da bilimcinin keşif yapması gibi masa yapan, ev inşa eden ya da toprağı sürendir. Böyle bir ideale sahip olan Anarşizmin iktisadi düzenlemeleri, en az insan enerjisi harcayan ve en iyi üretim aracı olan gönüllü üretim ve bölüşüm birliklerinden oluşmalı ve bunlar, nihayetinde özgür komünizmi geliştirmelidir. Öte yandan Anarşizm, bireyin ya da bireylerin her zaman kendi keyifleri ve arzularına uygun farklı çalışma biçimleri yaratma hakkını kabul eder.

Yalnızca gerçek bireysel ve toplumsal özgürlük altında mümkün olan insan enerjisinin bu şekilde özgürce ortaya

konması, Anarşizmin güçlerini toplumsal eşitliğin üçüncü ve en büyük düşmanı Devlet'e (insan davranışının hâkimine), yani örgütlü otorite ya da yazılı hukuka yöneltir.

Dinin insan aklını zincire vurması ve mülkiyetin ya da şeylerin tekelleşmesinin insanın ihtiyaçlarını bastırması ve boğması gibi Devlet de, her türlü davranışını dikte ederek insanın ruhunu köleleştirir. Emerson, "Bütün yönetimler özünde tiranlıktır," der. Yönetimin tanrısal hakka ya da çoğunluğun egemenliğine dayanması bir şey değiştirmez. Amacı, öncelikli olarak bireye mutlak anlamda boyun eğdirmektir.

En önemli Amerikan Anarşistlerinden David Thoreau, Amerikan hükümetini kastederek şöyle demişti: "Hükümet, yeni olmasına karşın, kendisini hiç değişmeden gelecek nesillere aktarmak isteyen, ama her an güvenilirliğinden bir şeyler yitiren bir gelenek değil de, nedir; canlı bir insanın ne diriliği var onda, ne de gücü. Yasa, insanı bir nebzecik olsun adil kılmaz; ve yasaya duydukları saygı nedeniyle iyi niyetli insanlar bile her gün adaletsizliğin vekillerine dönüştürülürler."

Aslında yönetimin ana dayanağı adaletsizliktir. Hiç hata yapmayan Krala özgü kibir ve kendine güvenle yönetimler, buyruk verir, yargılar, mahkûm eder ve en ufak kabahatleri bile cezalandırırken, kendilerine kabahatlerin en büyüğünü, bireysel özgürlüğün ortadan kaldırılmasını hak görürler. Bu yüzden Ouida şunu söylerken son derece haklıdır: "Devlet yalnızca, isteklerine uyulmasını ve hazinesinin dolmasını sağlayacak niteliklerin halkın içine yerleşmesini amaçlar. En büyük hüneri, insanlığı saat düzeneğine indirgemesidir. Bu ortamda, özel ilgi ve sınırsız gelişme ihtiyacı-

nı duyan daha zarif ve hassas özgürlükler kuruyup yok olur. Devlet, hiç aksamadan vergi ödeyen bir makineye, hiç açık vermeyen bir hazineye ve iki duvar arasındaki düz çizgide mahcup bir şekilde yürüyen bir koyun sürüsü gibi monoton, itaatkâr, renksiz, ruhsuz bir halka ihtiyaç duyar."

Gerçi Devletin amaçlarına ulaşmak için kullandığı yozlaştırıcı, zalimane ve baskıcı yöntemleri olmasa, bir koyun sürüsü bile aldatmalarına direnebilirdi. Dolayısıyla Bakunin, bireysel özgürlükten ya da küçük azınlıkların özgürlüğünden feragat etmekle eşdeğer gördüğü Devleti (kendi değerini yükseltmek için toplumsal ilişkinin yok edilmesi, bizzat hayatın kısıtlanması ve hatta bütünüyle yadsınması) reddeder. Devlet, siyasal özgürlüğün sunağıdır ve tıpkı dini sunak gibi insanları kurban etmek için muhafaza edilir.

Esasında, neredeyse bütün modern düşünürler, hükümet, örgütlü otorite ya da Devletin *yalnızca* mülkiyet ve tekeli muhafaza etmek ve korumak için gerekli olduğunu kabul eder. Devleti etkin kılan yalnızca bu işlevidir.

Fabyancılık yönetimindeki Devletten mucizeler bekleyen George Bernard Shaw bile, devletin "şu anda kaba kuvvetle yoksulları soymaya ve köleleştirmeye yarayan devasa bir makine olduğu"nu kabul etmektedir. Durum bu iken, bu akıllı önsöz yazarının yoksulluk ortadan kaldırıldıktan sonra niçin Devletin varlığını sürdürmek istediğini anlamak güçtür.

Ne yazık ki yönetimin doğal yasalar üzerine kurulu olduğuna, toplumsal düzen ve uyumu sağladığına, suçu azalttığına ve tembel insanların arkadaşlarını kazıklamasını önlediğine hâlâ inananlar var. Şimdi bu iddiaları ele almak istiyorum.

Doğal yasa, insandaki temel unsurun herhangi bir dışsal gücün etkisi olmaksızın, doğanın gerekleriyle uyum içinde kendisini özgürce ve kendiliğinden ortaya çıkarmasıdır. Örneğin beslenme, cinsel haz, ışık, hava ve egzersiz isteği doğal yasadır. Ancak bu yasanın dışavurumu, hükümet aygıtını, copu, silahı, kelepçeyi ya da hapsi gerektirmez. Bu tür yasalara itaat etmek (itaat doğru kelimeyse) için yalnızca kendiliğindenlik ve özgür fırsatlar gerekir. Hükümetlerin kendilerini bu tür uyumlu unsurlar aracılığıyla var etmediği, hayatta kalabilmek için başvurdukları korkunç şiddet, güç ve baskı düzeni tarafından açıkça ortaya konuyor. Dolayısıyla Blackstone, "İnsan yasaları geçersizdir, çünkü doğanın yasalarına karşıdırlar," derken oldukça haklıdır.

Binlerce kişinin katledilmesinin ardından Varşova düzeni geliyorsa, yönetimlere herhangi bir şekilde düzen ya da toplumsal uyum atfetmek son derece güçtür. İtaat ve terörle sağlanan düzen, pek de güvenilir değildir; yine de hükümetlerin sağlayabildiği tek 'düzen' budur. Hakiki toplumsal uyum, doğal biçimde çıkarların dayanışmasından çıkar. Hiç durmadan çalışanların asla bir şeye sahip olamadığı, buna karşılık hiç çalışmayanların her şeyin keyfini çıkardığı bir toplumda, çıkarların dayanışması söz konusu olamaz; bu yüzden toplumsal uyum bir söylenceden ibarettir. Örgütlü otoritenin bu endişe verici duruma cevabı, halihazırda dünyayı tekeline almış olanlara daha fazla ayrıcalık tanımak ve mirastan mahrum bırakılmış kitlelerin daha da köleleştirilmesidir. Dolayısıyla, hükümetin bütün cephaneliği (yasalar, polis, askerler, mahkemeler, parlamentolar, hapishaneler), yoğun biçimde toplumun en çok birbiriyle çatışan unsurlarını 'uyumlulaştırmak'la meşguldür.

Otorite ve kanunun en gülünç mazereti, suçu azaltmak için hizmet verdikleri iddiasıdır. Yazılı ve doğal bütün yasaları çiğneyen, vergi adı altında hırsızlık yapan, savaş ve idam cezası biçiminde cinayet işleyen en azılı suçlu olması bir yana Devlet, suçla mücadele konusunda kesinlikle işlemez bir hal almıştır. Kendi yarattığı korkunç belayı yok etmek, olmadı en aza indirmek konusunda bütünüyle başarısız olmuştur.

Suç, yanlış yönlendirilmiş enerjiden başka bir şey değildir. Günümüzde iktisadi, siyasal, toplumsal, ahlâki her kurum, insanın enerjisini yanlış kanallara yönlendirmek için elbirliği ettiği sürece; çoğu kişi nefret ettiği şeyler yapmaya, tiksindikleri hayatları yaşamaya devam ettikleri sürece, suç kaçınılmaz olacaktır ve kanunlardaki emirler suçu yok etmeye değil, yalnızca arttırmaya yol açacaktır. Bugünkü haliyle toplum, umutsuzluk sürecini; yoksulluğu, korkuları, insan ruhunun suç ve alçalma yolunda geçmek zorunda kaldığı korkunç mücadeleyi biliyor. Bu korkunç süreçten geçen birisi, Peter Kropotkin'in şu sözlerindeki hakikati anlayamayabilir:

"Kanun ve cezaya atfedilen faydalar ile bunların insanlık üzerindeki alçaltıcı etkisi arasındaki dengeyi sağlayacak olanlar; suçu ortaya çıkarmaya yardım bahanesiyle Yargıç tarafından ödeşmiş sayılarak kayırılan ve hükümetler tarafından şıngırdayan paralar ödenen muhbirin insan toplumuna boca ettiği ahlâksızlık selini ölçecek olanlar; hapishaneye girip özgürlüğünü yitirdiğinde, acımasız gardiyanların ilgisine, kaba, merhametsiz sözlere, inciten, delip geçen binlerce aşağılamaya maruz kalan insanoğlunun neye dönüştüğünü görenler, bir bütün olarak hapishane ve ceza ay-

gıtının ortadan kaldırılması gereken bir kötülük olduğu konusunda bize hak verecektir."

Kanunun tembel adam üzerindeki caydırıcı etkisi de dikkate almaya değmeyecek kadar gülünçtür. Eğer toplum, tembel bir sınıfı içinde barındırmanın yol açtığı israf ve masraflardan ve bu tembel sınıfı korumak için kullanılan araçların büyük maliyetinden kurtulabilseydi, masalar herkes için, hatta arada sırada tembellik yapan bireyler için bile bolluk içinde olurdu. Dahası, tembelliğin ya özel ayrıcalıklardan ya da fiziksel ve zihinsel anormalliklerden kaynaklandığını da göz önünde bulundurmak gerekir. Halihazırdaki delice üretim sistemi, her iki durumu da besliyor ve en hayret verici olay şu ki insanların çalışmak istemesi gerekiyor. Anarşizm, emeği bu zayıflatıcı, cansızlaştırıcı boyuttan, kasvet ve cebirden kurtarmayı amaç edinir. Anarşizm çalışmayı, bir keyif, güç, renk, gerçek uyum aracına dönüştürmeyi ve böylelikle en yoksul kişinin bile işinde eğlence ve umudu bulabilmesini hedefler.

Böyle bir hayat düzenine ulaşmak için adaletsiz, gaddar, baskıcı uygulamalarıyla birlikte hükümetin yok edilmesi şarttır. Hükümetler, bireysel ve toplumsal çeşitlilik ve ihtiyaçları dikkate almaksızın herkese tek bir hayat tarzı empoze etmeye çalışmıştır. Hükümeti ve yazılı yasaları yok etmek suretiyle Anarşizm, bireyin özsaygısı ve bağımsızlığını otoritenin her türlü baskı ve ihlalinden korumayı hedefler. İnsan yalnızca özgür olduğunda tam anlamıyla kişiliğini bulur. Yalnızca özgür olduğunda düşünmeyi ve harekete geçmeyi öğrenecek ve verebileceğinin en iyisini verecektir. Yalnızca özgür olduğunda, insanları birbirine bağlayan ve

normal bir toplumsal hayatın asıl temeli olan toplumsal bağların gerçek gücünü idrak edecektir.

Peki, insan doğası ne olacak? İnsan doğası değiştirilebilir bir şey mi? Eğer değiştirilemezse, Anarşizm'de de varlığını sürdürecek mi?

Zavallı insan doğası, adına ne kadar da korkunç suçlar işlendi! Kraldan polis memuruna, yassı kafalı papazdan öngörüsüz bilim şarlatanına kadar her türden ahmak buyurgan bir şekilde insan doğası hakkında konuşma haddini kendinde bulur. Kaçık şarlatanımız ne kadar önemliyse, insan doğasının kötücüllüğü ve zayıflıkları hakkında ısrarı o kadar açık oluyor. Ancak bugün, herkesin ruhu bir hapishaneye kapatılmış, bütün yürekler zincire vurulmuş, yaralı ve sakatlanmışken, insan doğası diye bir şeyden nasıl bahsedilebilir ki?

John Burroughs, esaret altındaki hayvanların deney amaçlı incelenmesinin hiçbir anlamı olmadığını belirtmişti. Otlak ve ormanlardaki topraklarından koparıldıklarında, karakterleri, huyları, iştahları bütünüyle değişiyor. Daracık bir alana hapsedilmiş, her gün kırbaçlanarak itaat etmeye zorlanan insan doğasının gizil güçlerinden bahsetmek mümkün müdür?

Özgürlük, gelişme, fırsat ve her şeyin ötesinde barış ve huzur, bizlere insan doğasına gerçekten egemen olan özellikleri ve onun olağanüstü gizil güçlerini öğretebilir.

Öyleyse Anarşizm, insan aklının dinin tahakkümünden; insan bedeninin mülkiyetin tahakkümünden; hükümetin engellemeleri ve baskısından özgürleşmesini amaçlar. Anarşizm, gerçek toplumsal zenginliği üretmek amacıyla bireylerin özgürce biraraya gelmesi üzerine kurulu

bir toplumsal düzeni; bireysel arzu, zevk ve eğilimlerine göre her insanın yeryüzüne serbestçe erişebileceği ve hayatın zorunluluklarından tam keyif almasını garanti eden bir düzeni amaçlar.

Bu, boş bir hayal ya da aklın sapıtması değildir. Dünyanın dört bir yanındaki aydın erkek ve kadınların ulaştığı bir sonuçtur; modern toplumun yakından ve dikkatle gözlemlenmesi sayesinde erişilen bir sonuç: insanda iyi ve hakiki olanı ortaya çıkaran ikiz güç olarak bireysel kurtuluş ve ekonomik eşitlik.

Yöntemlere gelecek olursak. Anarşizm, bazılarının sandığı gibi vahiy yoluyla gerçekleşecek bir gelecek teorisi değildir. Sürekli yeni koşullar yaratan hayat ilişkilerimizin içinde yer alan canlı bir güçtür. Bu yüzden Anarşizmin yöntemleri, her koşulda geçerli, çelik gibi bir program içermez. Yöntemler, her yer ve iklimin ekonomik ihtiyaçlarından, bireyin entelektüel ve yaradılışsal gereksinimlerinden ortaya çıkar. Dingin, serinkanlı bir Tolstoy karakteri ile hararetli, coşkun bir Michael Bakunin ya da Peter Kropotkin karakteri, toplumsal yeniden inşa konusunda farklı yöntemlere ihtiyaç duyacaklardır. Aynı şekilde Rusya'nın iktisadi ve siyasal ihtiyaçları İngiltere ya da Amerika'nınkinden çok daha şiddetli olacaktır. Anarşizm, askeri düzen ya da tektipliği savunmaz; aksine, insan gelişimini engelleyen her şeye karşı hangi biçimde olursa olsun isyan ruhunu destekler. Bütün Anarşistler, bu konuda olduğu gibi, büyük toplumsal değişimi gerçekleştirecek bir araç olarak siyasal sisteme karşı çıkmak konusunda da birleşirler.

"Her türlü oy verme işi," der Thoreau, "dama ya da tavla oyunu gibi doğru ve yanlışla ilgili bir tür kumardır; ah-

lâkı asla çıkarın önüne geçmez. Doğruya oy vermek bile doğru uğrunda bir şey yapmak değildir. Akıllı bir insan, doğruyu ne şansın merhametine bırakır, ne de çoğunluğun gücüyle üstün gelmesini ister." Siyaset çarkı ve başarıları yakından incelendiğinde Thoreau'nun mantığının doğruluğu görülecektir.

Parlamentarizmin tarihi ne gösterir? Yalnızca başarısızlık ve yenilgi; halkın üzerindeki ekonomik ve toplumsal baskıyı iyileştirecek tek bir reform bile yoktur. Emeğin iyileşmesi ve korunması için yasalar yapılmış, kararnameler çıkarılmıştır. Tek başına geçen yıl Illinois'de madenleri korumak için yapılan en katı yasaların yol açtığı maden faciaları bile bunun kanıtıdır. Çocuk emeğiyle ilgili kuralların olduğu eyaletlerde, çocuk sömürüsü en üst düzeydedir; işçilerin her tür siyasal imkândan tam olarak yararlandığı bu ülkede kapitalizm de en keskin zirvesine ulaşmıştır.

Sosyalist siyasetçilerimizin yaygara koparak desteklediği gibi işçilerin kendi temsilcileri olsa bile, bu temsilcilerin dürüst ve güvenilir olma şansı var mıdır? Herkes bilmelidir ki, siyaset sürecinin iyi niyetli yolları gizli tuzaklarla doludur: ipleri elinde tutma, entrika, pohpohlama, yalan söyleme, kandırma; esasında siyasetçi adayı her vaadin aldatıcılığı sayesinde başarıya ulaşabilir. Buna bir de, artık kimsenin o insan bozuntusundan bir umudu kalmayana kadar süren karakter ve inançlardaki ahlâki bozulma eklenir. Halk, bu siyasetçilere tekrar tekrar güvenecek, inanacak ve onları son meteliğine kadar destekleyecek kadar akılsızlık etmiştir, ama sonunda kendisini hep ihanete uğramış ve aldatılmış bulmuştur.

Dürüst insanların siyasal öğütme değirmeninde yozlaşmayacağı iddia edilebilir. Belki de yozlaşmazlar; ancak pek çok örnekte gördüğümüz üzere emek lehine bir etkide bulunmak adına bu tür insanların en ufak bir faydası olmamaktadır. Devlet, kölelerinin ekonomik efendisidir. İyi insanlar (eğer böyle bir şey varsa) ya siyasal inançlarına sadık kalacak ve ekonomik desteklerini yitirecekler, ya da ekonomik efendilerine sıkı sıkıya tutunacak ve emek lehine en ufak bir fayda bile sağlamayacaklardır. Siyaset arenası insana mankafa ya da düzenbaz olmak dışında bir alternatif bırakmaz.

Siyasete duyulan itikat kitlelerin kalpleri ve akıllarına egemen olmaya devam ediyor, fakat hakiki özgürlük aşıklarının artık onunla bir işi kalmamıştır. Bunun yerine, Stirner gibi onlar da, insanın almayı arzuladığı kadar özgürlük sahibi olacağına inanırlar. Dolayısıyla Anarşizm doğrudan eylemi, bütün ekonomik, toplumsal ve ahlâki yasa ve sınırlamalara açıkça meydan okunmasını ve bunlara direnilmesini savunur. Ancak meydan okuma ve direniş, yasadışıdır. Oysa orada insanın kurtuluşu yatar. Yasadışı olan her şey, sağlamlık, özgüven ve cesaret gerektirir. Kısacası, özgür, bağımsız ruhlara, "elini içinden geçiremeyeceğiniz sırtlarında kemik olan adam gibi adamlara" yapılan bir çağrıdır.

Genel oy hakkı, varlığını doğrudan eyleme borçludur. Amerika'nın devrimci atalarının isyan ruhu ve meydan okuması olmasaydı, onların çocukları hâlâ asker kıyafeti giyiyor olurdu. John Brown ve yoldaşlarının doğrudan eylemi olmasaydı, Amerika hâlâ siyah adam bedeni ticareti yapıyor olurdu. Beyaz beden ticaretinin hâlâ devam ettiği doğrudur; an-

cak onun da doğrudan eylem aracılığıyla ortadan kaldırılması gerekir. Modern gladyatörlerin ekonomik arenası olarak sendikacılık varlığını doğrudan eyleme borçludur. Ancak son zamanlarda kanun ve hükümet, sendikal hareketi çökertmeye çalışmakta ve insanın örgütlenme hakkını savunanları suikastçı diye hapishaneye atmaktadır. Mücadelesini dilenerek, rica ederek ve uzlaşarak sürdürmüş olsaydı sendikal hareket bugün ancak göz ardı edilebilir bir boyutta olurdu. Fransa, İspanya, İtalya, Rusya ve hatta İngiltere'de (İngiliz işçi sendikalarının büyüyen isyanına bakın) doğrudan, devrimci, ekonomik eylem, dünyanın emeğin muazzam gücünü idrak etmesi adına girişilen endüstriyel özgürlük mücadelesinde son derece kuvvetli bir güç haline gelmiştir. İşçilerin ekonomik bilincinin en açık dışavurumu olarak Genel Grev, kısa süre önce Amerika'da alay edilen bir şeydi. Bugün, kazanmak için her büyük grevin yapması gereken, dayanışmacı genel protestonun önemini idrak etmektir.

Ekonomik alanda etkili olduğu kanıtlanan doğrudan eylem, bireyin çevresi açısından da aynı potansiyeli taşır. Bireyin varoluşuna tecavüzde bulunan yüzlerce güç var ve yalnızca bu güçlere karşı sürekli direniş halindeki birey özgürleştirilebilir. İşyerindeki otoriteye karşı doğrudan eylem, yasanın otoritesine karşı doğrudan eylem, ahlâk kurallarının saldırgan, işgüzar otoritesine karşı doğrudan eylem, Anarşizmin mantıklı, tutarlı yöntemidir.

Bu, bir devrime yol açmayacak mıdır? Aslında açacaktır. Gerçek toplumsal değişim asla devrimsiz gerçekleşmemiştir. İnsanlar ya kendi tarihlerine aşina değiller ya da devrimin yalnızca öğretilmediğini, aynı zamanda hayata geçirildiğini henüz öğrenmemişlerdir.

Önemli bir düşünce mayası olarak günümüzde Anarşizm, insanlık uğraşının her safhasına nüfuz etmektedir. Bilim, sanat, edebiyat, drama, ekonomik iyileşme mücadelesi, esasında mevcut şeylerin düzensizliğine karşı her tür bireysel ve toplumsal muhalefet, Anarşizmin tinsel ışığıyla aydınlanmaktadır. Anarşizm, bireyin egemenliğinin felsefesidir. Anarşizm, toplumsal uyum teorisidir. Anarşizm, dünyayı yeniden inşa eden ve yeni bir Şafak getirecek olan yükselen, canlı, büyük hakikattir.

3
BİR ANARŞİSTİN HAYATA BAKIŞI

Resim: Emma Goldman Barcelona'da CNT-FAI'nin bir toplantısında (1936).

Not: 1 Mart 1933'te, Paul Robeson ile Rebecca West'in de konuşmacı olarak katıldıkları Foyle'un 29. Edebiyat Toplantısı'nda yapılan konuşmanın metnidir. [Bu makalenin yer aldığı başka bir kitap için bkz. *Dans Edemeyeceksem Bu Benim Devrimim Değildir*, Agora Kitaplığı, Türkçe'ye çeviren: Necmi Bayram, 2006].

Burada tabii ki bütün anarşist yoldaşlarım adına konuşamam, ama kendi adıma şunu ifade etmek isterim ki, ben hayatımı, geriye dönüp bakacak vakit bulamadığım denli yoğun ve şiddetli yaşadım. Herkesin ister istemez arkasına yaslanıp hayatına bakması gereken bir dönemi olduğunun farkındayım. Bu dönem, bilge yaşlılıktır; yine de ben, bilgeliğe ulaşacak kadar yaşlanacağımı zannetmiyorum. Pek çok insan hayata bakar, ama onu yaşamaz. Onların gördükleri hayatın kendisi değil, sadece gölgesidir. Hem zaten onlara hayatın, insanı kendi suretinden yaratan beceriksiz bir Tanrı'nın üzerlerine musallat ettiği bir lanet

olduğu öğretilmemiş midir? Bu yüzden çoğu insan, hayatı öteki dünyadaki cennete doğru giden bir nevi basamak olarak görür. Onlar ne hayatı yaşamaya cesaret ederler, ne de hayatın ruhunu kendilerine sunulduğu gibi anlarlar. Kuşkusuz, bu yola girmek bir riski göze almaktır; küçük maddi kazanımlardan vazgeçmeyi gerektirir. Bu ayrıca, insanın kendi ülkesinin kanunları, kuralları ve 'kamuoyu'na karşı gelmesi demektir. Pek az insanın yüreği, bütün kalpleriyle benimsediklerinden vazgeçebilecek mertlik ve cesaretle doludur. İnsanlar hep, kafalarını kaldırınca ellerindeki küçük imkânları da kaybetmekten korkuyorlar. Ben Topsy gibi olduğumu söyleyebilirim. Ben, doğup büyümedim; 'yoğruldum'. Hayatla birlikte, hayatın her alanında, düşe kalka yoğruldum. Gerçi bu yolun bedeli yüksekti, ama aynı bedeli en baştan yeniden ödemem gerekse bunu memnuniyetle yapardım; çünkü bedelini ödemeden, dibini görmeden, hayatın doruklarına hiçbir zaman yeniden tırmanamazsınız.

Hayat, doğal olarak, kendisini farklı yaşlarda farklı şekillerde sunar. Ben de sekiz yaşımdan on iki yaşıma kadar Judith olmayı hayal ediyordum. Halkımın, Yahudilerin çektikleri acıların intikamını almayı, Holofernos'un kellesini uçurmayı arzuluyordum. On dört yaşındayken doktor olmayı istedim; böylece sevdiklerime yardım edebilecektim. On beşime geldiğimde karşılıksız bir aşka tutuldum ve bunun acısıyla bir ton sirke içerek romantik bir yoldan intihar etmeyi düşledim. Aşkımdan intihar etmenin beni mezarımda uçuk ve ilginç, solgun ve şiirsel göstereceğini düşünmüştüm; ama on altıma geldiğimde daha görkemli bir ölümde karar kıldım. *Ölene kadar dans edecektim.*

Ardından, Amerika'ya geldim. Devasa fabrikaları olan Amerika'ya. 2,5 dolar haftalıkla günde on saat bir dikiş makinesinin pedalına bastığım Amerika'ya. Daha sonraysa beni ben yapan, hayatımın en önemli olayı gerçekleşti: 1887'deki Chicago trajedisi. Asil ruhlu erkeklerden beş tanesinin, Illinois eyaletinde yasal olarak katledilmeleri.

O cesur insanlar, Amerika'nın tanınmış anarşistleriydi; 11 Kasım 1887'de Albert Parsons, Spies, Fischer, Engel ve Lingg'e kanun yoluyla suikast düzenlendi. Cesur genç Lingg, diğer üç yoldaşı idam edilirken, cellâtlarını atlatıp kendi elleriyle ölmeyi tercih etti; Neebe, Fielden ve Schwab ise hapse tıkıldılar. Chicago şehitlerinin ölümü, benim manevi doğumumdu: Onların ömürleri boyunca yüksek tuttukları idealleri, bütün hayatımın itici gücü oldu.

Görüyorum ki pek çoğunuz Anarşizm hakkında yetersiz, tuhaf ve genellikle yanlış bilgilere sahipsiniz. Bundan dolayı sizi suçlamıyorum elbette. Sizi bu bilgilerle yoğuran, günlük basın. Haberleri günlük basından takip ediyorsunuz. Oysa bu basın, gerçeği arayanlar için yeryüzünde bakılacak en son yerdir. Anarşizm, hayatın manevi alanlarındaki büyük öğreticileri ve önderlerine göre, bir dogma değildi; insanların kanını kaynatıp onlardan fanatikler, diktatörler ya da iflah olmaz baş belaları çıkarmak isteyen bir akım hiç değildi. Anarşizm, insanın ufkunu açıp onu serbest kılan ve özgürleştiren bir güçtür; çünkü insanlara kendi yeteneklerine güvenmeyi, onlara özgürlüğe inanmayı öğretir, kadınları ve erkekleri, herkesin özgür ve güvende olacakları bir toplumsal hayat için mücadele etmeye teşvik eder.

Bugün dünyada ne özgürlük var, ne de güvenlik: Zengin olsun yoksul olsun, toplumsal statüsü yüksek ya da alçak

olsun, hiçbir insan, dünya üzerinde tek bir köle kalmayana dek güvende değildir. Beşikten mezara kadar hiç kimse, onu cezalandıracak, hapse tıkacak ya da yaşama hakkını elinden alacak, var oluşunun koşullarını kendisine dayatacak gücü elinde bulunduran bir başkasının emirleri, kaprisleri ya da isteklerine boyun eğmek zorunda olduğu sürece güvende ve emniyette olamaz.

İnsanlar sevdikleri kişilerin hatırına değil, kendi iyilikleri için Anarşizm'in anlamını ve önemini kavramayı öğrenmelidirler; eğer bunu yaparlarsa, Anarşizm'in felsefesinin fevkalâde önemi ve güzelliğini takdir etmeleri uzun sürmeyecektir.

Anarşizm, bir grup insanın ya da tek bir bireyin başkalarının hayatını düzenleme girişimlerini reddeder. Başka toplumsal felsefelerin hiçbirinin insanlığa itimadı yokken, Anarşizm, insanlığa ve onun potansiyellerine inanmak üzerine kurulmuştur. Başka felsefeler insanın kendi kendini yönetemeyeceğinde, insanların yönetilmesi gerektiğinde ısrar ederler. Bugünlerde çoğu insan, Devlet ne kadar güçlü olursa toplumun da o kadar başarılı olacağına inanıyor. Bu, eski kötek inancıdır. Bir çocuğun sırtından sopayı eksik etmezseniz, büyüdüğünde -kadın veya erkek olduğunda- nasıl davranacağını iyi bilir! Biz, kendimizi böyle aptalca düşüncelerden kurtardık. Biz, eğitimin, genç bünyenin, onu vurup kırmakla, itip kakmakla ve küçük düşürmekle sağlıklı bir yolda ilerlemesinin sağlanamayacağını anlamış bulunuyoruz. Çocuk gelişiminde özgürlüğün, hem çocuğa hem topluma ilişkin olarak daha iyi sonuçlar sağladığını öğrendik.

İşte, bayanlar baylar, bu Anarşizm'dir. Toplumun her birimi açısından özgürlük ve imkânlar arttıkça, birey de toplum da daha iyi bir yola girecek, daha yaratıcı ve yapıcı bir hayat bütünlüğü sağlanacaktır. Bu, kısaca, benim hayatımı adadığım idealin özetidir.

Anarşizm, olmuş bitmiş bir teori değildir. Anarşizm'in canlı canlı bütün hayatı saran bir ruhu vardır. Bu yüzden ben, toplumun belli bir bölümüne hitap etmiyorum: Sadece işçilere seslenmiyorum. Üst sınıflara da sesleniyorum, aslında onların işçilerden daha fazla aydınlanmaya ihtiyaçları var. Hayatın kendisi kitleler için öğretmendir –üstelik sağlam, etkili bir öğretmen. Ne yazık ki hayat, kendilerini toplumda seçilmiş, daha iyi eğitimli, üstün görenlere bir şey öğretemiyor. Ben her zaman, insanların zihinsel ufkunu genişleten her çeşit bilgi ve eğitimin faydalı olduğunu, kullanılması gerektiğini savundum. Son tahlilde, büyük macera, yani özgürlük -bütün idealistlerin, şairlerin ve sanatçıların gerçek ilham kaynağı olan özgürlük-, uğrunda mücadele etmeye ve yaşamaya değer tek insani maceradır.

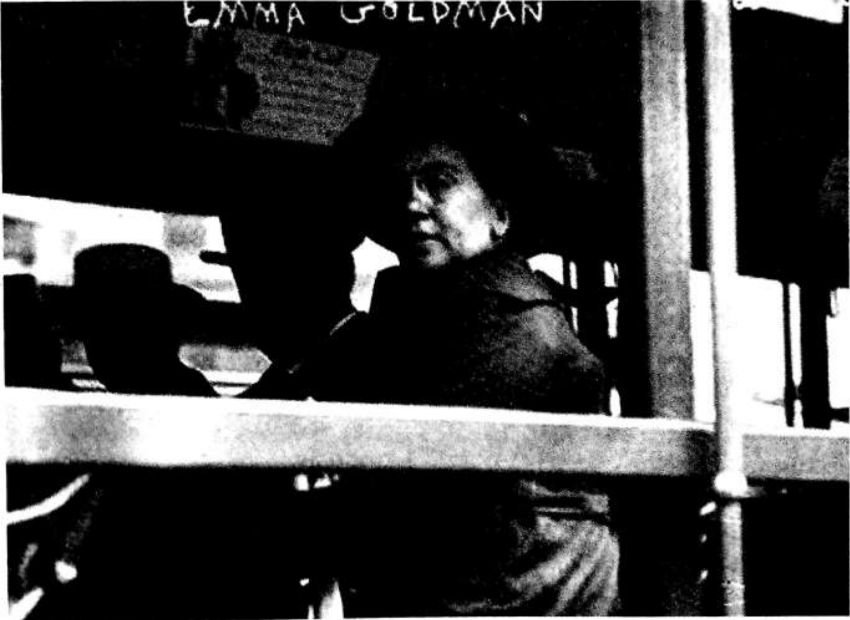
Maksim Gorki'nin "Yılan ve Şahin" adlı muhteşem şiirsel metnini kaçınızın okuduğunu bilmiyorum. Şimdi size o metinden örnek vermek istiyorum.

Yılan, şahini bir türlü anlayamamaktadır. "Niçin bu tozun toprağın içinde karanlıkta kalmıyorsun da göklerde süzülüp cennete uçmaya niyetleniyorsun?" diye sorar ona. "Seni orada bekleyen tehlikeleri, pusuya yatmış olan gerilimleri ve fırtınaları bilmiyor musun, seni avlayıp hayatına son verecek olan avcının silahını görmüyor musun?" Fakat şahin, yılanın söylediklerini umursamaz. Ka-

natlarını çırpar ve gökyüzüne doğru yükselir, cennete doğru uçtukça zafer şarkıları söylediği duyulmaktadır. Günlerden bir gün yılan şahini yerde görür; kalbinden akan kanlarla yere serilmiştir. Yılan, "Seni sersem, seni uyarmıştım," der hemen ona, "sana burada, karanlıkta, tozun toprağın içinde güvenlikte kalmanı söylemiştim, kimse sana zarar veremezdi burada."

Şahinse, son nefesini verirken söyler söyleyeceğini: "Ben semaya çıktım, göz kamaştırıcı tepelerin üstünden uçtum, ışığa baktım, yaşadım, hayatımı yaşadım!"

4
BENİM İNANDIĞIM

Resim: Emma Goldman New York'ta (1917).

Not: "What I Believe", *New York World,* 19 Temmuz 1908. [Bu makalenin yer aldığı başka bir kitap için bkz. *Dans Edemeyeceksem Bu Benim Devrimim Değildir*, Agora Kitaplığı, Türkçe'ye çeviren: Necmi Bayram, 2006.]

'Benim inandığım', satılık kalemlerin birçok kez hedefi oldu. Benim hakkımda insanın kanını donduran saçma sapan hikâyeler yazıldı. Emma Goldman adı her anıldığında ortalama insanın kalbinin hızla çarpmaya başladığına kuşku yok. Cadıların içlerindeki kötülüğü çıkarmak için kazığa bağlanıp yakıldığı zamanlarda yaşamamamız çok kötü. Çünkü Emma Goldman bir cadı! Küçük çocukları yemiyor ama daha beter şeyler yapıyor. Bomba yapıp kafa uçuruyor. Vuvv!

Benim ve fikirlerim hakkında toplumun görüşü budur. Bu yazıysa, *The World*'ün en azından benim fikirlerimin

gerçekten nasıl şeyler olduğunu öğrenmeleri için okuyucularına tanıdığı bir şanstır.

İlerici öğreti tarihinin öğrencileri, her yeni ülkünün, erken evrelerinde yanlış tanıtıldığını ve onu savunanların kötülenip zulme uğramış olduğunu bilirler. Zamanda iki bin yıl öncesine gidip İsa'ya inananların arenalarda avlanmalarına veya zindanlara atılmalarına bakmak, büyük fikirlerin ve hakiki inananların ne kadar az anlaşıldıklarını görmeye yeter. İlerleme tarihi, halkın benimsemediği fikirleri kabullenme cesaretini gösteren kadınlarla erkeklerin (örneğin, siyah insanların bedenleri, kadınların ruhları uğruna verdikleri hak mücadeleleri, vb.) kanlarıyla yazılmıştır. Ezelden beri, yeni olan her şey itiraz ve suçlamayla karşılanmışken, benim fikirlerim neden bu dikenli taçtan muaf tutulsun?

'Benim inandığım', nihai hedeften ziyade bir süreçtir. Kesin olan şeyler, insan zekâsından ziyade, tanrılara ve hükümetlere göredir. Herbert Spencer'ın özgürlüğü, toplumun siyasal temelinde formüle edişi doğru olabilir; yine de hayat, formüllerden ibaret değildir. Henrik Ibsen'in çok güzel saptadığı üzere, özgürlük mücadelesi, sadece özgürlüğe ulaşmak değildir; bu mücadele, insan karakterinin en güçlü, en kararlı ve en mükemmelini geliştiren bir kurtuluş mücadelesidir.

Anarşizm, 'karanlık adımlar'la yürüyen değil, organik gelişim içerisinde yararlı ve yapıcı olanı renklendiren bir süreçtir. Anarşizm, en militan bilinçlerin çarpıcı protestosudur. Anarşizm, en sert saldırılara göğüs geren, çürümekte olan bir çağın çığırtkanlığını yapanlara direnen öyle bir güçtür ki, kesinlikle taviz vermez, eğilip bükülmez. Anar-

şistler katiyen toplumsal gelişimin pasif seyircileri olmamışlardır; aksine, onların amaçları ve yöntemleri her zaman için son derece belirgindir.

Şimdi, fazla yer kaplamadan, kendimi mümkün olduğunca açıkça anlatabilmek için 'benim inandığım' şeyleri madde madde sıralamak istiyorum:

MÜLKİYETE DAİR

'Mülkiyet', şeyler üzerinde hâkimiyet kurarak başkalarının bu şeyleri kullanmasına izin vermemektir. Üretim normal talebe denk olmadığı zaman, kurumsal mülkiyetin varlık sebebini bulması muhtemeldir. Sadece ekonomiye bile baksak, emeğin üretkenliğinin son birkaç on yıldır muazzam bir artışla normal talebi yüz kat aştığını ve mülkiyetin insan refahı adına bütün ilerlemelere biricik engel, ama ölümcül bir engel teşkil ettiğini anlayabiliriz. Milyonlarca insanın bir hiçlik gibi, inisiyatif gücü ya da yeteneğinden yoksun canlı cesetler gibi, başkalarına servet yığarken, bunun faturasını solgun, donuk ve perişan hale gelmekle ödeyen etten kemikten makineler olmalarını talep eden şey, özel mülkiyettir. Ben şuna inanıyorum; insan hayatında -genç, yaşlı ve doğacak olan hayatlarda- mülkiyet var oldukça, gerçek refah, toplumsal refah olamayacaktır.

Bütün radikal düşünürler kabul etmişlerdir ki, dünyanın hep daha kötüye gitmesinin esas sebepleri şunlardır: 1) İnsan emeğini satmak zorundadır; 2) emeğini satan insanın istekleri ve muhakemesi, efendisinin isteklerinden sonra gelir.

Anarşizm, bu aşağılayıcı ve küçük düşürücü durumu yok edecek tek felsefedir. Anarşizm, insanın yaptığı işin karakterini ve koşullarını, yalnız ve ancak insanın gelişimi, fiziksel refahı, gizli vasıfları ve mizacıyla belirlemesi gerektiğini söyleyerek başka bütün teorilerden ayrılır. Buna benzer olarak, bir insanın ne kadar tüketeceğini, onun kendi fiziksel, düşünsel ve ruhsal ihtiyacı belirleyecektir. Bunun ancak üretici grupların, cemaatlerin ve toplulukların gönüllü birliklerinin gevşek federasyonlarına dayanan ve nihayetinde çıkarların dayanışmasının harekete geçireceği özgür komünizme doğru gelişecek bir toplumda mümkün olacağına inanıyorum ben. Ticari ve kâr gözetilen düşüncenin kişisel idareyi belirlemekte önemli rolü olduğu sürece, dünya üzerinde ne özgürlük, ne uyumlu bir gelişme mümkündür.

HÜKÜMETLERE DAİR

Ben her Hükümetin, örgütlü otoritenin ya da Devlet'in yalnızca mülkiyeti ve tekeli koruduğuna inanıyorum. Çünkü hükümetler, gerekliliklerini sadece böyle bir işlevle kanıtlayabiliyorlar. Kendini, bireysel özgürlüğün, refahın ve toplumsal uyumun bir destekleyicisi olarak, yegâne gerçek düzen addeden her hükümet, dünyadaki bütün harika insanlar tarafından mahkûm edilmiştir. Bu yüzden Anarşist dostlarımla birlikte her fırsatta, kanuni düzenlemeler, kararnameler ve anayasal hükümlerin istilacı bir nitelik taşıdığına inandığımı belirtiyorum. Bu kurallar, ne bir insanı zaten yapabileceği bir şey için özel olarak teşvik etmiş, ne de alıkoymuştur. O kurallara kalsa, ne Constantin Meunier'in madencilerle ilgili başyapıtındaki, işçiyi bulunduğu al-

çaltıcı durumdan yukarı çeken Millet'in resimsel *Çapalı Adam* tasviri, ne Maksim Gorki'nin yeraltı dünyasına dair betimlemeleri, ne de Henrik Ibsen'in insan hayatı üzerine psikolojik tahlilleri, hükümetin kanuni düzenlemeyle ya da polis copuyla yaptığı gibi (insanı boğulan çocuğu ya da yanan binadaki kötürüm kadını kurtarmaya iten duygudan daha fazla) teşvik edebilirdi. Ben inanıyorum, hatta aslında biliyorum ki, insanın düşündükleri ve yaptıkları iyi ve güzel olan ne varsa, bunların hepsi hükümetlere rağmen vardır, onlar sayesinde değil.

Anarşistler bu yüzden Anarşizm'in -hükümetsizliğin- toplumsal gelişim ve uyumun köşe taşı olan engellenmemiş insan gelişimi açısından gerekli en büyük, en muazzam görüşü doğru çıkarma görevini üstlenmişlerdir. Hükümetin suça ve ahlâksızlığa karşı kontrolü ele aldığına dair kalıplaşmış tartışmalarda, artık kanun yapıcılar bile bunun doğruluğuna inanmıyorlar. Bu ülke, parmaklıkların ardına tıktığı 'suçlular'ın muhafazasına milyonlarca dolar harcamakta; yine de suç oranında ve sayısında bir azalma yok. Şüphesiz mevcut koşullar, kanunların yetersizliğinden kaynaklanmıyor! Suçların yüzde doksanı, kökü ekonomik eşitsizliğimizden beslenen düzen suçları. O zaman bunun böyle devam etmesini istemiyorsak, ortalıkta suçtan eser bırakmamak için her elektrik direğini darağacına mı çevirelim? Kalıtımdan gelen suçlar herhalde kesinlikle yasalarla iyileşemez. Şüphesiz bugün bile, bazı suçlu eğilimlerin en iyi modern yöntemlerle kendi isteğimizle ve hepsinden önce de insanlara daha derinden, onları anlayarak, onlara hassasiyetle ve dostça yaklaşılarak ortadan kaldırılabildiğini öğreniyoruz.

MİLİTARİZME DAİR

Hükümetin yürütme işleviyle ilgili olduğu için bu konuyu ayrı olarak ele almamam gerekir gerçi, ancak benim bu konudaki fikirlerime en hararetle karşı çıkanlar militarizmin yılmaz bekçileri olduğundan, bu meseleye ayrı bir bölüm açmakta fayda görüyorum.

Anarşistler, barışın tek gerçek savunucularıdır; eskiden özgür olan bu ülkeyi, korkunç bir hızla emperyalist ve despotluk ülkesine çeviren militarist eğilimlerin artmasına son verecek tek grup, anarşistlerdir.

Militarizm ruhu çok acımasız, kalpsiz ve zalimdir. Birtakım dayanaklarla haklı çıkma numarasına bile yeltenmeden, her konuda haklı olduğunu iddia eder. Tolstoy'dan aktarırsak: "Asker, bir profesyonel insan katilidir. Asker, sevdiği için, vahşinin yaptığı gibi (doğallıkla) ya da tutkuyla, katil gibi öldürmez. O, soğukkanlıdır, mekaniktir, üstlerinin itaatkâr aletidir. Komutanının emriyle nedenini ve niçinini sormaksızın, düşünmeksizin boğaz kesmeye, koşmaya koyun gibi hazırdır.

Benim bu savım, askeri 'deha' General Funston tarafından da destekleniyor. 30 Haziran tarihli *New York Evening Post*'tan, kuzeybatıyı birbirine katan Er William Buwalda davası hakkındaki son konuşmalardan aktarıyorum: "Bir subayın veya askerin ilk görevi," diyor cesur savaşçı,"sorgusuz sualsiz itaat etmek ve yeminle bağlı olduğu hükümete sadakat göstermektir; onun hükümetin uygulamalarını doğru bulup bulmaması hiçbir şeyi değiştirmez."

'Koşulsuz itaat' ilkesini 'hayat, özgürlük ve mutluluk çabası' prensibiyle nasıl uyumlu kılabiliriz? San Francis-

co'dan, Company A mühendislerinden William Buwalda'nın askeri mahkemece beş yıl askeri hapis cezası talebiyle yargılandığı bugüne dek, bu ülkede militarizmin ölümcül gücü hiç bu kadar etkin biçimde kendini göstermemişti. Burada, on beş yıl aralıksız (vatanına) hizmette bulunmuş bir adamdan söz ediliyor: "Onun karakterine ve davranışlarına söylenecek söz yoktu," diyordu General Fuston, ki bu tutumu göz önünde bulundurularak Buwalda'nın hükmü üç yıla indirilmişti. Yine de bu asker hemen ordudan kovuldu, şerefi ve maaşı elinden alınarak hapse atıldı. Peki, suçu neydi? Dikkatle dinleyin, siz, özgür doğan Amerika'lılar! William Buwalda, halka açık bir toplantıya katıldı ve arkasından konuşmacılarla tokalaştı. General Funston, yukarıda anılan gazeteye mektubunda, Buwalda'nın hareketinin "firardan bile öte, muazzam bir askeri suç' olduğu"nu ileri sürüyordu. General Funston, Portland'daki başka bir açıklamasında, "Buwalda'nın suçu çok ciddi bir suç, vatan hainliğiyle eşdeğer," demişti. Erin katıldığı toplantının Anarşistlerce düzenlenmiş olduğu doğruydu. General Funston'un söylediklerine bakarsak, toplantıyı Sosyalistler düzenlemiş olsaydı Buwalda'nın orada bulunmasına itirazı olmayacak mıydı yani? Aslında General, "Sosyalistlerin düzenlediği bir mitinge (toplantıya) katılmakta ben bile bir an tereddüt etmezdim," demek istiyor. Fakat Emma Goldman'ın konuşmacı olduğu bir Anarşist toplantıya katılmak –bundan daha büyük 'vatan hainliği' olabilir mi?

Bu korkunç suçtan dolayı bir adamın, özgür doğmuş bir Amerikan vatandaşının, en iyi on beş yılını ülkesine vermiş, bu süre boyunca karakteri ve davranışlarına 'laf edilemeyen' bir asker, şerefi elinden alınmış, hakarete uğ-

ramış ve ekmeği elinden alınmış durumda hapiste çürümekte şimdi.

Özgürlüğün gerçek dehasına karşı, Buwalda'nın 'koşulsuz itaati'ni isteyen ruhtan daha yıkıcı bir şey olabilir mi? Amerikalıların son birkaç yılda damarlarındaki kan ve 4 milyon doları uğruna feda ettikleri ülkü bu mudur? Bence bu, militarizmin, herhangi ülkedeki bir ordu ve donanmanın, özgürlükteki çürümenin ve ulusumuzun en iyi ve en güzel taraflarının enkaza dönmesinin işaretidir. Bize barışı getireceği vaadiyle daha fazla savaş gemisine ve silaha yapılan bunca harcamanın varacağı nokta, 'huzurlu insan, en iyi silahlanandır' savının sergilediği saçmalıktan başka bir yer değildir.

Aynı tutarsızlık, şiddeti savunduğu gerekçesiyle Anarşizme karşı olan, ama Amerikan ulusunun savunmasız düşmanların üzerine uçan makinelerle, bombalar ve dinamitler yağdıracağı düşüncesinden de büyük keyif alan bazı barış taraftarları için de söz konusudur.

Ben inanıyorum ki, dünyanın özgürlüğe âşık ruhları, efendilerine, "Cinayetlerini kendin işle! Senin savaşlarına kendimizi ve sevdiklerimizi yeterince feda ettik! Sense bu fedakârlıklarımız karşılığında bizden, barış zamanında asalaklar ve suçlular yarattın, savaş zamanında bizi vahşi birer hayvana çevirdin. Kardeşlerimizden ayırıp dünyayı insan mezbahasına döndürdün. Hayır, senin cinayetlerini işlemeyeceğiz ve senin bizden çaldığın topraklar için (ülke) için savaşmayacağız!" dedikleri gün militarizmin sonu gelecektir. Ah, bütün kalbimle inanıyorum ki, insanların kardeşliği ve dayanışma bir gün, savaşın ve yıkımın kanlı çizgilerini ufuktan silecektir.

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ VE BASINA DAİR

Buwalda davası, giderek genişleyen bir sorun olan ifade özgürlüğü, özgür basın ve gösteri yapma hakkının sadece bir safhasıdır.

Çoğu iyi insan ifade özgürlüğü veya özgür basın ilkelerinin anayasal sınırlamalar dahilinde, güvenle uygulanabileceğini düşünüyor. Bana kalırsa, son aylarda ifade özgürlüğü ve özgür basına yapılan saldırılara karşı gözlediğimiz korkutucu kayıtsızlık ve atalet, bunun yegâne mazeritidir.

Ben, ifade özgürlüğü ve özgür basının, dilediğim her şeyi söyleme ve yazma hakkımın tanınması anlamına geldiğine inanıyorum. Bu hak, anayasal hükümler ve yönetmeliklerle düzenlenirse, Posta Müdürü'nün veya Polis Kulübü'nün her şeye kadir kararları bir kaba güldürü olmaktan öteye gitmez. Eğer konuşma hakkının ve basının ayağındaki prangaları kırarsak, bunun nasıl sonuçlar doğurabileceği konusunda birtakım itirazlarla karşılaşabileceğimi biliyorum. Oysa bence, düşünceyi ifade hakkının sınırsızca kullanmasından doğacak sonuçların tedavisi, bize daha geniş bir ifade özgürlüğü tanıyacaktır. Zihinsel engeller şimdiye kada asla ilerleme dalgasına bir set çekebilmiş değildir, halbuki olgunlaşmadan meydana gelen toplumsal patlamalar, beraberinde genellikle bir baskı seli doğurmaktan başka sonuç vermemiştir.

Bizim yöneticilerimiz, en geniş ifade özgürlüğüyle, 'sonuçlar'dan kurtulmuş İngiltere, Hollanda, Norveç, İsveç ve Danimarka'dan bir şeyler öğrenemeyecekler mi? Oysa Rusya, İspanya, İtalya, Fransa ve hatta Amerika, bu 'sonuçlar'ı bahane ederek en baskıcı uygulamalara yönelmişlerdir.

ABD, çoğunluğun yönettiği bir ülke olarak kabul ediliyor, ama yetkisini çoğunluktan almayan polis, gerçek Rus edasıyla, aklına esen her toplantıyı dağıtıp, konuşmacıyı kürsüden indirebiliyor ve dinleyicileri salonun dışına çıkartabiliyor. Seçimle gelmeyen bir devlet memuru olan Posta Bakanı, yayınları toplatma yasaklama ve mektuplara el koyma gücüne sahip. Onun kararları aynen Rus Çarı'nınkiler gibi; tasarrufları karşısında herhangi bir temyiz hakkınız yok. Ben hukuksal temelde, yeni bir Bağımsızlık Bildirgesi'ne ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum. Sahi, bizim çağdaş Jefferson'larımız, Adams'larımız yok mu?

KİLİSE'YE DAİR

Bir zamanlar devrimci olan fikrin siyasal artıklarının en son toplantısında, dinin ve oy almanın birbirleriyle ilişkisinin olup olmadığı oylanmış. Böyle bir meseleyi neden oylamışlar ki? İnsan, ruhunu şeytana satarak delege olmayı arzuladığı sürece, aynı tutarlılıkla haklarını da siyasetçiye satmaz mı? Dinin bir özel lişki olduğu uzun süre önce, Almanya'nın mükerrer Marksist Sosyalistleri tarafından karara bağlandı. Bizim Amerikalı Marksizan sosyalistlerimiz, asaletten ve orijinalikten yoksun olarak, ilim irfandan faydalanmak için Almanya'ya gitmeliler. Sermayenin bir kamçısı olarak hizmet eden bu irfan, bir parmak şıklatışıyla insanları sosyalizmin disiplinli ordusuna döndürecek. Aynı senaryonun burada da gerçekleşmesi umut ediliyor. Tanrı aşkına, insanların dini duygularıyla oynamayalım.

Din, insanın doğal fenomenlerin aslını çözmedeki zihni yetersizliğinden kaynaklanan bir hurafedir. Kilise, her za-

man ilerlemenin önüne engel olarak çıkmış bir örgütlü kurumdur.

Örgütlü tarikatçılık, dinin saflık ve ilkel (kurala bağlı olmayan) elbisesini çıkartmıştır. "Karanlığın Krallığı," diye seslenir, son gerçek Hıristiyan Leo Tolstoy, Kilise'ye hitaben, "insan gelişiminin ve özgür düşüncenin düşmanı olmuştur ve bu sıfatla gerçekten de özgür olan insanların hayatında yeri yoktur."

EVLİLİĞE VE AŞKA DAİR

Ben evliliğin ve aşkın bu ülkede en çok tabu sayılan konular arasında olduğuna inanıyorum. Birçok insanın aziz tutulan mülklerinden bahsediyor olma riskine girmeden bu konuyla ilgili herhangi bir tartışmaya girmek fiilen imkânsızdır. Bu konularda tam bir cehaletin hüküm sürdüğünden kimse şüphe etmemeli. Gerek bireyin kendisi gerekse toplumun refahı ve gelişimi açısından bu kadar hayati önem taşıyan bu konulara egemen olan histerikli hal ve zırvalıklar ile pis havayı temizleyecek açık, samimi ve akıllıca bir tartışmanın esamesi bile okunmamaktadır.

Evlilik ile aşk, birbirleriyle eşanlamlı değildir; tam tersine, birbirleriyle uzlaşmaz bir noktadadırlar. Ben bazı evliliklerin aşkla beslendiğine inanıyorum, fakat evliliğin dar, maddi sınırlarının sevginin narin çiçeğini kısa sürede solduracağına da şüphe duymuyorum.

Evlilik, Devlet'i ve Kilise'yi her yönüyle besleyen bir kurumdur; hayatın insanları geliştirip incelten bir alanda tuzağa düşürmek hem Devlet'in hem de Kilise'nin eski çağlardan beri hiç bıkmadan peşinde kovaladığı bir av olmuştur.

Aşk, ezelden beri insan ilişkilerinin en güçlü faktörüdür; aşk, insan eliyle yapılan her türlü yasadan üstün gelmiş ve Kilise'yle ahlâkın dayattığı demir parmaklıkları her çağda kırıp atmıştır. Evlilik ise genellikle salt ekonomik bir düzenlemedir; kadına süresi ömür boyu olan bir sigorta poliçesi sağlar, erkeğe de kendi türünü devam ettirmesini sağlayacak tatlı bir oyuncak. Yani evlilik, ve bu yolla sağlanan eğitim düzeneği, kadını asalakça, bağımlı olarak ve çaresiz bir hizmetkârmış gibi sürdüreceği bir hayata hazırlarken, erkeğe bir insanın hayatını tapulu mülkmüş gibi sahiplenme hakkını tanır.

Böyle bir tablonun aşkla nasıl ortak bağları olabilir? Böyle bir tablonun, insana paranın ve iktidarın sağladığı her şeyden vazgeçirtecek ve insana kendini sınırsızca ifade edebileceği bir hayat sürmeyi sağlatacak bir bağla nasıl bir ortaklığı olabilir? Şimdi romantizm çağında yaşamıyoruz; bizimki Romeo ile Juliet'in, Faust ile Marguerite'in, mehtapta kendinden geçmelerin, çiçeklerle şarkıların çağı değil. Bizimki pratik bir çağ. Bizim aklımıza ilk gelen şey, ne kadar gelir elde ettiğimiz. Ruhun en yüksek mertebesinin parayla pulla ölçüldüğü bir çağa geldiysek vay halimize! Aşk olmadan hiçbir ırk kendini geliştiremez.

Ancak, iki insan aşk tapınağında ibadet edeceklerse, altın inek evliliğin bu mabette işi ne? "Aşk kadınlar, çocuklar, aile ve Devlet için tek güvencedir." Oysa aşkın güvencesi olmaz, aşksız gerçek bir yuva da olmaz, olamaz. Aşkın meyvesi olmayan bir çocuk doğurulmamalıdır; aşk olmadan gerçek bir kadın bir adamla ilişkiye giremez. Aşkın çocuğa güvence sağlamak açısından yeterli malzeme sağlamadığı korkusu tamamen modası geçmiş bir fikirdir. Ben, ka-

dınlar kendi kurtuluşlarının altına imzalarını attıklarında, kadının ilk bağımsızlık bildirgesinin, cebinde ne kadar para olduğuna bakarak değil, kalbi ve zihnine duyduğu hayranlıkla bir erkeği sevmek olacağına inanıyorum. Kadının ikinci bağımsızlık bildirgesi de, dış dünyayı araya sokmadan kendi aşkının peşine takılma hakkına sahip çıkması olacaktır. Üçüncü ve en önemli bildirgeyse, mutlak bir hak olan özgürce annelik hakkının tanınmasıdır.

Çocuğun güvenliği işte ancak böyle bir kadınla, onunla aynı derecede özgür olan bir babayla sağlanabilir. Bu insanlar, insan bitkisinin nadide bir çiçek olarak boy atıp büyüyebileceği bir atmosfer yaratabilecek uyuma, kuvvete ve akla sahip olacaklardır.

ŞİDDET EYLEMLERİNE DAİR

Şimdi sıra, Amerikalı halkının zihninde hâkim olan en büyük yanlış anlama hakkındaki düşüncelerime geldi. "İyi ama, siz şiddet propogandası yapmıyor musunuz? Taçlı kafaların ve Başkanların öldürülmelerini savunmuyor musunuz?" Benim şiddet propagandası yaptığımı kim söylüyor? Benim ağzımdan böyle bir söz çıktığını hiç duydunuz mu, duyan biri var mı? Bizim yayınlarımızda bunun yazıldığını gören var mı? Hayır, fakat basın böyle yazıyor (diyor), herkes yazıyor (diyor); öyleyse, öyle olmalı. Ne âlâ, sevgili halkımızın doğruluğu ve mantığı adına.

Ben Anarşizm'in barışın yegâne felsefesi olduğuna, insan hayatına başka her şeyin üstünde değer veren yegâne toplumsal ilişkiler teorisi olduğuna inanıyorum. Bazı Anarşistlerin şiddet eylemlerine giriştiklerini biliyorum,

fakat böyle eylemleri tahrik eden etkenin Anarşizm değil, korkunç ekonomik eşitsizlikler ve büyük siyasal adaletsizlikler olduğunun da farkındayım. Günümüze değin kurum şiddete dayanmıştır; atmosferimiz bile şiddete doymuştur. Böyle bir durum var olduğu sürece şiddeti ortadan kaldırma ihtimalimiz, Niagara'nın hızlı akışını durdurmakta başarılı olma ihtimali kadardır. Daha evvel bahsettiğim gibi, belli ölçülerde ifade özgürlüğüne sahip ülkelerde şiddet eylemlerine ya rastlanır ya da rastlanmaz. Ahlâk nedir? Basitçe şudur: Bir Anarşistin yapacağı hiçbir eylem kendi kişisel kazancını, elde edeceği kârları arttırmayı gözetemez; anarşistlerin her eylemi, baskıcı, keyfi ve yukarıdan dayatılan tedbirleri protesto ederek onlara karşı çıkmayı hedeflemelidir.

Fransa Cumhurbaşkanı Carnot, hayatı boyunca Fransa'nın edebi, bilimsel ve insani dünyasına hizmet eden Vaillant'ın ölüm cezasını hafifletmeyi kabul etmediği için Caserio isimli bir İtalyan anarşist tarafından öldürüldü.

Bresci kendi parasıyla İtalya'ya gitti, Paterson'ın ipek dokuma fabrikalarında geçimini sağladı ve bir ekmek isyanı sırasında savunmasız kadınlarla çocukların üstüne ateş etme emrini verdiği için Kral Humbert'in cezasını kendisi vermeyi istedi. Angelino, Montjuich hapishanesinde İspanyol engizisyonunu yeniden diriltmeye kalktığı için Başbakan Canovas'ı infaz etti. Alexander Berkman, Homestead grevi sırasında, sadece Pinkerton'ların öldürdüğü 11 grevciye duyduğu sempatiden, Henry C. Frick'in, Bay Carnegie'nin sahibi olduğu küçücük döküntü evlerinden kovduğu yetimlerle dullara hissettiği yakınlıktan dolayı Frick'i öldürmeye kalkıştı.

Bu insanların hepsinin de, eylemlerini niçin yaptıklarını anlatmak için, yazılı ya da sözlü olarak bütün dünyaya ilan edecekleri sebepleri ve gerekçeleri (dayanılmaz ekonomik ve siyasal baskılar, sıradan insanların katlandıkları ıstıraplar ve çaresizlik) vardı; eylemlerinin asıl sebebi Anarşizm felsefesinin kendisi değil, bu sıradan insanların, kadınlarla çocukların içinde bulundukları koşullardı.

Toplumsal hastalığımızın gerçek doğasını teşhis etmeye kalkarken, kendi kusurları olmadan yaygın bir hastalığın olumsuz etkileriyle hareket eden bu insanları mahkûm etmemi kimse beklemesin benden.

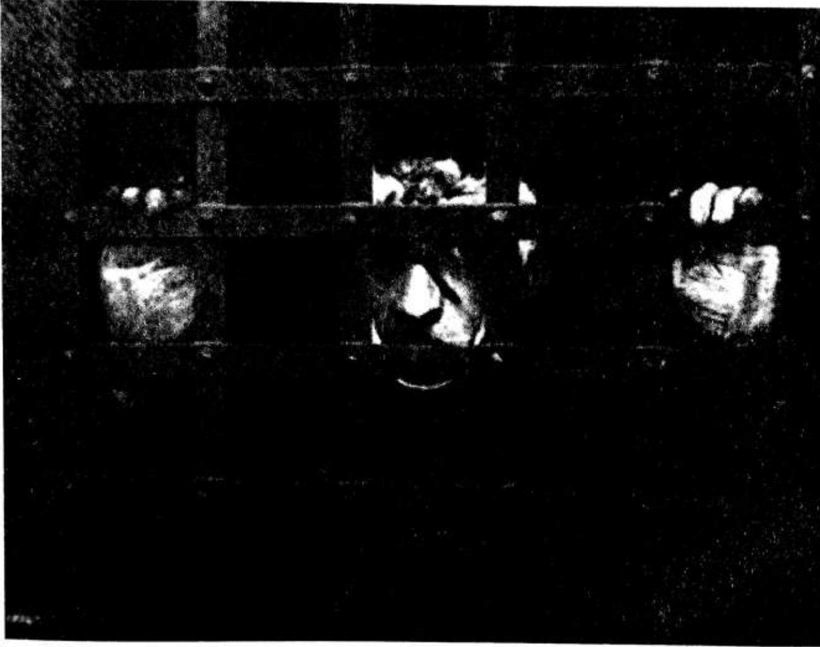
Ben bu tür şiddet eylemleriyle toplumun yeniden inşasının sağlanacağına ya da o eylemleri yapanların da böyle bir şeyi hedeflediklerine inanıyor değilim tabii. Böyle bir hedefe ancak, birincisi, insanın toplumdaki yerini ve türdeşleriyle ilişkisini doğru bir zemine oturtacak geniş ve yaygın bir eğitimle, ikincisi de insanlara örnek olarak ulaşılabilir. Örnek olmak derken kastettiğim de, benimsenen bir fikrin, sırf kâğıt üstünde kalacak şekilde teorize edilmesi değil, gerçek hayatta, fiilen uygulandığının kanıtlanmasıdır. İnsanın bu hedefe ulaşmak için sahip olduğu son ve en güçlü silahı da, kitlelerin doğrudan eylemle ve grevlerle ortaya koyacakları bilinçli, akıllıca, örgütlü ve ekonomik hedefli protestolarıdır.

Anarşistlerin örgütlenmeye karşı oldukları ve buna bağlı olarak kaosu savundukları şeklindeki yaygın kanı tamamen temelsizdir. Doğru, biz, örgütlenmenin insanları istenmeyen zevklerin ve çıkarların peşinde koşturacak ve iradelerine rağmen insanları o noktada tutacak olan zoraki, keyfi tarafına inanmayız. Anarşistlerin, gönüllü katılımla prati-

ğe geçirilen, ortak çıkarların doğal bir şekilde harmanlanmasının sonucu olan bir örgütlenmeye karşı çıkmaları için hiçbir sebep olmadığı gibi, toplumsal hayatın mümkün olan tek temelinin bu olduğuna inandıklarından da kimse şüphe etmemelidir.

Bizim bir çiçeğe baktığımız zaman hayranlıkla seyre koyulduğumuz renk ve form çeşitliliğini sağlayan etken, organik gelişmenin uyumudur. Buna benzer doğrultuda, özgür insanları, kusursuz toplumun (yani, Anarşizmin) temelini oluşturacak dayanışma ruhuyla donatacak olan da örgütlü faaliyettir. Gerçekten, bireyler ile sınıflar arasındaki mevcut uzlaşmaz çelişkileri ortadan kaldırdığı için, otoriter-olmayan bir örgütlenmeyi yalnızca Anarşizm fiili bir gerçekliğe dönüştürebilir.

5
SİYASAL ŞİDDETİN PSİKOLOJİSİ

Resim: ABD başkanlarından William McKinley'i öldüren Leon F. Czolgosz hapishanede.

Siyasal şiddetin psikolojisini çözümlemek yalnızca fazlasıyla zor değil, aynı zamanda çok da tehlikelidir. Bu tür eylemleri anlayışla karşılamák, derhal bu eylemlere sempati uyandırma suçlanmasına yol açabilir. Öte yandan, Suikastçıya* karşı duyulan insancıl bir sempatinin dile getirilmesi, muhtemel bir suç ortağı olarak görülme riskini doğurur. Ancak, insanların acılarının kaynağına bizi yakınlaştıran ve onun en nihai çözümünü anlamamıza yarayan şey, yalnızca akıl ve sempatidir.

*) *Attentäter:* Bir siyasal şiddet eyleminde bulunan devrimci.

Doğa güçlerinden habersiz ilkel insan, onların gelişini endişe içinde bekler, getirdikleri tehlikelerden sakınırdı. İnsanlar, Doğa olaylarını kavramayı öğrendikçe, doğanın hayatı yok eden ve büyük kayıplar verdiren etkisinin yanında, rahatlık ve huzur getiren bir yanının da olduğunu anladılar. Azimli bir araştırmacı için, toplumsal ve iktisadi hayatımıza içkin, ama siyasal şiddet eylemleri biçiminde ortaya çıkan güçlerin, atmosferdeki fırtına ve yıldırım düşmesi gibi yıkıcı olaylarla benzerliği görünür olmalıdır.

Bu görüşün doğruluğunun hakkını vermek için kişi, toplumsal yanlışlıklarımızın halini yoğun bir biçimde hissetmeli; kalbi milyonlarca insanın her gün katlanmak zorunda olduğu acı, hüzün ve umutsuzlukla beraber atmalıdır. Esasında insanlığın bir parçası haline gelmediğimiz sürece, insan ruhunda biriken haklı öfkeyi, fırtınayı kaçınılmaz hale getiren, ateşli ve kabaran tutkuyu biraz olsun anlayamayız.

Cahil kitleler, toplumsal ve iktisadi adaletsizliklerimize karşı bir şiddet eyleminde bulunan insanı, hayatı yok etmekten ve kanla banyo yapmaktan hoşlanan kalpsiz bir canavar, vahşi bir cani ya da sorumsuz bir meczup olarak görürler. Oysa bu, hakikatten son derece uzaktır. Şunu biliyoruz ki, bu insanların karakter ve kişilikleri üzerine çalışmış ya da onlarla yakın ilişkide bulunmuş olanlar, söz konusu kişileri bizim toplumsal suçlarımızın bedelini ödemek zorunda bırakan şeyin, çevrelerindeki yanlışlıklara ve adaletsizliklere karşı aşırı duyarlılıkları olduğu konusunda hemfikirdirler. Siyasi suçluların psikolojisini tartışan en ünlü yazarlar ve şairler onlar için en büyük övgü sözcüklerini kullanmışlardır. Bu yazar ve şairlerin şiddeti teşvik edeceği

ya da şiddet eylemlerini onaylayacağı düşünülebilir mi? Elbette hayır. Onların tutumu da her şiddet eyleminin arkasında hayati bir sebep olduğunu bilen azimli araştırmacının tutumuyla aynıdır.

Björnstjerne Björnson, *Beyond Human Power* (İnsan Gücünün Ötesinde) başlıklı eserinin ikinci bölümünde, inançlarını kanlarıyla ödeyen ve ölümü bir gülümsemeyle karşılayan modern şehitleri Anarşistler arasında aramak gerektiğini, çünkü onların da İsa gibi şehitliklerinin insanlığı kurtaracağına içtenlikle inandığını vurgular.

Fransız romancı François Coppé, *Suikastçı*'nın psikolojisine ilişkin görüşlerini şöyle ifade eder:

"Vaillant'ın idamıyla ilgili ayrıntıları okumak düşüncelere dalmama yol açtı. Onu, iple sarılan göğsünü şişirir, emin adımlarla ilerler, iradesini katılaştırır, bütün enerjisini toplar ve gözleri bıçakta sabitlenmiş olarak lanetleyici sözlerini son kez topluma haykırırken hayal ettim. Ve, kendime rağmen, bir başka görüntü ansızın zihnimde canlanıverdi. Sirkin dikdörtgen alanının ortasında bir grup kadın ve erkek birbirleriyle itişirken, binlerce gözün bakışları altında, geniş amfitiyatronun bütün basamaklarından *Ad leones!** diye korkunç bir çığlığın yükseldiğini ve aşağıda, vahşi hayvanların kafeslerinin açıldığını gördüm.

"İdamın gerçekleşeceğine inanmamıştım. Birincisi, kurbanlardan hiçbiri ölmemişti ve eskiden beri başarısız bir suç için en büyük cezayı uygulamama geleneği vardı. Ayrıca, maksadı ne kadar korkunç olsa da, soyut bir fikirden kaynağını alan bu suçun tarafları yoktu. Adamın geçmişi,

---

*) Latince'de "Aslanlara [atın]" anlamına gelen ifade. (ç.n.)

terk edilmiş çocukluğu, zorlu hayatı, onun lehine bir savunma gibiydi. Bağımsız basında onun lehinde gür ve dokunaklı sesler duyuldu. Bunlar, küçümseyen bir tavırla 'tamamen edebi bir bakış açısı' olarak yorumlandı. *Aksine, darağacından ne denli nefret ettiklerini bir kez daha ifade etmiş olmak düşün ve sanat insanları adına bir onurdur.*"

Zola, *Germinal* ve *Paris* adlı eserlerinde, sistemimize karşı şiddetli bir başkaldırı ile kendi hayatlarına son veren bu insanların duyarlılıkları, incelikleri ve acı çeken insanlığa duydukları derin sempatiyi anlatır.

Suikastçı'nın psikolojisini en iyi anlayanlardan biri olan *Une Psychologie du Militaire Professionnel* adlı mükemmel çalışmanın yazarı Bay Hamon da şu anlamlı sonuçlara varmıştır:

"Akılcı yöntem tarafından doğrulanan olgusal yöntem, zihin yapısı ortak psişik özelliklerin toplamına denk düşen bir Anarşist ideal tipi oluşturmamıza imkân tanır. Her Anarşist, kendisini başka insanlardan ayırt etmeye yetecek derecede bu ideal tipe benzer. Tipik Anarşist şöyle tanımlanabilir: Bencilce ya da bireysel anlamda güçlü bir özgürlük sevgisiyle donanmış, büyük bir meraka ve keskin bir bilme arzusuna sahip, isyan ruhunun bir ya da daha çok biçimiyle (direnme, araştırma, eleştirellik, yenilik) ayırt edilen bir insan. Bu özelliklere, başkalarına karşı ateşli bir sevgi, son derece gelişmiş bir ahlâki duyarlılık, köklü bir adalet duygusu ve misyonuna ateşli bir bağlılık eklenebilir."

Yukarıdaki özelliklere, diyor Alvin F. Sanborn, şu değerli niteliklerin de eklenmesi gerekir: nadir görülen bir hayvan sevgisi, hayatın bütün sıradan ilişkilerinde öne çıkan bir tatlılık, davranışlarda olağanüstü bir ölçülülük, tutum-

luluk ve düzenlilik, hatta zaman zaman hayatın bile azıyla yetinme ve eşsiz bir cesaret.*

"Sokaktaki adamın, Anarşistlere ya da yakın zamanda işlenmiş bazı suçların bir sonucu olarak o anda onlar için *bête noire* [can düşmanı –ç.n.] olan herhangi bir partiye söverken genelde unutur gözüktüğü apaçık bir gerçek vardır. Bu tartışılmaz olgu, çok eski zamanlardan beri insan öldürmeye yatkın öfkenin, kışkırtılmış, umutsuz sınıfların ve kışkırtılmış, umutsuz bireylerin türdeşlerinde gördükleri ve hoş görülemeyeceğini hissettikleri yanlışlara bir cevap olduğudur. Bu tür eylemler, saldırgan ya da baskılayıcı şiddetin şiddet olarak geri tepmesidir; bunlar, çileden çıkmış, öfkeli insan doğasının soluklanmak ve hayat için verdiği son çaresiz mücadelesidir. Bu eylemlerin yapılma sebebi, herhangi bir özel kanıda değil, bizzat insan doğasının derinliklerinde yatar. Siyasal ve toplumsal tarihin seyri, bu olgunun kanıtlarıyla döşenmiştir. Fazla gerilere gitmeksizin son elli yıl içinde şiddete başvurmak üzere kışkırtılmış en meşhur üç siyasal partiyi ele alalım: İtalya'da Mazziniciler, İrlanda'da Fenianlar ve Rusya'da Teröristler. Bu insanlar Anarşist miydiler? Hayır. Peki, aynı siyasal görüşe mi sahiplerdi? Hayır. Mazziniciler Cumhuriyetçiydi, Fenianlar siyasal ayrılıkçı, Ruslar ise Sosyal Demokrat ya da Meşrutiyetçiydi. Fakat hepsi, umutsuz koşullar tarafından bu korkunç isyan biçimine doğru sürüklendiler. Partiler yerine benzer biçimde davranmış bireylere dönecek olursak, katıksız çaresizlik tarafından toplumsal içgüdülerinin tersine açıkça şiddet içeren bir şekilde hareket etmeye kışkırtılan ve sürüklenen insanların sayısını gördüğümüzde dehşete kapılırız.

*) *Paris and the Social Revolution* (Paris ve Toplumsal Devrim).

"Artık Anarşizm toplumun içinde yaşayan bir güç haline geldiği için, benzer eylemler, başkalarının yanı sıra Anarşistler tarafından da yapılıyor. Çünkü her yeni inanç, hatta insan aklının kabul ettiği gelmiş geçmiş en barışçıl ve insancıl inanç dahi, dünyaya ilk gelişinde barış değil, kılıç getirmiştir; öğretisi şiddet içerdiği ya da toplumsal olana karşı olduğu için değil; sadece kabul ya da reddedilse de herhangi bir yeni ve yaratıcı fikrin, insanların zihinlerinde uyandırdığı heyecan yüzünden. Ve, bir yandan her tür çıkarı tehdit eden, diğer yandan halihazırdaki yanlışlara karşı yürütülecek bir mücadele aracılığıyla kazanılacak özgür ve soylu bir hayat görüşünü taşıyan bir Anarşizm anlayışı, en amansız muhalefeti yaratacak ve eski düzenin baskılayıcı gücünün karşısına yeni bir umudun coşkun ortaya çıkışını koyacaktır.

"Perişan hayat koşullarında yaşarken daha iyi şeylerin olabileceğine dair bir bakış açısının gelişmesi, şu anda var olan sefaleti daha da kabul edilemez kılar ve acı çekenleri yazgılarını değiştirmek üzere en enerji dolu mücadeleleri vermeye kışkırtır; ve bu mücadeleler, daha keskin sefaletle sonuçlanırsa, geriye katıksız bir çaresizlik kalır. Örneğin, günümüz toplumunda hayatın nasıl olabileceğini ve nasıl olması gerektiğini gören sömürülen bir işçi, ağır çalışma düzeni ve varoluşundaki sefaleti tümüyle kabul edilmez bulur; hatta, en iyi şekilde sürekli çalışmaya devam edip yeni fikirlerin daha iyi günlerin yolunu açmak için topluma sızmasını bekleme konusunda azmi ve cesareti olsa bile, salt bu tür düşüncelere sahip olduğu ve bunları yaymaya çalıştığı için patronlarıyla sorun yaşayacaktır. Binlerce Sosyalist ve neredeyse bütün Anarşistler yalnızca görüşleri yü-

zünden işlerini yitirmişler, hatta çalışma şansı dahi bulamamışlardır. Azimli bir propagandacı olunması durumunda, yalnızca son derece yetenekli bir zanaatkârın, sürekli istihdam edilme umudu olabilir. Peki, beyni yeni fikirlerin heyecanıyla etkin biçimde işleyen, aşırı çalışan ve acı çeken insanların hayatlarında yeni bir umudun doğacağını gören, kendisinin ve sefalet içinde yaşayan arkadaşlarının çektiği acıların kaderden değil, başka insanların adaletsizliğinden kaynaklandığının bilgisine sahip bir insanın başına ne gelir; kendisi bizzat açlıktan ölürken, sevdiklerinin açlığa sürüklendiğini gören birine ne olur? Böylesine kötü bir durumda kalan bazı mizaçlar ve kesinlikle toplum karşıtı ya da duyarsız olmayanlar, şiddete yönelecekler ve hatta şiddetlerinin topluma karşı değil, toplumsal nitelikte olduğunu hissedecekler; nasıl ve ne zaman vurabilirlerse kendileri için değil, insan doğası, kişilikleri yağmalanmış ve zorbalığa uğramış olanlar ve acı çeken arkadaşları için vuracaklardır. Peki, bizzat bu berbat koşulları yaşamayan bizlerin, kenarda dikilip soğuk bir ifadeyle Öfkelerin ve Kaderlerin çaresiz kurbanlarını ayıplamamız mı gerekir? Destansı bir kendini adamayla hareket eden, hayatlarını ortaya koyan bu insanları, hem de onlar kadar sosyal ve enerjik olmayan mizaçların adaletsizliğe ve yanlışlıklara karşı acınası bir boyun eğme ve korkuyla yerlerde sürüneceklerini bildiğimiz halde, zalimler diyerek yermeli miyiz? Bu insanları, uyumlu ve barışçıl bir toplumda öldürme arzusuyla sağa sola saldıran nefret canavarları olarak damgalayan cahil ve insanlıktan uzak çığlıklara mı katılmalıyız? Hayır! Biz, Matabele katliamlarını savunanlara, insan asmaları ve bombardımanları duygusuzca kabullenenlere aşırı abartılı gelebilecek denli

büyük bir kinle cinayetten nefret ederiz, ancak bu tür cinayet veya cinayete teşebbüs davalarında, eylemin bütün sorumluluğunun faile yüklenmesindeki acımasız adaletsizliği de reddederiz. İnsan soyunu umutsuzluğa sürükleyen toplumsal koşulların devamına bile bile ya da soğuk bir aldırmazlıkla katkı sağlayan herkes, bu tür cinayetlerin suçunu üzerinde taşır. Hayatını türdeşlerinin hatalarını canı pahasına protesto etmek için düzenlediği bu girişime adayan kişi, eylemiyle kendininkinin yanında başkalarının hayatlarını da yok etse bile, zorbalığın ve adaletsizliğin aktif ve pasif taşıyıcılarıyla karşılaştırıldığında, bir azizdir. Bırakalım da ona ilk taşı toplumdaki günahsız kişi atsın."*

Bugünlerde bütün siyasal şiddet eylemlerinin Anarşistlere yüklenmesi hiç de şaşırtıcı değildir. Bununla birlikte, Anarşistleri zor durumda bırakan birçok eylemin, kapitalist basın tarafından uydurulduğu ya da körüklendiği (tabii eğer doğrudan polis tarafından işlenmemişse), Anarşist harekete yakın olan herkes için bilinen bir gerçektir.

Yıllarca İspanya'da gerçekleştirilen bir dizi şiddet eyleminden Anarşistler sorumlu tutuldular ve Anarşistler vahşi hayvanlar gibi avlanıp, hapishanelere atıldılar. Daha sonra bu suçları işleyenlerin Anarşistler değil, polis teşkilatı olduğu ortaya çıktı. Skandal o derece büyüdü ki tutucu İspanyol gazeteleri, daha sonraları ölüme mahkûm edilip idam edilen, çete-lideri Jean Rull'un tutuklanması ve cezalandırılmasını talep ettiler. Duruşma esnasında açığa çıkan çarpıcı kanıtlar, Polis Komiseri Momento'yu uzun bir zaman dilimi içinde gerçekleştirilen pek çok eylemle Anarşistlerin hiçbir ilgisi olmadığını açıklamak zorunda

*) Londra Özgürlük Grubu tarafından yayınlanmış bir kitapçıktan alınmıştır.

bıraktı. Bu açıklamalar, aralarında Komiser Tressol'un da yer aldığı bir grup polis yetkilisinin görevden alınmasıyla sonuçlandı; Komiser Tressol de bunun intikamını almak üzere bomba atan polislerin arkasında onlara mali destek sağlayan ve onları koruyan çok daha yüksek rütbeli polisler bulunduğunu açıkladı.

İşte bu olay, Anarşist komploların nasıl imal edildiğini gösteren çarpıcı örneklerden biridir.

Amerikan polisinin de Avrupalı meslektaşları kadar acımasız, gaddar ve hain olduğu ve aynı rahatlıkla yalan söyleyebildiği pek çok olayla kanıtlanmıştır. Bunun için, 11 Kasım 1887'deki Haymarket Ayaklanması olarak bilinen trajediyi hatırlatmak yeterlidir.

Davaya aşina olan hiç kimse, Şikago'da hukuki bir cinayete kurban giden Anarşistlerin yalancı, kana susamış bir basın ile acımasız bir polis komplosunun kurbanları olarak öldüklerinden şüphe duymaz. Bizzat Yargıç Gary şöyle dememiş miydi: "Sizler Haymarket bombalamasına karıştığınız için değil, Anarşist olduğunuz için yargılanıyorsunuz."

Vali Altgeld'in Amerika'nın şerefine sürülmüş bu lekeye ilişkin yansız ve titiz çözümlemesi de Yargıç Gary'nin acımasız açıksözlülüğünü doğrular. Altgeld'i üç Anarşistten özür dilemeye iten de bu olmuştu ve böylece dünyadaki özgürlük tutkunu herkesin saygısını kazanmıştı.

6 Eylül 1901 trajedisine geldiğimizde, toplum teorilerinin bir siyasal şiddet eylemindeki sorumluluğunun ne kadar küçük olduğunu gösteren en çarpıcı örneklerden biriyle karşılaşırız. "Anarşist Leon Czolgosz, eyleme kalkışması için Emma Goldman tarafından kışkırtılmıştır." Zaten Goldman, doğmadan önce de şiddeti kışkırtmamış mıydı

ve öldükten sonra da kışkırtmayı sürdürmeyecek mi? Anarşistler söz konusu olduğunda her şey mümkündür.

Bugün, trajedinin üzerinden dokuz yıl geçtikten sonra bile, Emma Goldman'ın bu olayla hiçbir ilgisi olmadığı yüzlerce kez kanıtlanmış olmasına ve Czolgosz'un kendini Anarşist olarak tanımladığını ortaya koyan hiçbir kanıt bulunmamasına karşın, polis tarafından uydurulan ve basın tarafından yayılan aynı yalanla karşı karşıya geliyoruz. Czolgosz'un bu ifadeyi kullandığına tanık olan herhangi bir canlı olmadığı gibi, çocuğun suçlamayı hak ettiğine dair tek bir yazılı sözcük de yok. Yalnızca, en basit sebep-sonuç ilişkisini dahi şimdiye kadar çözememiş olan cahillik ve anlamsız histeri var.

Özgür bir Cumhuriyetin Başkanı öldürüldü! *Suikastçı*'nın deli olmasından ya da eylem için kışkırtılmış olmasından başka bir sebep olabilir mi?

Özgür bir Cumhuriyet! Bir söylence kendini nasıl kurar, aldatmayı, kandırmayı, görece akıllıları bile rezil saçmalıkları karşısında körleştirmeyi nasıl başarır? Özgür bir Cumhuriyet! Ve böylelikle otuz yılı aşkın bir süredir, küçük bir grup asalak, başarıyla Amerikan halkını soyuyor ve her erkeğe, kadına ve çocuğa 'hayat, özgürlük ve mutluluk' vaat eden ve ülkenin kurucuları tarafından konan temel ilkeleri çiğniyor. Otuz yıldır, bir yandan sonuçsuz kalan bir iş bulma arayışıyla ülkeyi doğudan batıya, kuzeyden güneye kat eden işsizler, açlar, evsizler ordusunu, kısaca insanlığın dostu olmayan kısmını kalabalıklaştırırken, diğer yandan büyük bir işçi kitlesinin sırtından da zenginlikleri ve güçlerini arttırıyorlar. Yıllardır anne ve babalar acınacak derecede düşük bir ücret için hayatları ve kuvvetlerini tüketirken,

evlerin bakımı ufaklıklara terk edilmiş durumda. Otuz yıldır, Amerika'nın güçlü kuvvetli erkek evlatları endüstri savaşında kurban edilirken, kız kardeşler yoz fabrika muhitlerinde tecavüze uğruyorlar. Uzun ve usandırıcı yıllar boyunca, bu ulusun sağlığını, dinçliğini ve gururunu baltalama süreci, mirastan mahrum bırakılanlardan ve ezilenlerden fazla bir itiraz görmeden sürüp gitti. Başarı ve zaferle kendinden geçen, 'bizim özgür ülkemiz'in parababaları, bozulmuş ve çürümüş Avrupalı tiranlıklarla iktidar yarışına girebilmek uğruna daha da acımasızlaştılar, zalimleştiler.

Yalancı basın anlamsız bir biçimde Leon Czolgosz'un yabancı olduğunu yazdı. Oysa çocuk, onu *"benim ülkem/tatlı özgürlük ülkesi"* ninnileriyle uyutan özgür Amerikan toprağımızın bir ürünüydü.

Ulusun ölümünü mümince onurlandıran bu Amerikan çocuğunun, kaç kez Dört Temmuz kutlamalarına ya da Madalya Günlerine katıldığını kim söyleyebilir? Kim bilir, kendisinin de ülkesizlerden, ürettikleri her şey ellerinden çalınarak alınanlardan olduğunu ve gençlik hayallerindeki özgürlük ve bağımsızlığın saçmalık olduğunu anlayana kadar, belki o da "ülkesi uğruna savaşmak ve onun özgürlüğü uğruna ölmek" istiyordu. Zavallı Leon Czolgosz, senin suçun çok duyarlı bir toplumsal bilince sahip olmandı. İdealsiz ve beyinsiz Amerikalı kardeşlerinin aksine, senin ideallerin banka hesabından ve göbeğinden yükseklerdeydi. Davada, etrafında olup bitenlerden bihaber bir hayalci olarak seni saran gürültücü kalabalık arasından yalnızca bir kişiyi -gazeteci bir kadını- etkilemiş olmana aldırma. Senin büyük, hülyalı gözlerin, yeni ve görkemli bir şafağa işaret ediyordu.

Şimdi, polis tarafından imal edilmiş Anarşistlere yönelik bir komploya örnek verelim. Şu kana bulanmış Şikago kentinde, Polis şefi Shippy'nin hayatına Averbuch adında genç bir adam kastetti. Anında dünyanın dört bir yanına Averbuch'un bir Anarşist olduğu ve Anarşistlerin eylemden sorumlu olduğu çığlığı yayıldı. Anarşist fikirleri savunduğu bilinen herkes yakından izledi, birtakım insanlar tutuklandı, Anarşist bir grubun kitaplığına el kondu ve bütün toplantılar yasaklandı. Söylemeye gerek yok, daha önceki pek çok olayda olduğu gibi bu eylemden de ben sorumlu tutuldum. Öyle görünüyor ki Amerikan polisi benim gizli güçlerim olduğunu sanıyor. Averbuch'u tanımıyordum; doğrusu, ismini daha önce hiç duymamıştım ve sadece ruhum onunla birlikte 'komplo kurmuş' olabilirdi. Ama polis mantıkla ya da adaletle ilgilenmez. Davayla, bu siyasal eylemin psikolojisiyle ilgili mutlak cehaletlerini gizleyecek bir hedef arıyorlar. Averbuch bir Anarşist miydi? Bununla ilgili olumlu bir kanıt yok. Ülkeye geleli yalnızca üç ay olmuştu, dil bilmiyordu ve öğrenebildiğim kadarıyla, Şikagolu Anarşistlerce tanınmıyordu.

Onu bu eyleme iten neydi? Pek çok Rus göçmen gibi Averbuch da, Amerika'nın hayali özgürlüğüne sorgulamaksızın inanmıştı. İlk kez, işsizler yürüyüşü acımasızca dağıtılırken polis kulübünün ilgisine mazhar oldu. Daha sonra bir ekonomik efendi bulmak için giriştiği nafile çabalar esnasında Amerikan fırsatlar dünyasını ve eşitliğini tecrübe etti. Kısacası, bu şanlı topraklardaki üç aylık kısa misafirlik onu, mirastan mahrum bırakılanların dünyanın her yerinde aynı şekilde yaşadığı gerçeğiyle yüz yüze getirmeye yetti. Muhtemelen kendi ülkesinde yoksulluğun yasa tanıma-

dığını öğrenmişti ve şimdi burada, Rus polisiyle Amerikan polisi arasında bir fark olmadığını da öğrendi.

Zeki bir araştırmacı için, Czolgosz ya da Averbuch'un eylemlerinin pratik bir faydasının bulunup bulunmadığı sorusu, gök gürültülü bir fırtınanın pratik bir faydasının bulunup bulunmadığı sorusundan farklı değildir. Düşünen ve hisseden kadın ve erkeklerin kaçınılmaz biçimde kafalarında yer edecek olan şey, sözde özgür bir Cumhuriyette hayvanca dövülen masum kurbanların görüntüsü ve insanları alçaltan, ruhlarını yok eden ekonomik mücadeledir; işte bunlar, Czolgosz ve Averbuch gibi insanların aşırı heyecanlı, öfkeli ruhlarındaki dinamik kuvveti tutuşturan kıvılcımı çakar. Ne boyutta olursa olsun zorbalık, takip ve baskı, bu toplumsal fenomeni durduramaz.

Öte yandan, tanınmış Anarşistlerin şiddet eylemlerine kalkışıp kalkışmadıkları sıkça sorulur. Elbette kalkışmışlar ve her zaman eylemlerinin sorumluluğunu üstlenmişlerdir. Burada sadece vurgulamak istediğim şey, onları eyleme zorlayan şeyin Anarşizmin öğretisi değil, duyarlı yapıları karşısında hayat dayanılmaz hale getiren koşulların korkunç baskısı olduğudur. Apaçık ki, Anarşizm ya da insanı bilinçli bir toplumsal birim haline getiren herhangi bir toplum teorisi, isyanın kabarmasını sağlayan bir maya gibidir. Bu yalnızca bir iddia değil, bütün deneyimlerimizle doğrulanmış bir olgudur. Bu meseleye ilişkin farklı görüşlerin daha yakından incelenmesi benim kendi konumumu da netleştirecektir.

Son yirmi yılda gerçekleşen en önemli Anarşist eylemlerden bazılarını ele alalım. Tuhaf gözükebilir ama, en önemli siyasal şiddet eylemlerinden biri, 1892 Homestead grevleriyle bağlantılı olarak burada, Amerika'da yaşandı.

O tarihi günlerde, Carnegie Çelik Şirketi, Demir Çelik İşçileri Birliği'ni çökertmek amacıyla bir komplo düzenledi. Bu demokratik görev, o zamanlar şirketin yönetim kurulu başkanı olan Henry Clay Frick'e emanet edilmişti. Frick, kömür bölgelerinde terör estirdiği günlerde başarıyla uyguladığı gibi, Sendikayı parçalama siyasetini yürürlüğe koymakta hiç zaman kaybetmedi. Uzlaşma görüşmeleri bilinçli olarak uzatılırken Frick gizli bir biçimde, askeri hazırlıklara, Homestead Çelik'te yapılan tahkimata ve keskin nişancılar için hazırlanmış boşlukları olan, dikenli tellerle sarılmış yüksek bir çitin dikilmesine nezaret ediyordu. Sonra tam gece yarısında, çelik işçileri korkunç bir şekilde kıyımdan geçirecek olan kiralık Pinkerton katillerinden oluşan ordusunu Homestead'e sızdırmaya başladı. Pinkertonların açtığı ateşle vurulan 11 kurbanın ölümüyle tatmin olmayan iyi Hıristiyan ve özgür Amerikalı Henry Clay Frick, kadın ve çocukları döküntü Şirket evlerinden atmak suretiyle çaresiz eşleri ve çocukları da avlamaya başladı.

Bütün ülke bu insanlık dışı zorbalıklar üzerine ayağa kalktı. Frick'i daha fazla ileri gitmemeye ve görevden ayrılmaya davet eden yüzlerce protesto sesi yükseldi. Evet, yüzlerce insan protesto ederken, o bir kişi, vızıldayan sineklerle uğraşır gibiydi. Homestead'deki kıyıma hak ettiği biçimde karşılık veren tek bir kişi oldu: Alexander Berkman. Evet, o bir Anarşistti. Bununla övünüyordu, çünkü Anarşizm, tinsel özlemleri ile dünya arasındaki uyuşmazlıkla baş edebilmesini sağlayabilen yegane güçtü. Bununla beraber, Alexander Berkman'ın eylemine, yani Henry Clay Frick'in canına kastetmesine yol açan şey, Anarşizm değil, 11 çelik işçisinin acımasızca katledilmesiydi.

Avrupa'daki siyasal şiddet eylemleri de, çevrenin duyarlı insanlar üzerinde etkisini gösteren çok sayıda çarpıcı örnek sunar.

1894'de Paris'teki Millet Meclisi'ni bombalayan Vaillant'ın mahkemedeki konuşması, şiddet eylemlerinin psikolojisini anlamaya yönelik gerçek bir dayanak oluşturuyor:

"Baylar, birkaç dakika içinde son yumruğunuzu atacaksınız, ancak verdiğiniz hükmü dinlerken ben de en azından mevcut toplumu, tek bir insanın binlerce aileyi doyuracak kadar çok para harcarken görülebildiği şu lanetli toplumu; yüz binlerce talihsiz insanın köpeklerden bile esirgenmeyen ekmekten yoksun kaldığı ve hayati ihtiyaçlarını karşılayamadıkları için topluca intihar eden ailelerin olduğu, ama az sayıda bireyin bütün toplumsal zenginliği tekeline almasına izin veren şu alçak toplumu yaralamış olmanın doyumuna ereyim.

"Ah baylar, keşke yönetici sınıflar bedbahtların arasına karışabilseydi! Fakat hayır, onlar bedbahtların istemlerine kulaklarını tıkamayı yeğliyorlar. Öyle görünüyor ki kader, on sekizinci yüzyıldaki krallık gibi onları da, uçurumun kenarına sürüklüyor; çünkü açların haykırışlarına sağırlar; çünkü üstün bir öze sahip olduklarını ve kendilerinden aşağı olanları sömürme hakları olduğuna inanıyorlar! Halkın akıl yürütmeyi bırakacağı gün geliyor; fırtına gibi ayaklanacak ve sel gibi akıp süpürecekler. Ardından, mızraklara oturtulmuş kanlı başlar göreceğiz.

"Baylar, sömürülenler arasında iki tür insan vardır. Bir kısmı, ne olduklarının ve ne olabileceklerinin farkında değildir; hayatı olduğu gibi sorgulamadan kabul eder, köle olmak için yaratıldıklarına inanır ve emeklerinin karşılığı

olarak kendilerine verilen kadarla yetinirler. Ama diğerleri düşünür, araştırır ve toplumsal adaletsizlikleri keşfederler. Her şeyi apaçık olarak görüyorlarsa ve başkalarının çektiği acı onlara da ıstırap veriyorsa, bu onların suçu mu sayılmalıdır? Sonra kendilerini mücadeleye atarlar ve halkın taleplerinin taşıyıcısı olurlar.

"Baylar, ben bu ikinci gurupta yer alanlardan biriyim. Nereye gittiysem, sermayenin boyunduruğu altında eğilen bedbahtlar gördüm. Her yerde gözlerden kan akmasına sebep olan aynı yaraları gördüm; hatta uygarlığın acılarından bitkin düşmüş olanların palmiye ağaçlarının gölgesinde dinlenebildiğini ve doğayı inceleyebildiğini sandığım Güney Amerika'nın uzak yerleşim bölgelerinde bile durum aynıydı. Hatta orada sermayenin, zavallı paryaların kanlarını vampir gibi son damlasına kadar emmek için geldiğini gördüm.

"Daha sonra Fransa'ya döndüm ve kendi payıma, berbat acılar içindeki ailemi görmek düştü. Bu, hüzün bardağımı taşıran son damla oldu. Acı ve ödleklik dolu bu hayatı taşımaktan yorgun düştüm ve toplumsal sefaletten birinci derecede sorumlu olanlara bu bombayı fırlattım.

"Attığım bombanın parçalarıyla vurulanların yaraları dolayısıyla suçlanıyorum. Şunu söylememe izin verin, eğer Devrim esnasında burjuvazinin gerçekleştirdiği ya da sebep olduğu katliamlar olmasaydı, şimdi hâlâ soyluların boyunduruğu altında yaşıyor olabilirdiniz. Öte yandan, Tonquin, Madagaskar ve Dahomey'de öldürülenleri ve yaralananları; fabrikalarda, madenlerde, sermayenin öğütücü gücünün hissedildiği her yerde ölen binlerce, hatta milyonlarca bedbahtı düşünün. Ayrıca açlıktan ölenleri de ekleyin ve bunların hepsinin, milletvekillerimizin rızasıyla gerçekleştiğini

düşünün. Bana yöneltilen suçlamalar bunların yanında ne kadar da hafif kalıyor!

"Bir suçun diğerini ortadan kaldırmadığı doğrudur; ama yine de yukarıdan aldığımız darbelere karşılık verirken de savunmaya geçmiş sayılmıyor muyuz? Bana halkın hakkını sözlerimle korumam gerektiğini söyleyeceklerini çok iyi biliyorum. Ama ne bekleyebilirsiniz ki! Sesini sağırlara duyurabilmek için çok yüksek bağırmak gerek. Uzun süredir sesimize hapisle, ipe çekmeyle, yaylım ateşiyle karşılık veriyorlar. Sakın yanlışa düşmeyin; bombamın patlayışı yalnızca asi Vaillant'ın haykırışı değildir; haklarını savunan ve yakında sözlerine eylemler de ekleyecek olan bir sınıfın haykırışıdır. Emin olun, çıkaracakları yasalar bir işe yaramayacak. Düşünürlerin fikirleri durmayacak; tıpkı geçen yüzyılda, hükümet güçlerinin Diderot'ların ve Voltaire'lerin halk arasında özgürleştirici fikirlerini yaymalarını engelleyememesi gibi, bugünün hükümet güçleri de Reclus'ların, Darwin'lerin, Spencer'ların, Ibsen'lerin, Mirbeau'ların kitleleri cehalet içinde tutan önyargıları yok edecek özgürlük ve adalet fikirlerini yaymalarını engelleyemeyecek. Ve bedbahtların benimsediği bu fikirler, bende olduğu gibi başkalarında da isyan eylemlerinin çiçeklenmesine yol açacak; ta ki otorite tümüyle yok olana, herkes kendi tercihine göre özgürce örgütlenene, herkes kendi emeğinin ürününden zevk alabilecek hale gelene, bilimler üzerine çalışmak ve türdeşlerini sevmekten başka arzusu olmayan insanların uyum içinde yaşamasına izin verecek biçimde önyargı denilen manevi illetler ortadan kalkana kadar.

"Baylar, sözlerimi şunu söyleyerek tamamlamak istiyorum: Böylesi eşitsizliklerin görüldüğü, yoksulluk ve

her köşe başında rastlanan fahişelik yüzünden her gün intiharların yaşandığı ve başlıca anıtları kışlalar ve cezaevleri olan bir toplum, insan ırkının acısıyla en kısa sürede dönüştürülmelidir. Ne şekilde olursa olsun bu dönüşüm için emek harcayanlara selam olsun! Otoriteyle düellomda bana bu fikir rehberlik etti ve bu düelloda bütün yaptığım düşmanımı yaralamak oldu; şimdi de atış yapma sırası onda.

"Baylar, vereceğiniz ceza pek umrumda değil, çünkü bu topluluğa akıl gözüyle baktığımda, gülümsemekten kendimi alamıyorum; madde içinde yitmiş atomlar gibi görünüyorsunuz ve yalnızca omuriliğinizde bir uzama gerçekleştiği için sahip olduğunuz akıl yürütmenizle, türdeşlerinizden birini yargılama hakkını kendinizde görüyorsunuz.

"Ah baylar, bu kurul ve kararınız insanlık tarihi içinde ne kadar da küçük bir şey; aynı şekilde insanın tarihi de, kendilerini sonsuza dek yenileyen ve dönüştüren kozmik güçlerin hiç bitmeyen oyunu gibi, aynı tarihe ve olaylara baştan başlamak üzere yok olmak ya da en azından dönüşmek zorunda olan ve bir hortumun uçsuz bucaksızlığı içinde dönüp duran bir küçük zerre gibidir."

Vaillant'ın cahil, gaddar ya da deli olduğu söylenebilir mi? Onun zihni olağanüstü biçimde açık ve analitik değil mi? Bu yüzden, Fransa'nın en entelektüel kesimlerinin onun yanında durmasına ve Vaillant'ın ölüm cezasını hafifletmesi için Başkan Carnot'ya verilecek toplu dilekçeyi imzalamalarına şaşırmamak gerek.

Carnot bu yakarışa kulak asmadı; insanlığa bir darbe indirmekten fazlasını, Vaillant'ın canını istiyordu ve sonunda kaçınılmaz olan gerçekleşti: Başkan Carnot öldürüldü. *Sui-*

kastçı'nın ufak hançerinin kabzasına görünür biçimde şu isim kazınmıştı:

VAILLANT!

Santa Caserio bir Anarşistti. Olaydan sonra hemen kaçıp uzaklaşabilir, kendini kurtarabilirdi; ama bekledi, eyleminin sonuçlarını dimdik karşıladı.

Eylemi için öne sürdüğü sebepler öyle basit, öyle ağırbaşlı ve çocuksudur ki, insanın aklına, Caserio'dan tatlı, yumuşak özüyle dünyanın acımasız zorluklarına karşı durabilmek için fazla duyarlı yapıya sahip biri diye söz eden küçük köy okulundaki öğretmeni İtalyan şair Ada Negri'nin dokunaklı övgüleri gelir.

"Sayın Jüri üyeleri! Benim amacım savunma yapmak değil, yalnızca eylemime dair bir açıklamada bulunmaktır.

"Ben ilkgençliğimden itibaren mevcut haliyle toplumun kötü bir biçimde düzenlenmiş olduğunu öğrenmeye başladım; bu toplum düzeni öyle kötü ki, her gün birçok perişan erkek eşlerini ve çocuklarını en büyük acılar içinde bırakarak intihar ediyor. Binlerce işçi, iş bulmak için uğraşıyor, ama bulamıyor. Yoksul aileler, soğukta titreyerek yiyecek için dileniyor, büyük bir sefalet çekiyorlar; küçük çocuklar zavallı annelerinden yiyecek istiyorlar ve hiçbir şeyi olmayan anneler, çocuklarına yiyecek veremiyorlar. Evdeki birkaç eşya da zaten ya satılmış ya da rehine verilmiş durumda. Tek yapabildikleri sadaka için dilenmek; o zaman da sıklıkla serseriler gibi tutuklanıyorlar.

"Memleketimden ayrıldım, çünkü sekiz ya da on yaşlarındaki küçük kızların yirmi sentlik cüzi ücret karşılığında günde on beş saat çalışmak zorunda olduğunu gördükçe

gözyaşlarımı tutamıyordum. On sekiz ya da yirmi yaşlarındaki genç kızlar, alay konusu yevmiyeler için günde on beş saat çalışmak zorunda bırakılıyorlar. Ve bunlar, sadece benim halkımın değil, çalıştıkları fabrika oluk oluk zenginlik üretirken, ekmek kabuğu için bütün gün alınteri döken bütün işçilerin başına geliyor. İşçiler, en kötü koşullarda yaşamak zorunda bırakılıyor, bir parça ekmek, birkaç kaşık pirinç ve suyla besleniyor ve otuz-kırk yaşlarında bitkin düşüp hastanelerde ölüyorlar. Üstelik aşırı çalışma ve kötü beslenme yüzünden, bu mutsuz insanların yüzlercesi birden -doktorların söylediğine göre, ülkemde kötü beslenen, çok çalışan ve yokluk içinde yaşayanların yakalandığı bir hastalık olan- pelegra yüzünden yitip gidiyor.

"Kasabalarda bol miktarda ekmek ve giysi olmasına karşın, bir sürü aç insan ve acı çeken çocuk gördüm. İhtiyaç duyanlara verilebilecek kıyafet ve yün kumaşla dolu pek çok büyük mağaza, buğday ve mısır dolu depolar gördüm. Ve buna karşın, çalışmayan, hiçbir şey üretmeyen, başkalarını emeğiyle yaşayan; her gün zevkleri uğruna binlerce frank harcayan, işçilerin kızlarını ayartan, kırk-elli odalı evleri, yirmi-otuz kadar atı, bir sürü hizmetçisi olan, kısacası hayatın bütün zevklerine sahip insanlar da gördüm.

"Ben Tanrı'ya inanırdım; fakat insanlar arasında bu kadar büyük bir eşitsizlik olduğunu görünce, insanı yaratanın Tanrı değil, Tanrı'yı yaratanın insan olduğu gerçeğini kabullendim. Ve mülklerine saygı gösterilmesini isteyenlerin, cennet ve cehennemin var olduğu vaazından ve halkı cahil bırakmaktan hayati çıkarları olduğunu keşfettim.

"Kısa süre önce, Vaillant mevcut toplum sistemini protesto etmek amacıyla Millet Meclisi'ne bir bomba attı. Hiç

kimseyi öldürmedi, yalnızca bazı insanları yaraladı; buna karşın burjuva adaleti onu ölüm cezasına mahkûm etti. Ve suçlunun mahkûmiyetiyle tatmin olmayıp Anarşistlerin peşine düştüler ve yalnızca Vaillant'ı tanıyanları değil, herhangi bir Anarşist toplantıya katılmış olanları bile tutukladılar.

"Hükümet onların eşlerini ve çocuklarını düşünmedi. İnsanların cezaevine konmasının sadece onların acı çekmesi anlamına gelmediğini, küçük çocuklarının ekmek için ağladığını dikkate almadı. Burjuva adaleti, henüz toplumun ne anlama geldiğini bile bilmeyen bu küçükleri kendine dert etmedi. Babalarının hapiste olması onların suçu değil; onlar sadece yemek istiyorlar.

"Hükümet özel evleri aramaya, özel mektupları açmaya, konferansları ve toplantıları yasaklamaya, bize karşı en feci baskıları uygulamaya devam etti. Şu anda bile, bir gazeteye makale yazdığı ya da kamuoyuna görüş belirttiği için tutuklu bulunan yüzlerce Anarşist var.

"Sayın jüri üyeleri, sizler burjuva toplumunun temsilcilerisiniz. Eğer başımı istiyorsanız alın; ancak böyle yapmakla Anarşist propagandayı durdurabileceğinizi sanmayın. Dikkatli olun, ne ekerseniz onu biçersiniz."

1896'da Barselona'daki dini bir geçit töreni sırasında bir bomba patladı. Bombanın patlamasıyla beraber anında üç yüz kişi tutuklandı. Tutuklananlardan bazıları Anarşistti, ancak çoğunluk sendikacılar ve Sosyalistlerden oluşuyordu. Bu insanlar berbat bir yer olan Montjuich hapishanesine atılıp en korkunç işkencelere maruz kaldılar. Bir kısmı öldükten, bir kısmı da delirdikten sonra, davaları Avrupa liberal basını tarafından ele alındı ve hayatta kalan az sayıda insan serbest bırakıldı.

Engizisyonun bu şekilde yeniden doğuşundan birinci derecede sorumlu olan kişi, İspanya başbakanı Canovas del Castillo'ydu. Kurbanlara işkence yapılmasını emreden oydu; o insanların bedenleri yakıldı, kemikleri kırıldı, dilleri kopartıldı. Küba'daki yönetimi sırasında vahşet sanatında epey pratik yapmış olan Canovas, uyanan sivil vicdanın talepleri ve protestolarına tümüyle kulaklarını tıkadı.

1897'de Canovas del Castillo, Angiolillo isminde genç bir İtalyan tarafından vurularak öldürüldü. Angiolillo, ülkesinde bir editördü ve sert ifadeleri kısa sürede yetkililerin dikkatini çekmişti. Daha sonra üzerindeki baskılar yoğunlaştı ve Angiolillo İtalya'dan İspanya'ya, oradan Fransa ve Belçika'ya kaçtı ve sonunda İngiltere'ye yerleşti. Orada dizgici olarak iş buldu ve kısa sürede bütün meslektaşlarıyla arkadaş oldu. Meslektaşlarından biri Angiolillo'yu şöyle anlatıyordu: "Bir Guttenberg müridinden ziyade gazeteciye benziyordu. Narin elleri işin içinde yetişmediğini gösteriyordu. Yakışıklı yüzü, kumral saçları, dikkatli görünümüyle şen şakrak bir Güneyliyi andırmaktaydı. Angiolillo İtalyanca, İspanyolca ve Fransızca konuşuyordu ama İngilizce bilmiyordu; benim bildiğim çat pat Fransızca da uzun bir sohbet için yeterli değildi. Bununla beraber, Angiolillo kısa sürede İngilizce deyimleri kapmaya başladı; hızlı, keyifli bir biçimde öğreniyordu ve dizgici arkadaşları arasında popüler hale gelmesi fazla sürmedi. Seçkin ama alçakgönüllü kişiliği ve meslektaşlarına olan saygısı sayesinde herkesin kalbini kazanmıştı."

Angiolillo kısa süre içinde basındaki ayrıntılı değerlendirmeleri anlar hale gelmişti. Montjuich'deki savunmasız kurbanlara karşı gelişen büyük sempati dalgası hakkında

haberler okudu. Castillo'nun pençelerinden kaçıp siyasi sığınma arayışıyla İngiltere'ye gelen birkaç İspanyol vasıtasıyla söz konusu zorbalıkların sonuçlarını Trafalgar Meydanı'nda kendi gözleriyle gördü. Trafalgar Meydanı'ndaki büyük mitingde İspanyollar, gömleklerini çıkarıp dağlanan bedenlerindeki korkunç izleri gösterdiler. Angiolillo için gördüklerinin etkisi binlerce teorik mülahazadan fazla oldu; bu dürtü, sözcüklerin, argümanların, hatta kendi varlığının bile ötesine taştı.

İspanya başbakanı Senyör Antonio Canovas del Castillo, Santa Agueda'da misafir olarak kalıyordu. Böyle durumlarda her zaman olduğu gibi, bütün yabancılar onun asil varlığından uzak tutulmaktaydı. Ancak, seçkin görünümlü, şık giyimli bir İtalyan, önemli bir gazetenin temsilcisi sanılan kişi için tek bir istisna yapıldı. Bu seçkin centilmen, Angiolillo'ydu.

Evden ayrılmak üzere olan Senyör Canovas, verandaya çıkmıştı. Angiolillo birdenbire onunla karşılaştı. Bir silah sesi duyuldu. Canovas ölmüştü.

Başbakan'ın eşi "Katil! Katil!" diye Angiolillo'yu göstererek sahne aldı. Angiolillo eğilerek onu selamladı. "Pardon Madam," dedi, "Size bir hanımefendi olarak saygı duyuyorum; ama bu adamın eşi olduğunuz için üzgünüm."

Angiolillo ölümü soğukkanlılıkla karşıladı. Ruhu bir çocuk kadar saf olan birisi için en berbat biçimiyle gelen bir ölümdü bu.

Angiolillo vidalı demir halkayla boğularak öldürüldü. Bedeni alacakaranlığa kadar gün boyu güneşin altında yattı. İnsanlar dehşet ve korku içinde onu gösterip, "İşte suçlu, acımasız katil!" diyorlardı.

Cehalet ne kadar da aptalca, ne kadar da acımasız! Hep yanlış anlıyor, hep mahkûm ediyor.

Angiolillo olayına benzer bir başka önemli olay, Kral Umberto'ya düzenlediği suikastla bir Amerikan şehrini ünlü yapan Gaetano Bresci'nin eylemiydi.

Bresci bu ülkeye, herkesin o büyük başarıyı yakalamak için uğraştığı bu fırsatlar diyarına geldi. Evet, o da başarılı olmaya çalışacaktı. Çok sıkı ve inançla çalıştı. Bağımsızlığa, insanlığa, özsaygıya ulaşmasına yardım ettiği sürece çalışmak onun için zor değildi.

Bresci umut ve coşkuyla New Jersey, Paterson'a yerleşti ve kasabadaki dokuma imalathanelerinden birinde haftalığı altı dolara kazançlı bir iş buldu. Haftada altı dolar, hiç kuşkusuz, İtalya'ya göre büyük şanstı, ancak bu yeni ülkede yaşamak için yeterli değildi. Küçük evini seviyordu. İyi bir eşti ve taptığı bebeği Bianca'ya çok düşkün bir babaydı. Yıllarca çalıştı, çalıştı. Hatta altı dolarlık haftalığıyla yüz dolar biriktirmeyi başardı.

Bresci'nin bir ideali vardı. Biliyorum, bir işçinin bir ideale sahip olması aptalcadır, ama ideali Paterson'da *La Questione Sociale* (Toplumsal Sorun) adlı Anarşist gazeteyi çıkarmaktı.

Her hafta, çalışmanın verdiği bütün yorgunluğa rağmen, gazetenin çıkartılmasıyla uğraşıyordu. Geç saatlere kadar çalışmalara yardım ediyordu; bütün kaynaklar tükenip yoldaşları umutsuzluğa düşünce, Bresci neşe ve umudu, yılların emeğiyle biriktirdiği yüz doları getirdi. Bu para gazeteyi ayakta tutacaktı.

Memleketinde insanlar açlık içindeydi. Mahsuller azdı ve köylüler kıtlıkla karşı karşıyaydı. İyi Kralları Umber-

to'ya başvurdular; o yardım ederdi. Etti de. Kralın sarayına giden köylü eşleri, bir deri bir kemik kalmış çocuklarıyla ses çıkarmadan kapının önünde beklediler. Bu, mutlaka Kralı harekete geçirir diye düşünüyorlardı. Ama sonra askerler ateş açmaya başladılar ve bu zavallı, yoksul insanları öldürdüler.

Bresci, Paterson'daki dokuma imalathanesinde çalışırken bu korkunç kıyımı okudu. Gözünün önüne, iyi Kralın önünde katledilen memleketindeki savunmasız kadınlar ve masum çocuklar geldi. Ruhu dehşetle irkildi. Geceleri, yaralıların inlemeleri kulaklarında yankılanıyordu. Aralarında yoldaşları, hatta kendi bedeni de olabilirdi. Neden, nedendi bu haince cinayetler?

Paterson'daki İtalyan Anarşist grubunun toplantısı neredeyse kavgayla son buldu. Bresci bunun üzerine yüz dolarını geri istedi. Yoldaşları ondan rica ettiler, kendilerine biraz zaman tanımasını istediler. Bresci'ye parasını geri verirlerse gazete batacaktı. Ancak Bresci parayı geri vermeleri için ısrar etti.

Ne acımasız ve aptalca bir şey cehalet. Bresci parayı aldı, ama arkadaşlarının iyi niyetini ve güvenini yitirdi. Para hırsı ideallerinden büyük olan birisiyle daha fazla paylaşacak bir şeyleri yoktu.

29 Temmuz 1900'de Kral Umberto, Monzo'da vurularak öldürüldü. Patersonlu genç İtalyan dokumacı Bresci, iyi Kralın canını almıştı.

Olaydan sonra hemen bütün Paterson polis tarafından takibe alındı, Anarşist olarak bilinen herkesin peşine düşüldü, hepsi zulüm gördü ve Bresci'nin eylemi Anarşizm öğretisine bağlandı. Sanki en aşırı biçimiyle bile Anarşizm öğre-

tisi, kutsal bir yere gider gibi yardım etmesi için Krala giden o kadınların ve çocukların vahşice öldürülmelerine eşdeğer olabilirmiş gibi. Sanki söylenen herhangi bir söz, ne denli iyi söylenmiş olursa olsun, o ölen bedenlerden damla damla süzülen kan misali insan ruhuna kazınabilirmiş gibi. Sıradan insan çok nadiren söz ya da eylemle harekete geçirilir; toplumsal yakınlık duygusu da, toplumdaki yanlışlara ve dehşetlere cevap vermek için -çeliğin mıknatısa yapışması gibi- herhangi bir çağrıya gerek duymayan en büyük hayat gücüdür.

Eğer bu toplum teorisi, siyasal şiddet eylemlerinde önemli bir etkense, Anarşizmin pek görülmediği Hindistan'da son zamanlarda patlak veren şiddet olaylarını nasıl açıklayacağız? Hindu öğretisi, bütün diğer eski felsefelerden daha çok pasif direnişi, kendini hayatın akışına bırakmayı ve en yüksek manevi ideal olarak Nirvana'yı yüceltmiştir. Buna karşın Hindistan'daki toplumsal karışıklıklar her geçen gün artıyor ve son olarak Sör Curzon Wyllie, siyasal bir şiddet eylemi olarak Hindu Madar Sol Dhingra tarafından öldürüldü.

Eğer böyle bir olay, pasiflik ruhunun yüzyıllardır toplumsal ve bireysel anlamda içine nüfuz ettiği bir ülkede gerçekleşebiliyorsa, büyük toplumsal adaletsizliklerin insanın kişiliğinde yol açtığı büyük, devrimcileştirici etkiyi sorgulamak mümkün müdür? Kim şu sözlerin mantığından, doğruluğundan şüphe edebilir:

"İngiliz mallarına yönelik ticari boykot başladığından beri, baskı, tiranlık ve masum insanların ayrım gözetilmeden cezalandırılması yabancıların kontrolündeki Hindistan yönetiminin düsturu oldu. Kana susamış İngilizlerin nite-

likleri, Hindistan'da artık çok daha gözle görülür hale geldi. Kılıç gücüyle Hindistan'ı kontrol altında tutabileceklerini sanıyorlar! Bombayı gündeme getiren bu küstahlık olmuştur; savunmasız ve silahsız halkın üzerinde ne kadar baskı kurarlarsa, terörizm de o kadar artacaktır. Terörizmi kültürümüze yabancı ve dış kaynaklı olduğu için benimsemeyebiliriz, ancak bu tiranlık sürdükçe terörizm kaçınılmazdır; suçlanması gereken teröristler değil, ondan sorumlu olan tiranlardır. Terör, umutsuzluğun kıyılarına sürüklenmiş savunmasız ve silahsız bir halk için tek çaredir. Onlar açısından asla suç olarak görülemez. Suç, tirandadır."*

Muhafazakâr bilimciler bile insanın karakterini belirleyen tek etkenin kalıtsallık olmadığını kabul etmeye başladılar. İklim, beslenme, meslek; hatta renk, ışık ve ses dahi insan psikolojisini incelerken dikkate alınmalıdır.

Eğer bu doğruysa, büyük toplumsal istismarların farklı zihinleri ve farklı mizaçları farklı yollardan etkileyeceği görüşü daha da doğrudur. Ve Anarşizm öğretisinin ya da bu öğretinin çeşitli bileşenlerinin siyasal şiddet eylemlerinden sorumlu olduğu düşüncesi daha da yanlıştır.

Anarşizm, insan hayatına diğer bütün toplum teorilerinden daha fazla değer verir. Bütün Anarşistler Tolstoy'la şu temel doğru konusunda hemfikirdirler: Eğer bir malın üretimi, insan hayatının kurban edilmesini gerektiriyorsa, toplum o mal olmadan da yapabilir ama o hayat olmadan yapamaz. Ancak bu hiçbir şekilde Anarşizmin boyun eğmeyi öğrettiği anlamına gelmez. Zaten bütün acıların, bütün sefaletin, bütün hastalıkların boyun eğmeden kaynaklandığını bilirken nasıl yapabilir ki bunu?

---

*) *The Free Hindustan.*

Yıllar önce Amerikalıların atalarından biri, tiranlığa direnmenin Tanrı'ya bağlılık anlamına geldiğini söylememiş miydi? Ki bunu söyleyen kişi bir Anarşist değildi. Bence tiranlığa direniş, insanın en yüksek idealidir. Hangi biçim altında olursa olsun tiranlık var oldukça, tiranlığa karşı direnmek, insanın soluk alıp vermek gibi kaçınılmaz ve en derin tutkusu olmalıdır.

Sermaye ve hükümetin topyekûn şiddetiyle karşılaştırıldığında, siyasal şiddet eylemleri okyanusta birer damladır. Eylemcilerin ruhları ile dayanılmaz toplumsal adaletsizlikler arasındaki çatışmanın korkunçluğu çok az kişinin itiraz ettiği en güçlü kanıttır.

Bu insanlar bir keman teli gibi gerilmiş olarak hayat için gözyaşı döker ve amansızca, zalimce, acımasızca inlerler. Derken, umutsuz bir anda tel kopar. Akortsuz kulaklar gürültüden başka bir şey duymazlar. Sadece ıstırap çığlığını işitenler, onun armonisini anlayabilir; o çığlıkta, insan doğasının gerçeğe en yakın anının ortaya çıkışına tanıklık ederler.

Siyasal şiddetin psikolojisi işte böyledir.

6
HAPİSHANELER:
TOPLUMSAL BİR SUÇ VE BAŞARISIZLIK

Resim: Emma Goldman Chicago'da tutuklandığında (1901).

1849'da Fyodor Dostoyevski, hapishane hücresinin duvarına *Rahip ve Şeytan* başlıklı şu öyküyü yazmıştı:

"'Merhaba küçük, şişman peder!' dedi şeytan rahibe. O zavallı, kandırılmış insanlara bu kadar çok yalan söylemenin sebebi neydi? Cehennemden çıkma hangi işkenceleri anlattın onlara? Bilmez misin ki, dünyevi hayatlarında onlar zaten bu işkencelerden muzdaripler? Bilmez misin ki, sen ve Devlet yetkilileri benim yeryüzündeki temsilcilerimsiniz? İnsanları tehdit ettiğin cehennem acısını onlara yaşatan bizzat sensin. Bunu bilmiyor musun? Peki o zaman, benimle gel!'

"Şeytan rahibi yakasından yakaladığı gibi havaya kaldırdı ve bir demir döküm fabrikasına götürdü. Rahip, kavurucu sıcak altında telaş içinde sağa sola koşuşarak çalışan işçiler gördü. Kısa süre içinde ağır, boğucu hava ve sıcaklık rahip için dayanılmaz hale geldi. Gözlerinde yaşlarla şeytana yalvardı: 'Bırak gideyim! Bu cehennemden çıkmama izin ver!'

"'Ah, benim sevgili dostum, sana gösterecek daha çok yerim var,' dedi şeytan. Rahibi tekrar kaldırdı ve bir çiftliğe sürükledi. Orada, harman döven işçiler gördü. Toz ve sıcaklık dayanılmazdı. Kahyanın elinde bir kamçı vardı ve aşırı çalışmaya ya da açlığa yenilerek yere düşenleri acımasızca kamçılıyordu.

"Daha sonra şeytan, rahibi bu işçilerin aileleriyle birlikte kaldıkları barakalara -kirli, soğuk, dumanlı, kötü kokulu deliklere- götürdü. Şeytan pis pis gülüyor, evlerdeki yoksulluk ve sıkıntıları gösteriyordu.

"'Tamam, bu kadar yeter mi?' diye sordu. Şeytan bile bu insanlar için üzülüyor gibiydi. Tanrı'nın dini bütün hizmetkârı bütün bunlara güçlükle katlanabiliyordu. Ellerini yukarı kaldırarak yalvarıyordu: 'Bırak gideyim buradan. Evet, evet! Burası yeryüzündeki cehennem!'

"'Peki o zaman, bunları görüyorsun ve yine de onlara bir başka cehennem vaat ediyorsun. Onlara zihinsel olarak ölümüne azap çektirip, işkence ediyorsun, oysa onlar zaten fiziksel olarak ölüden başka bir şey değiller! Hadi! Sana bir cehennem daha göstereceğim –cehennemlerin en kötüsü.'

"Rahibi bir hapishaneye götürdü ve zayıf, çıplak, bir deri bir kemik kalmış bedenlerini yiyip bitiren parazitlerle kaplanmış sağlık ve enerjiden yoksun bir sürü insan şeklindeki şeyin yerlerde yattığı pis havalı bir zindan gösterdi.

"'İpeksi kıyafetlerini çıkar,' dedi şeytan, rahibe, 've bu zavallılarınki gibi ağır zincirler tak bileklerine; soğuk ve pis yere uzan ve sonra onlarla kendilerini hâlâ bekleyen cehennem hakkında konuş!'

"'Hayır, hayır!' diye cevapladı rahip, 'bundan daha dehşet verici bir şey düşünemiyorum. Sana yalvarıyorum, bırak gideyim artık buradan!'

"'Evet, cehennem bu işte. Bundan daha kötü bir cehennem olamaz. Bunu bilmiyor muydun? Ahiretteki cehennem resmiyle korkuttuğun bu erkek ve kadınların ölmeden önce zaten cehennemde bulunduklarını bilmiyor muydun?'"

Bu öykü, bundan elli yıl önce karanlıklar içindeki Rusya'nın en dehşet verici hapishanelerinden birinin duvarına yazılmıştı. Aynı şeyin günümüzde de (hatta Amerikan hapishaneleri için bile) aynı derecede geçerli olduğu inkâr edilebilir mi?

İftihar ettiğimiz reformlarımız, büyük toplumsal değişimlerimiz ve kapsamlı keşiflerimiz bir yana, insanlar hâlâ cehennemlerin en kötüsüne gönderilmeye devam ediyor ve orada, toplum kendi yarattığı hayaletlerden 'korunsun' diye, hakarete uğruyor, aşağılanıyor ve işkenceye uğruyorlar.

Hapishane, toplumsal bir koruyucu mudur? Böylesine korkunç bir fikri nasıl bir zihin düşünmüş olabilir? Sağlığın, yaygın bir bulaşıcı hastalık sayesinde gelişeceğini söylemek gibi bir şey.

İngiltere'de bir hapishanede geçirdiği on sekiz korkunç aydan sonra Oscar Wilde *The Ballad of Reading Goal* (Reading Zindanı Baladı) isimli muazzam şaheserini yazar:

Zehirli otlar gibi en fena kötülükler
Büyür hapishane havasında;
İyi olan ne varsa İnsanda
Burada harcanır, yok olup gider.
Soluk bir Keder tutar ağır kapıyı,
Ve Umutsuzluktur gardiyanı.

Toplum, bu zehirli havayı idame ettirmeyi sürdürüyor ve onun içinden zehirli sonuçlardan başka bir şey çıkmayacağını idrak edemiyor.

Hapishaneleri ayakta tutmak için günde 3.500.000, yılda 1.000.095.000 dolar (yaklaşık olarak 750 milyon dolar değerindeki buğday ile 350 milyon dolar değerindeki kömür üretiminin toplamı kadar) harcıyoruz ve bunu demokratik bir ülkede yapıyoruz. Washington'dan Profesör Bushnell'e göre, hapishanelerin yıllık maliyeti 6 milyar dolar; suç konusunda uzman saygın bir Amerikalı yazar olan Dr. G. Frank Lydston ise makul bir rakam olarak yıllık 5 milyar dolar diyor. Geniş insan ordularını vahşi yaratıklar gibi kafese kapatmak için ne kadar büyük bir harcama!*

Yine de suçlar artıyor. Biliyoruz ki bugün Amerika'da milyon başına düşen suç oranı, yirmi beş yıl öncesinin dört buçuk katı.

En korkuncu, tıpkı Güney gibi bizim de ulusal suçumuz, hırsızlık, yolsuzluk ya da tecavüz değil, cinayet. Londra, Şikago'dan beş kat daha büyük, ama orada yılda yalnızca 20 cinayet işlenirken, Şikago'da bu rakam 118. Hem Şikago suç listesinin en başındaki şehir de değil; yedinci sıradaki Şikago'nun önünde dört Güney şehri ile San Francisco ve Los Angeles yer alıyor. Durum bu denli kötüyken

*) W.C. Owen, *Crime and Criminals* (Suç ve Suçlular).

toplumun hapishaneler sayesinde korunduğunu söylemek saçmalıktır.

Ortalama bir zekâ, hakikati kavrama konusunda yavaş olabilir, fakat en kapsamlı biçimde örgütlenmiş, merkezileşmiş, muazzam bir ulusal masrafa yol açan bir kurumun tamamen bir toplumsal başarısızlık olduğu açığa çıkmışken, anlayışı en kıt olan kişiler bile hapishanelerin varlık sebebini sorgulamaya başlamalıdırlar. Toplumsal dokumuzdan salt 'kutsal hak' ya da hukukun görkemi tarafından buyruldu diye memnun olabildiğimiz zamanlar geçeli çok oldu.

Son birkaç yıldaki yaygın hapishane soruşturmaları, ajitasyon ve eğitim, insanların toplumsal hayat ile bireysel hayat arasındaki korkunç çelişkinin kökenine, toplumun en dibine kadar inmeyi öğrenmesinde belirleyici kanıt oldu.

Peki o zaman, hapishaneler niçin bir toplumsal suç ve başarısızlıktır? Hayati önemdeki bu soruyu cevaplayabilmek için suçların doğası ve sebebini, onlarla mücadele etme yöntemlerini ve bu yöntemlerin toplumu suç laneti ve dehşetine iten etkilerini incelemek gerekir.

İlk olarak, suçun *doğası:*

Havelock Ellis suçu dört türe ayırır: siyasi suç, öfke suçu, delilere özgü suç ve tesadüfi suç. Ona göre siyasi suçlu, kendi tutarlılığını korumak amacıyla şu ya da bu derecede despotik olan bir yönetime karşı yapılan bir kalkışmanın mağdurudur. Toplum karşıtı bir saldırının sorumlusu olmak durumunda değildir; yalnızca toplum karşıtı olan belirli bir siyasal düzeni yıkmaya çalışmaktadır. Bu hakikat, bir Demokraside siyasi suçlulara yer olmadığını savunan aptal inancın hâlâ hüküm sürdüğü Amerika hariç bütün

dünyada kabul edilmektedir. John Brown bir siyasi suçluydu; Şikagolu Anarşistler de öyle; her suikastçının olduğu gibi. Sonuç olarak Havelock Ellis'e göre, bu zaman ve mekânın siyasi suçlusu, başka bir çağda kahraman, şehit ya da aziz olabilir. Lombroso, siyasi suçluyu insanlığın ilerleme hareketinin gerçek habercisi olarak adlandırır.

"Öfkeli suçlu genellikle, büyük, hak etmediği bir haksızlık karşısında adaleti kendi getirmeye çalışan erdemli ve dürüst biridir."*

The Menace of the Police (Polis Tehdidi) adlı eserinde Bay Hugh C. Weir, toplum tarafından kurtarılmak yerine mahvolmuş, sefil durumda bir aileye sahip bir ayyaş ve sabıkalıya dönüşen öfkeli bir suçlunun, Jim Flaherty'nin hikâyesini anlatır.

Daha acıklı bir tipleme, suçun işlenişini en iyi anlatan Amerikan eseri olan Brand Whitlock'un *The Turn of the Balance* adlı romanındaki Archie'dir. Archie, Flaherty'den de beter bir biçimde, çevresindeki acımasız insaniyetsizlik ve hukuk aygıtının vicdansız takibi yüzünden suça ve ölüme itilmiştir. Archie ve Flaherty, suçun yasal boyutunun ve suçla baş etme yöntemlerinin bütün toplumsal hayatımızın temelini sarsan o hastalığı yaratmaya katkı sağladığını gösteren binlerce örnekten sadece ikisidir.

"Bir çocuk ne kadar suçlu sayılabilirse, deli suçlu da o kadar suçlu olabilir, çünkü bir bebek ya da hayvanın zekâsına sahiptir."**

Hukuk belki bu durumu kabul ediyor, ama bunu sadece çok aşikar olan nadir vakalarda ya da sanığın zenginliği akıl

*) Havelock Ellis, *The Criminal.*
**) Havelock Ellis, *a.g.y.*

hastalığı lüksüne yettiği zaman uyguluyor. Paranoya kurbanı olmak oldukça moda hale geldi. Ancak bir bütün olarak bakıldığında 'adaletin egemenliği', gücünün bütün sertliğiyle cezai ehliyeti olmayanları da cezalandırmaya devam ediyor. Bu yüzden Bay Ellis, Dr. Richter'in Almanya'da yüz kırk dört cezai ehliyeti olmayan sanıktan yüz altı tanesinin ciddi cezalar aldığını gösteren istatistiğini aktarmaktadır.

Tesadüfi suçlu ise "hapishanelerde yatanların çoğunluğunu oluşturan grup, yani toplumsal mutluluğa yönelik en büyük tehdittir". İnsanlık ailesinin çok geniş bir kısmını suç işlemeye iten, dışarıdaki hayat yerine hapishane duvarları içindeki berbat hayatı tercih etmek zorunda bırakan şey nedir? O şey her neyse, kurbanlarına kaçacak yer bırakmayan bir demirci gibi usta olması gerekir, çünkü en ahlâksız insan bile özgürlüğü sever.

Bu olağanüstü güç, bizim acımasız toplumsal ve iktisadi düzenimiz tarafından koşullanmıştır. Suçu yaratan biyolojik, fizyolojik ya da psikolojik etmenleri göz ardı etmiyorum; ancak toplumsal ve iktisadi etkenlerin en insafsız, en zehirli suç mikrobu olduğunu itiraf etmeyecek bir kriminolog bulmak son derece zordur. Kalıtsal suç eğilimlerinin varlığı verili olsa bile, toplumsal çevremizin bu eğilimlerin gelişmesi açısından verimli bir ortam sağladığı inkâr edilemez.

"Kişilere karşı işlenen suçlarla içki fiyatı arasında, mülkiyete karşı işlenen suçlarla buğdayın fiyatı arasında güçlü bir ilişki vardır," der Havelock Ellis. Sonra da Quetelet ve Lacassagne'den alıntı yapar: Quetelet'e göre, toplum suçun hazırlayıcısı ve suçlular, bu suçları ifa eden araçlardır. Lacassagne'ye göre, "toplumsal çevre suçluluğun yetiştirildi-

ği ortamdır; suçlu, mayalanmasına yol açan ortamı bulduğunda önem arz eden mikroptur; *her toplum hak ettiği suçluları bulur.*"*

En 'müreffeh' endüstriyel dönem, işçinin sağlık ve canlılığını korumasına yetecek kadar kazanmasına imkân tanımıyor. Ve refah, binlerce kişi sürekli olarak işsizler ordusuna katılırken, en hafif deyişle hayali bir durumdur. Doğudan Batıya, Güneyden Kuzeye bu devasa ordu, iş ve yemek için dolanıp duruyor ve tek bulabildiği, düşkünler evi ya da gecekondular. Bir tutam özsaygısı kalanlar açıkça isyan etmeyi, yoksulluğun zayıflatan, alçaltan hali yerine suçu tercih ediyorlar.

Edward Carpenter, ağır suçların altıda beşinin bir çeşit mülkiyet hakkı ihlali olduğunu hesaplıyor; ama bu, oldukça düşük bir rakamdır. Kapsamlı bir inceleme, on suçtan dokuzunun doğrudan ya da dolaylı olarak iktisadi ya da toplumsal adaletsizliklerimizle, acımasız sömürü ve hırsızlık sistemimizle ilişkilendirilebileceğini gösterecektir. Açıklamasını yapamıyor olsa da, bu korkunç gerçeği idrak edemeyecek kadar aptal bir suçlu bulmak mümkün değildir.

Havelock Ellis, Lombroso ve diğer saygın yazarların derlediği bir kriminal felsefe koleksiyonu, suçlunun kendisini suça itenin toplum olduğunu çok kuvvetli biçimde hissettiğini göstermektedir. Milanolu bir hırsız Lombroso'ya şöyle demiştir: "Ben çalmıyorum, yalnızca zenginlerin fazlalıklarını alıyorum; dahası, avukatlar ve tüccarlar çalmıyor mu?" Bir katil şöyle yazmıştı: "Toplumsal erdem denen şeylerin dörtte üçünün alçakça kötülükler olduğunu bildiğim için, zengin bir adama açıkça saldırmanın temkinli ya-

---

*) Havelock Ellis, *a.g.y.*

pılan düzenbazlıklardan daha az alçakça olacağını düşündüm." Başka biri şöyle diyordu: "Yarım düzine yumurta çaldığım için hapishaneye kapatıldım. Milyonları soyan bakanlar onurlandırılıyorlar. Zavallı İtalya!" Eğitimli bir mahkûm Bay Davitt'e şöyle demiş: "Toplumun yasaları, dünyanın zenginliğinin az sayıdaki kodamana gitmesini sağlarken, insanlığın daha büyük bir kısmının haklarından ve fırsatlardan mahrum bırakılması amacıyla uydurulmuştur. Hak ettiğinden fazlasını alanlardan onlarınkine benzer araçlarla geri aldım diye beni niçin cezalandırsınlar ki?" Aynı kişi ekliyor: "Din, ruhtan bağımsızlığını çalar; vatanseverlik, dünyanın aptalca tapınmasıdır; çünkü halkın iyiliği ve barışı kâr uğruna feda edilirken, doğal arzular dizginlensin diye ülke yasaları bizim varoluş yasamızın görünür ruhuyla savaşır. Bu durumla kıyaslandığında, hırsızlık onurlu bir uğraştır."*

Gerçekten de bu felsefede, toplumun bütün hukuk ve ahlâk kitaplarından daha büyük bir hakikat gizlidir.

İktisadi, siyasal, ahlâki ve fiziksel etmenler birer suç mikrobu ise, toplum bu durumu nasıl karşılıyor?

Suçla mücadele yöntemleri kuşkusuz çeşitli değişiklikler geçirmiştir, ancak bunlar daha çok teorik düzeyde kalmıştır. Pratikte, toplum faile karşı ilkel dürtüsünü korumuştur; bu, intikamdır. Aynı zamanda teolojik fikri de benimser: yani, cezalandırma; yasal ve 'uygar' yöntemler ise caydırma ya da korkutmayla ıslah etmedir. Bugüne kadar gördük ki, dört yöntem de açık biçimde başarısız oldu ve şu anda bir çözüme karanlık çağlardakinden daha yakın değiliz.

---

*) Havelock Ellis, *a.g.y.*

İlkel insanın doğal dürtüsü olarak kötülüğe karşılık vermek, intikam almak artık demode oldu. Bunun yerine, cesaret ve cüretten yoksun uygar insan, kendisinin artık yapacak yiğitliğe ya da tutarlılığa sahip olmadığı şeyi Devletin yapmaya hakkı olduğu gibi ahmakça bir inançla kötülüklerin öcünü alma görevini örgütlü bir aygıta devretmiştir. 'Hukukun heybeti' gösterişli bir şeydir; ilkel içgüdülere tenezzül etmez. Onun misyonu çok daha 'yüce'dir. Ancak hâlâ cezalandırmanın bir arındırma aracı ya da günahın dolaylı kefareti olduğunu vaaz eden teolojik arapsaçının içine gömülüdür. Ancak hukuken ve toplumsal olarak kanun, cezalandırmayı yalnızca faile acı vermek için değil, başka insanlar üzerinde de korkutucu bir etki bırakmak için gerçekleştirir.

Peki, cezalandırmanın gerçek temeli nedir? Bir özgür irade nosyonu; insanın her durumda iyi ile kötü arasında seçim yapan özgür bir fail olduğu düşüncesidir; eğer seçimini kötüden yana yaparsa bedelini ödemesi gerekir. Her ne kadar bu teori çok uzun zaman önce çürütülmüş ve çöpe atılmış olsa da, günlük olarak bütün yönetim aygıtı tarafından kullanılmakta ve bu sayede kendisini insan hayatının en acımasız ve vahşi işkencecisine dönüştürmektedir. Ve bu düşüncenin varlığını korumasının tek sebebi, cezalandırma ne kadar büyük bir dehşet saçarsa koruyucu etkisinin o kadar kesin olacağına yönelik inanıştır.

Toplum, kendisine karşı suç işleyen biriyle mücadelede en şiddetli yöntemleri kullanır. Peki, suçlular neden engellenemiyorlar? Amerika'da kişi suçlu olduğu ispat edilene kadar masum olsa da, hukukun araçları ve polis, ayrım gözetmeyen tutuklamalar yaparak, döverek, coplayarak, kor-

kutarak, barbarca işkencelerle sorgulayarak, talihsiz kurbanları karakolların pis havasına ve gardiyanların daha da pis sözlerine maruz bırakarak dehşetin saltanatını sürdürüyor. Ama yine de suç, katlanarak artıyor ve bunun bedelini toplum ödüyor. Öte yandan, talihsiz vatandaşın gerçek Felaketinin, kanunun bütün 'merhamet'ini alıp güvenlik uğruna cehennemlerin en kötüsüne tıkıldığı vakit başladığı bilinmeyen bir sır değil. İnsan olmaktan gelen bütün haklları elinden alınan, tamamen acımasız gardiyanların merhametine teslim edilmiş iradesi ya da hisleri olmayan bir otomata indirgenen suçlu, yalnızca çocuk oyunundaki türden bir vahşi intikamla kıyaslanabilecek biçimde her gün bir insandışılaştırma sürecinden geçirilir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde tek bir cezaevi ya da ıslahevi yoktur ki, insanlar 'iyi hale getirilmek' adına sopa, cop, deli gömleği, su fışkırtma, 'sinek kuşu' (bütün vücutta dolaştırılan elektrikli bir cihaz), hücreye kapatma, arena dövüşü ve açlık vasıtasıyla işkenceden geçirilmesin. Bu kurumlarda kişinin iradesi kırılır, ruhu hapishane hayatının ölümcül yeknesaklığı ve rutini tarafından hizaya getirilir. Ohio'da, Illinois'de, Pennsylvania'da, Missouri'de ve Güney'de bu dehşet o kadar gözle görünür hale geldi ki, dış dünyaya da yansıdı; diğer pek çok hapishanede de aynı Hıristiyan yöntemleri hüküm sürüyor. Fakat hapishane duvarları, kurbanların acılı feryatlarının dışarı sızmasına nadiren izin veriyor –hapishane duvarları kalın ve sesi yok ediyorlar. Toplum, bu yirminci yüzyıl dehşet odalarından koruma beklemek yerine, bir çırpıda bütün hapishaneleri ortadan kaldırmalıdır.

Her yıl hapishane cehennemlerinin kapıları dünyaya, alınlarına Kabil mührü basılmış, ümitleri kırılmış, bütün

doğal eğilimleri bastırılmış, sıska, biçimsiz, isteksiz ve yıkılmış bir insan grubunu geri göndermektedir. Kendilerini sadece açlık ve insaniyetsizliğin karşıladığı bu kurbanlar, tek muhtemel varoluş biçimi olarak kısa sürede yeniden suç batağına saplanırlar. Hayatlarının yarısını -hatta neredeyse tamamını- hapishanede geçirmiş erkek ve kadınlar bulmak hiç de zor değildir. Otuz sekiz kez içeri girip çıkmış bir kadın tanıyorum Blackwell Adası'ndan; bir arkadaşım da bana, Pittsburg cezaevinde ilgilenip bakımını üstlendiği on yedi yaşında genç bir delikanlının özgürlük nedir hiç bilmediğini anlatmıştı. Hayatı ıslahevinden cezaevine uzanan bu delikanlının bedeni çöktü ve toplumsal intikamın bir kurbanı olarak öldü. Bu kişisel deneyimler, bir caydırma ya da ıslah aracı olarak hapishanelerin faydasızlığının apaçık kanıtı olan bir sürü veriyle de doğrulanmaktadır.

İyi niyetli kişiler bugünlerde hapishane meselesiyle ilgili olarak yeni bir başlangıç üzerinde çalışıyorlar: topluma geri kazandırma; mahkûma yeniden insan olma imkânının sağlanması. Her ne kadar övgüye layık olsa da, iyi bir şarabı küflü bir bardağa dökerek iyi bir sonuç almanın imkânsız olduğunu düşünüyorum. Toplumun bütünüyle yeniden yapılandırılması dışında hiçbir şey insanlığı suç kanserinden kurtaramaz. Bununla birlikte, eğer toplumsal vicdanımızın en hissiz köşeleri geliştirilirse, cezaevlerine yeni bir cilalı örtü örtülebilir. Ancak atılması gereken ilk adım, oldukça köhneleşmiş durumda olan toplumsal bilincin yenilenmesidir. Ne yazık ki, suçun bir derece meselesi olduğunun, zihinsel, fiziksel ve sosyal çevremize bağlı olarak aslında hepimizin içimizde şu veya bu derecede

suç unsurları taşıdığımızın ve suçlu bireyin yalnızca toplam eğilimlerin bir yansıması olduğunun farkına varmamız gerekiyor.

Toplumsal bilinç uyandırıldığında, ortalama bir birey kanunun peşinden koşma 'onur'undan vazgeçmeyi öğrenebilir. Topluma karşı suç işleyen kişiye karşı, nefret, hor görme ve itimatsızlık hislerini terk edip, başka insanlarla birlikte yaşama şansı verebilir. Kurumlara nüfuz etmek kuşkusuz çok daha zordur. Kurumlar soğuk, katı ve acımasızdırlar; yine de toplumsal bilinç yükseldiği takdirde, hapishane mağdurlarını yetkililerin, gardiyanların ve bekçilerin gaddarlığından kurtarmak mümkün olabilir. Kamuoyu güçlü bir silahtır; kurbanların bekçileri bile korkarlar ondan. Eğer işlerinin kamuoyuna bağlı olduğunu idrak ederlerse biraz insaniyet bile öğretilebilir onlara.

Fakat bir mahkûm için en önemlisi, hapishanedeyken çalışma hakkını talep etmektir; bu, serbest kaldığında yeni bir hayata başlayabilecek kadar kenara para koymasına imkân verecek bir meblağ karşılığında olmalıdır.

Bizzat kendileri ücretli köleler olan işçilerin, mahkûmların çalışmasına karşı çıkışını düşününce mevcut toplumdan fazla bir şey beklemek anlamsız geliyor. Bu karşı çıkışın ne kadar insafsızca olduğunu bir kenara bırakıp, pratikte de ne kadar geçersiz olduğunu göstermeye çalışacağım. Örgütlü emeğin bugüne kadarki muhalefeti, yel değirmenlerine karşı yürütülmüştür. Mahkûmlar hep çalışmıştır; onları sömüren tek başına Eyalet olmuştur; örgütlü emek ise bireysel işveren tarafından sömürülür. Eyaletler, mahkûmları ya hükümet için çalıştırmışlar ya da mahkûm emeğini özel kişilere kiraya vermişlerdir. Eyaletlerden yirmi doku-

zu kiralamayı tercih ediyor. Federal hükümet ve on yedi Eyaletin yanı sıra önde gelen Avrupalı uluslar bu yöntemi benimsemiyorlar, çünkü kiralama mahkûmların korkunç derecede aşırı çalıştırılmasına, kötüye kullanılmasına ve yolsuzluklara yol açıyor.

"Aldrich yönetimindeki Rhode Island Eyaleti, bu konuda belki de en kötü örnektir. 7 Temmuz 1906 tarihli beş yılı kapsayan ve özel girişimcilerin tercihine göre beş yıl daha uzatılabilen bir sözleşmeye göre, Rhode Island Islahevi ve Providence Eyalet Cezaevi'ndeki mahkûmların emeği günde kişi başı 25 sentten daha az bir paraya Reliance-Sterling Mfg.Co.'ya satılmıştır. Bu şirket, aynı zamanda Connecticut, Michigan, Indiana, Nebraska ve Güney Dakota'daki cezaevleri ile New Jersey, Indiana, Illinois ve Wisconsin'deki ıslahevlerini kapsayan toplam on bir kurumdaki mahkûm emeğini kiralayan devasa bir Hapishane Emeği Tröstü'dür.

"Rhode Island sözleşmesindeki yolsuzluğun boyutu, bu şirketin Nebraska'daki mahkûm emeği için günde 62,5 sent ödemesinden ya da Tennessee'de Gray-Dudley Hardware Co. adlı şirketin günlük 1,10 dolar ödemesinden anlaşılabilir. Missouri, Star OverallMfg. Co.'dan günlük 70 sent; Batı Virginia, Kraft Mfg. Co.'dan 65 sent ve Maryland, Oppenheim Oberndorf & Co. adlı gömlek imalatçısından 55 sent almaktadır. Rakamlar arasındaki uçurum yolsuzluğun büyüklüğünü apaçık biçimde ortaya koymaktadır. Örneğin Reliance-Sterling Mfg. Co. adlı gömlek imalatçısı şirketin serbest emek maliyeti düzine başına 1,20 dolar iken, Rhode Island'a ödediği miktar düzine başına 30 senttir. Dahası Eyalet, bu Tröst'ten fabrikasını kullandığı için kira alma-

makta, enerji, ısıtma, ışık ve hatta drenaj maliyeti çıkarmamakta ve vergi istememektedir. Ne büyük yolsuzluk!"*

Bu ülkede hapishane emeği tarafından yılda 12 milyon dolar değerinde işçi gömleği ve iş tulumu üretildiği tahmin edilmektedir. Bu, kadınların yoğun olarak istihdam edildiği bir sektördür ve mahkûm emeğinin ilk yansıması, çok büyük miktarda serbest kadın emeğinin işten çıkarılmasıdır. İkinci olarak bu durum, hapisten çıktıktan sonra kendi başlarının çaresine bakmalarını sağlayacak kadar bir zanaat öğrenmesi gereken erkek mahkûmların, tek bir dolar bile biriktirmeksizin meşgul edilmesine yol açmaktadır. Bu tür çalıştırmanın büyük ölçüde, mahkûmları faydalı yurttaşlara dönüştürmek üzere eğittiğini iddia eden ıslahevlerinde yapılıyor olması, durumu daha da ciddileştiriyor.

Üçüncü ve en önemli nokta olarak, mahkûm emeğinden elde edilen inanılmaz boyuttaki kârlar, girişimcileri mutsuz kurbanlarından kaldırabileceklerinden daha fazla iş yapmalarını beklemeye ve bu aşırı beklenti karşılanmadığında onları vahşice cezalandırılmaya teşvik ediyor.

Mahkûmların bu şekilde çalıştırılmasının bir başka kötü yanı, serbest kaldıktan sonra hayatlarını sürdürebilmelerini sağlayacak işler yapmamalarıdır. Indiana Eyaleti, cezaevi koşullarının modern anlamda iyileştirilmesi konusunda ilk sırada yer almak adına epey harcama yapmıştır. Buna karşın, Eyalet 'ıslahevi'ndeki eğitim okulunun 1908 tarihli raporunda 135 mahkûmun zincir imalatı, 207 mahkûmun gömlek imalatı ve 255 mahkûmun dökmecilik (üç meslekte toplam 597 mahkûm) işiyle meşgul olduğu belirtilmektedir. Oysa bu sözde ıslahevinde 59 farklı meslekten

---

*) Hapishane Emeği Ulusal Komitesi yayınından alınmıştır.

mahkûm vardır ve bunların 39'u bölgedeki uğraşlarla uyumludur. Diğer eyaletler gibi Indiana da, ıslahevlerindeki mahkûmları serbest kaldıklarında kendilerine bir hayat kurabilecek şekilde meslek eğitiminden geçirdiğini iddia etmektedir. Oysa gerçekte onları zincir imalatı, gömlek imalatı ve Lousville Fancy Grocery Co. için süpürge imalatı işlerine yönlendirmektedir. Süpürge imalatı, büyük ölçüde körler tarafından yapılır; gömlek imalatı kadınların işidir; eyalette yalnızca bir tane özel zincir fabrikası vardır ve hapisten çıkmış biri orada iş bulamaz. Yani, tamamen acımasız bir maskaralık.

Eyaletler biçare kurbanları üzerinden inanılmaz kârlar elde edilmesine aracılık ederken, örgütlü emeğin boş feryatlarını kesmesinin ve emek örgütleri olarak kendileri için istedikleri gibi mahkûmlar için de makul bir ücret ödenmesini talep etmesinin zamanı gelmiş demektir. Böylelikle işçiler, mahkûmu emeğin çıkarlarının düşmanı haline getiren mikrobu öldürecektir. Daha önce de belirttiğim üzere, bir becerisi ve zanaatı olmayan, hayatını idame ettirmekten aciz binlerce mahkûm, her yıl yeniden bu sosyal çukura geri dönmek zorunda kalıyor. Eski mahkûmların da yaşayabilmek için ihtiyaçları vardır. Hapishane hayatı onları antisosyal biri yapar ve serbest kaldıklarında karşılarına çıkan sıkı sıkıya kapatılmış kapılar, öfkelerini daha da perçinler. Kaçınılmaz olarak, içinden efendilerinin buyruğunu yerine getirmeye hevesli grev kırıcıların, üçkağıtçıların, ajanların, polislerin çıkacağı bir cevher oluştururlar. Dolayısıyla, hapishanede çalışmaya ahmakça karşı çıkmak suretiyle örgütlü emek kendi hedeflerini baltalar. Ekonomik iyileşme doğrultusundaki her çabayı boğan zehirli dumanların ortaya

çıkmasına katkı sağlar. Eğer bir işçi, bu olumsuz etkilerin ortadan kalkmasını istiyorsa, mahkûmun çalışma hakkı konusunda *ısrarcı* olmalı ve onu kardeşi olarak görmeli, örgütüne almalı ve *ikisini de ezen sisteme karşı onun yardımıyla mücadele etmelidir.*

Son olarak, kesin hüküm denen şeyin barbarlığı ve yetersizliğinin gittikçe daha fazla belirginleştiğini vurgulamak istiyorum. Değişime inananlar ve bunun için ısrarla mücadele edenler, kişiye hatasını düzeltme fırsatının verilmesi gerektiğine inanıyorlar. İnsan önünde on, on beş ya da yirmi yıllık hapis cezası varken bunu nasıl yapabilir ki? Özgürlük ve yeni bir fırsat umudu, özelikle mahkûmun hayatındaki yegane hayat dürtüsüdür. Toplum mahkûma karşı o kadar uzun süredir günah işlemektedir ki, ona en azından bu hakkı tanımalıdır. Yine de bunun olacağı konusunda pek iyimser değilim, ya da en azından mahkûm ile gardiyanı ortaya çıkaran koşullar sonsuza değin yok olana kadar, bu doğrultuda gerçek bir değişim olacağını sanmıyorum.

Ağzından kızıl bir gül!
Kalbinden ak bir gül açsa!
Kim söyleyebilir hangi meçhul yoldan
İradesini ortaya koyacağını İsa'nın?
Hac yolcusunun diktiği kuru asanın,
Yeşerişinden beri huzurunda Papa'nın.

7
ANARŞİ VE CİNSİYET SORUNU

Resim: Emma Goldman, Alexander Berkman'la (1917).

Not: "Anarchy and the Sex Question", *The Alarm*, 27 Eylül 1896. [Bu makalenin yer aldığı başka bir kitap için bkz. *Dans Edemeyeceksem Bu Benim Devrimim Değildir*, Agora Kitaplığı, Türkçe'ye çeviren: Necmi Bayram, 2006.]

Solgun ve çelimsiz zengin çocuklarının, kuvvetleri ve kasları karşısında hayranlık duyduğu işçi sınıfı erkekleri, emeklerinin karşılığı ancak açlık kurdunu kapılarından uzak tutmaya yeterken, yalnızca onlara sabahtan akşama dek kölelik yapacak ve ellerinden gelen bütün çabayla harcamalarını düşük tutmalarını sağlayacak bir eş veya bakıcıya sahip olmak amacıyla evlenirler.

Kadının sinirleri, kocasının acınası ücretinin ikisinin de hayatını idame ettirmesini sağlamak için devamlı çabalamaktan o kadar gerilir ki, giderek asabileşir ve yazık ki kısa zamanda umut ve planlarının kül olup uçtuğu, evliliklerinin gerçekten de başarısız olduğu sonucuna varacak olan sahibi ve efendisinin sevgi talebini artık karşılayamaz.

ZİNCİRLER GİDEREK AĞIRLAŞIR

Harcamalar azalmak yerine çoğaldıkça, evliliğinde sahip olduğu azıcık kuvveti de yitiren kadın, benzer şekilde kendini ihanete uğramış hisseder; devamlı açlık sıkıntısı ve korkusu yüzünden, evlenmesinin üzerinden çok geçmeden güzelliğini de tüketir. Evli kadın bu süreçte giderek ümitsizleşir, ev işlerini ihmal etmeye başlar; kendisiyle kocası arasında, onlara hayatlarındaki kederi ve yoksulluğu göğüsleme kuvveti verecek hiçbir sevgi ve sempati bağı da olmadığından, birbirlerine daha da sıkıca kenetlenmek yerine daha fazla yabancılaşırlar ve birbirlerinin hatalarına karşı giderek daha tahammülsüz olurlar.

Akşamları milyonerlerin yaptığı gibi kulübe gidemeyen erkek, bulabildiği tek çare olarak meyhanenin yolunu tutar, kederini bira veya viski bardaklarında boğmaya çalışır. Karısı tarafından ihmal edilişini, bir sevgilinin kollarında unutmaya çalışamayacak kadar onurlu, herhangi bir meşru eğlence ve uğraştan faydalanmak için de fazlasıyla yoksul olan erkeğin kederinin talihsiz ortağı kadınsa, ev diye adlandırdığı, sefil ve derme çatma kulübenin içine sıkışıp kalır ve kendini bu zavallı adamın eşi kılan kadere ve ahmaklığa lanet okuyup durur.

Yine de birbirlerinden ayrılmalarının hiçbir yolu yoktur.

BU YÜKÜ TAŞIMAK ZORUNDADIRLAR

Kanun'un ve Kilise'nin boyunlarına vurdukları zincir ne kadar canlarını yakarsa yaksın, bu iki kişi kendileri istemedikçe o zincir kırılamaz.

Yasanın onlara özgürlük bahşedecek kadar merhametli olması için, özel hayatlarının bütün detayları gözler önüne serilmelidir. Kadın, kamuoyunda ayıplanır ve bütün hayatı alt üst olur. Bu utancın korkusuyla, kendisini ve pek çok kız kardeşini ezen insafsız sisteme karşı tek bir protestoya dahi girişmeksizin, evlilik hayatının ağır yüküne katlanmak zorunda kalır.

Zengin kadın, skandaldan sakınmak için bu duruma boyun eğer; fakir kadınsa, çocukları uğruna ve herkes karşısında rezil olma korkusuyla. İkisinin de hayatları, ikiyüzlülüğün ve yalanın uzun süreye yayılmış devamıdır.

Cinselliğini satan bir kadın, onu satın alan adamları terk etme özgürlüğüne her zaman sahipken; 'namuslu eş', kendi canını yakan birlikten -evlilikten- ne yapsa kendisini kurtaramaz.

Kilise ya da toplum öyle kabul etsin etmesin, aşkla kutsanmamış, doğal olmayan bütün birlikler fuhuştur. Böylesi birliklerin toplumun ahlâkı ve sağlığını azaltmaktan başka etkisi olamaz.

SUÇLU SİSTEMDİR

Kadınları, kadınlıkları ve bağımsızlıklarını en yüksek fiyat teklif eden alıcıya satmaya zorlayan sistem, az sayıdaki kişiye başka insanlar (aynı toplumun üyeleri olan kişiler) tarafından üretilen, müreffeh yaşama hakkı sunan sistemin bir dalıdır. Toplumun yüzde doksan dokuzu, emeklerinin meyveleri, refahın satın alabileceği her türlü lüksün içinde yüzen bir avuç aylak vampir tarafından emilirken, ruhları ve bedenlerini tamamen tüketmeyecek kadar bir kazanç

sağlayabilmek için sabahtan akşama dek güç koşullarda çalışmak ve kölelik yapmak zorundadırlar.

Bir anlığına, yirminci yüzyılda egemen olan toplumsal sistemin şu iki resmine bakın.

Pahalı döşemeleriyle, fakir erkek ve kadınların rahat koşullarda yaşamasını sağlayabilecek o muhteşem saraylarıyla refah sahiplerinin evlerine bir bakın. Refah içindeki insanların oğulları ve kızlarının akşam partilerine bir bakın; tek bir yemeği bile suyla kuru ekmeğe talim eden, açlık içindeki yüzlercesini doyurabilecek olan bütün bu partilerin lüks içinde yüzmek olduğu belli değil mi? Yine, günlerini, kendi kendilerini tatmin etmeye yarayan yeni uğraşlar; tiyatrolar, balolar, konserler, yatçılık, süs ve gösteriş ile sefahat için delicesine bir koşuşturmayla dünyanın bir yerinden başka bir yerine gitmek gibi şeyler icat etmekle geçiren o moda düşkünlerine bir bakın.

ÖTEKİ RESİM

Bir de, hiç kimsenin sevgi dolu bir tek sözcük ve şefkat dolu bir ilgi sarf etmediği çocukları çıplak ve aç halde sokaklarda koşuşturan, cehalet ve hurafelerle büyüyen, doğdukları güne lanet yağdıran; asla bir parça temiz hava soluyamadıkları karanlık, rutubetli bodrumlarda, sürü gibi toplanmış, yırtık pırtık elbiseler giyinen, sefaletin bütün yükünü beşikten mezara dek sırtlarında taşıyanlara bir bakın.

Siz ahlâkçılar, siz hayırseverler, bu iki resmin ürkütücü karşıtlığına bir bakın ve bana bunun suçlusunun kim olduğunu söyleyin! Yasal yollarla veya başka şekillerde fahişelik

yapmaya itilenler mi, yoksa kurbanlarını böylesi bir ahlâki çürümeye sürükleyenler mi?

Sebep fahişelikte değil, toplumun kendisindedir; özel mülkiyetin eşitsizliğine dayanan sistemde, Devlet ve Kilise'dedir. Suçsuz kadınların ve çaresiz çocukların soyulmasını, katledilmesini ve onlara şiddet uygulanmasını yasallaştıran bu sistemdedir.

KÖTÜLÜĞÜN TEDAVİSİ

Bu canavar yok edilmedikçe bütün kamu dairelerinde ve zenginlerin evlerinde olduğu gibi, keza yoksulların sefil barakalarında da var olan bu hastalıktan kurtulamayız. İnsanoğlu kendi kuvveti ve yeteneklerinin bilincine varmalıdır; insanların daha iyi ve onurlu bir yeni hayat başlatmak için özgürleşmeleri zorunludur.

Fahişelik, saygıdeğer Dr. Parkhurst ve öteki reformcuların kullandıkları araçlarla önlenemez. Fahişelik, kendisini besleyen sistem var oldukça sürecektir.

Bütün reformcular, çabalarını her türlü suçun atası olan sistemi yıkmak için mücadele edenlerin gayretleriyle birleştirdiklerinde ve tam bir eşitliğe dayanan bir sistem, her üyesine -erkeğe, kadına ve çocuğa- emeklerinin ürününün tam karşılığını veren, doğanın hediyelerinden faydalanmakta ve en geniş bilgiye erişmekte tamamen eşit haklar sunan bir sistem inşa ettiklerinde, kadınlar kendilerini geçindirebilecek ve bağımsız olacaklardır. Böylesi koşullarda erkek artık sağlıksız, doğal olmayan tutkular ve kötü huylar taşımazken, kadının sağlığı da artık bitip tükenmeyen zorlu çalışma ve kölelikle ezilmeyecek, erkeğin kurbanı olmayacaktır.

BİR ANARŞİSTİN HAYALİ

Böyle bir toplumda her insan, evlilik bağına adımını, fiziki kuvveti ve karşısındakine duyacağı ahlâki güvenle atacaktır. Böyle bir sistemde herkes ötekini sevecek ve saygı gösterecektir. Bu insanlar sadece kendi refahlarını değil, aynı zamanda kendi mutlulukları ve insanlığın evrensel mutluluğunu arzu edeceklerdir.

Bu tip bir birliğin ürünü olan çocuklar da zihinsel ve bedensel bakımdan güçlü ve sağlıklı olacaklardır; ebeveynlerini onurlandıracak ve saygı göstereceklerdir; bunu görevleri olduğu için değil, ebeveynleri bunu hak ettiği için yapacaklardır. Bu çocuklar bütün bir topluluk tarafından eğitilecek ve bakılacaklardır, kendi isteklerinin peşinden gitmekte serbest olacaklardır; onlara dalkavukluğu ve kendi arkadaşlarını, toplum üyelerini soyma sanatını öğretmenin gereği kalmayacaktır. Bu çocukların hayattaki amacı, kardeşleri üzerinde iktidar kurmak değil, topluluğun her üyesinin saygı ve takdirini kazanmak olacaktır.

ANARŞİST BOŞANMA

Erkek ile kadın, kurdukları birliğin kendileri adına tatminkâr ve hoş olmadığı ortaya çıkarsa, sessizce ve arkadaşça ayrılacaklar ve sevimsiz bir birliği devam ettirerek evlilik ilişkisinin pek çok yönünü bayağılaştırmayacaklardır.

Günün reformistleri eğer, kurbanlara eziyet etmek yerine, çabalarını, asıl sebebi ortadan kaldırmak üzere birleştirirlerse fahişelik artık insanlığın yüz karası olmayacaktır.

Bir sınıfı baskı altına alarak ötekini korumak, ahmaklıktan daha kötü bir şeydir. Bu bir suçtur. Siz ahlâk sahibi erkek ve kadınlar, başlarınızı öte tarafa çevirmeyin.

Önyargılarınızın sizi etkilemesine izin vermeyin; sorunlara önyargısız bir açıdan bakın.

Kuvvetinizi heba etmek yerine el ele verin ve bu bozuk, hastalıklı sistemin yıkılmasına katkıda bulunun.

Eğer evlilik hayatı onurunuzu ve kendinize saygınızı çalmadıysa, eğer çocuklarım dediğiniz o insanları kalpten seviyorsanız, onlar adına olduğu kadar kendi adınıza da kurtuluşu hedeflemeli ve özgürlüğü kurmalısınız. Evlilik kurumunun kötülükleri o takdirde, ancak böyle bir dünya gerçekleşince son bulacaktır.

8
FRANCISCO FERRER VE MODERN OKUL

Jueves 10 de marzo

Proyección del documental:

Este documental narra la apasionante aventura que emprende el pedagogo Francisco Ferrer y Guardia, a comienzos del siglo XX, para fundar una escuela que respetase la voluntad y los derechos de los niños.
Pedagogo revolucionario, fundador de la Escuela Moderna y personaje maldito de la historia de nuestro país.

"Viva la Escuela Moderna"

A las 19:30 Horas. Biblioteca Libertaria "Ferrer i Guardia".
CGT: Avd. del Cid nº154 3ªPlanta-Valencia

www.cgtvalencia.org

Federación Local de Sindicatos CGT-Valencia

Resim: Françisco Ferrer'in ilkini 1901'de Barcelona'da açtığı Modern Okul'a bağlı okulların sayısı, 1909'da idam edildiği sırada 109'a ulaşmıştı.

Tecrübe, en iyi hayat okulu sayılır. Bir erkek ya da kadın bu okuldan hayati dersler çıkaramadığı vakit, mankafa olarak görülür. Buna karşın ne tuhaftır ki, tecrübelerden hiçbir şey öğrenmeyen örgütlü kurumlar hatalarını devam ettirse de, onları doğal bir biçimde kabulleniriz.

Barselona'da yaşayan ve çalışan Francisco Ferrer adında bir adam vardı. İnsanlar tarafından tanınan ve sevilen bir ilkokul öğretmeni. İspanya dışında yalnızca bir avuç kültürlü kişi Francisco Ferrer'in yaptıklarını bilirdi. Dünyanın büyük çoğunluğunun gözünde böyle bir öğretmen yoktu.

1 Eylül 1909'da -Katolik Kilisesi'nin emri üzerine- İspanya hükümeti Francisco Ferrer'i tutukladı. Uydurma bir

yargılama sonunda 13 Ekim'de Montjuich hapishanesindeki hendeğe yerleştirildi ve bir sürü çığlığın atıldığı korkunç duvarın karşısında kurşuna dizilerek öldürüldü. Kimsenin bilmediği öğretmen Ferrer birdenbire evrensel bir şahsiyete dönüştü ve bu ahlâksız cinayete karşı bütün uygar dünyanın infial ve öfkesinin simgesi oldu.

Francisco Ferrer'in öldürülmesi, İspanya hükümeti ve Katolik Kilisesi'nin ilk cinayeti değildi. Bu kurumların tarihi, alevle ve kanla doludur. Ancak iki kurum da tecrübelerinden öğrenemediler ya da idrak edemediler ki, Kilise ve Devlet tarafından katledilen her güçsüz kişi büyüyor, büyüyor ve bir gün insanlığı onların korku dolu hapishanesinden kurtaracak güçlü bir deve dönüşüyor.

Francisco Ferrer 1859'da mütevazı bir ailede dünyaya geldi. Anne babası Katolikti ve oğullarını da aynı inanç doğrultusunda yetiştirmeye çalıştılar. Oğullarının aklının eski yoldan gitmeyi reddedeceğini ve büyük bir hakikatin müjdecisi haline geleceğini bilmiyorlardı. Ferrer erken yaşta babasının inancını sorgulamaya başladı. Nasıl olup da iyilik ve sevgiden bahseden Tanrı'nın masum bir çocuğun uykusunu, işkence, çile ve cehennem korkusuyla mahvedebildiğini öğrenmek istiyordu. Dikkatli, canlı ve sorgulayan bir akla sahip bu çocuğun kara canavarın, yani Katolik Kilisesi'nin korkunçluğunu idrak etmesi uzun sürmedi. Artık onunla işi olamazdı.

Francisco Ferrer yalnızca bir kuşkucu ve hakikat peşinde koşan biri değil, aynı zamanda asiydi. Tabiatı gereği, ülkesinin demir yumruklu rejimine karşı haklı bir öfkeyle ayağa kalkıyordu. Cesur yurtsever General Villacampa liderliğindeki bir grup asi, Cumhuriyetçi ideal uğruna rejime

karşı saldırıya geçtiğinde Francisco Ferrer'den daha coşkulu bir savaşçı yoktu. Umarım kimse Cumhuriyetçi ideali, buradaki [Amerika Birleşik Devletleri, ç.n.] Cumhuriyetçilikle karıştırmaz. Bir Anarşist olarak Latin ülkelerindeki Cumhuriyetçilere yönelik ne türden itirazlarım olursa olsun, Amerika'daki bütün özgürlük ve adalet kırıntılarını yok eden yozlaşmış gerici partiden çok daha iyi olduklarını biliyorum. Mazzini'lere, Garibaldi'lere ve diğer Cumhuriyetçilerin yaptıklarına baktığımızda, mücadelelerinin yalnızca despotizmi yok etmeyi değil, aynı zamanda, ilk andan itibaren her türden ilerleme ve özgürlükçülüğün düşmanı olan Katolik Kilisesi'ni de hedef aldığını görürüz.

Amerika'daki durum bunun tam tersidir. Cumhuriyetçilik, kazanılmış hakları, emperyalizmi, yolsuzluğu ve özgürlüğe benzeyen her şeyin ortadan kaldırılmasını destekler. Onun ideali, McKinley'in yapmacık, sürüngen itibarı ile Roosevelt'in acımasız kibridir.

İspanyol cumhuriyetçi asiler bastırıldılar. Asırlar boyunca oluşmuş kayayı yarmak, çok başlı yılanın, Katolik Kilisesi ve İspanyol hükümdarının kafasını uçurmak için tek bir cesur hamleden fazlası gerekiyordu. Bu küçük grubun destansı girişiminin ardından tutuklamalar, işkenceler ve cezalar geldi. Polisin elinden kurtulabilenler yabancı kıyılara kaçmak zorunda kaldılar. Bunlar arasında Fransa'ya giden Francisco Ferrer de bulunuyordu.

Kim bilir bu yeni ülkede ruhu nasıl da kabarmıştır! Özgürlüğün, fikirlerin, eylemin beşiği Fransa. Paris; coşkulu hayatıyla her zaman genç, dopdolu Paris, karanlıklar içindeki kasvetli ülkesinden sonra Ferrer'e ilham vermiş olmalı. Genç bir idealist adına ne kadar çok fırsat ve ne büyük bir şans.

Francisco Ferrer hiç vakit kaybetmedi. Kıtlıktan çıkmış gibi çeşitli özgürlük hareketlerinin içine girdi, her türden insanla tanıştı, öğrendi, özümsedi ve büyüdü. Oradayken hayatında son derece önemli ve ölümcül bir rol oynayacak olan Modern Okul'un işleyişini de gözlemledi.

Fransa'daki Modern Okul, Ferrer'den çok önce kurulmuştu. Küçük ölçekteki haliyle de olsa ilk kurucusu, tatlı mizaçlı Louise Michel'di. Bilinçli ya da değil, ama bizim Louise uzun yıllar önce geleceğin genç nesle ait olduğunu sezmişti; bu yüzden, gençliğin aklını ve ruhunu yok eden o kurumdan, yani burjuva okulundan kurtarılmaması durumunda toplumsal kötülüklerin devam edeceğine inanıyordu. Belki de Ibsen gibi o da, atmosferin hortlaklarla, yetişkinlerin üstesinden gelmek zorunda olduğu bir sürü batıl inançla dolu olduğuna inanıyordu. Bir hortlağın öldürücü elinden kurutulur kurtulmaz kendilerini doksan dokuz tane daha hortlağın esaretinde buluyorlar. Eksiksiz yeniden doğuşun zirvesine sadece birkaç kişi ulaşabiliyor.

Buna karşın çocuğun üstesinden gelmesi gereken gelenekleri yoktur. Aklı, önceden oluşturulmuş fikirlerle doldurulmamıştır; yüreği, sınıf ve kast ayrımlarıyla soğutulmamıştır. Kil heykeltıraş için neyse, çocuk da öğretmen için odur. Dünyanın bir sanat eseri mi, yoksa berbat bir kopya mı kazanacağı, büyük ölçüde öğretmenin yaratıcı gücüne kalmıştır.

Louise Michel, çocuk ruhunun özlemlerini en iyi şekilde dolduracak niteliklere sahipti. Son derece tatlı, şefkatli, basit, cömert, çocuksu bir mizacı vardı. Her tür toplumsal adaletsizlik Louise'in ruhuna akkor gibi düşerdi. Paris hal-

kı ne zaman bir yanlışlığa karşı sokağa dökülse istisnasız en önde O vardı. Ve Louise, ezilenlere bağlılığı yüzünden hapse atılınca Montmartre'daki küçük okul kısa sürede yok oldu. Ancak tohum bir kez ekilmişti ve o zamandan beri Fransa'nın pek çok şehrinde meyve verdi.

En kayda değer Modern Okul kurma girişimi, genç ihtiyar Paul Robin'inkiydi. Birkaç arkadaşıyla birlikte Robin, Paris yakınlarında güzel bir yer olan Cempuis'de büyük bir okul kurdu. Salt eğitime yönelik modern fikirlerin ötesinde çok daha büyük bir ideali vardı. Mirasa dair burjuva anlayışın, toplumun gençlere karşı işlediği korkunç suçlardan kendisini muaf kılmak için uydurduğu bir bahane olduğunu somut olgulara dayanarak göstermek istiyordu. Burjuva anlayışına göre çocuk, atalarının günahlarının acısını çekmekle yükümlüdür; anne babası ona başka bir miras bırakmadı diye çocuk yoksulluk ve pislik içinde yaşamaya devam etmek, bir ayyaş ya da suçlu olmak zorundadır. Bu anlayış Paul Robin'in güzel ruhu için fazlasıyla saçmaydı. O, miras nasıl bir rol oynarsa oynasın, sözde asıl sebebi ortadan kaldıran ya da minimize eden eşit derecede, hatta belki daha da önemli başka etmenlerin de bulunduğuna inanıyordu. Uygun bir ekonomik ve sosyal çevre, doğanın esintisi ve özgürlüğü, sağlıklı egzersiz, sevgi, şefkat ve her şeyin ötesinde çocuğun ihtiyaçlarına yönelik içten bir kavrayış, masum bir gence empoze edilen acımasız, haksız ve suçlayıcı damgayı ortadan kaldıracaktır.

Paul Robin çocukları seçerek belirlemedi; sözde en iyi ebeveynlere gitmedi: Karşısına çıkan ne varsa, elindeki malzeme oydu. Sokaklardan, harabelerden, öksüz ve terk

edilmiş yetimhanelerinden, ıslahevlerinden, hayırsever toplumun suçlu vicdanını bastırmak için kurbanlarını sakladığı bütün o gri ve berbat yerlerden topladı çocukları. Okuluna sığdırabileceği kirli, pasaklı, titrek bütün küçük sahipsizleri toplayıp Cempuis'ye getirdi. Orada, doğanın güzelliğiyle çevrelenen özgür, sınırlandırılmayan, iyi beslenen, temiz tutulan, derinden sevilen ve anlayışla yaklaşılan küçük insan bitkileri, büyümeye, çiçek açmaya ve dostları, öğretmenleri Paul Robin'in bile beklentilerinin ötesinde gelişmeye başladılar.

Çocuklar, kendine güvenen, özgürlük aşığı erkekler ve kadınlar haline geldiler. Yoksulların yoksul kalmasını sağlayan kurumlar için bundan daha büyük bir tehlike olabilir mi? Cempuis, Fransa'da yasak olan karma öğretim gerekçesiyle Fransız hükümeti tarafından kapatıldı. Ancak yine de Cempuis, bütün ileri düzey eğitmenlere muazzam imkânlarını ispatlayacak ve yavaşça gelişmekle birlikte halihazırdaki sistemin temelini kaçınılmaz bir biçimde sarsan modern eğitim yöntemleri için bir itici güç işlevi görecek kadar uzun yaşamıştır.

Cempuis'nin ardından pek çok yeni okul girişimi oldu. Bunlar arasında, *L'Amour Libre*'in yetenekli yazarı ve şair Madelaine Vernet'nin girişimi ile Sebastian Faure'nin (1907'de Paris'teyken ziyaret ettiğim) *La Ruche*'u (Arı Kovanı) sayılabilir.

Yoldaş Faure, üzerine *La Ruche*'u inşa ettiği araziyi birkaç yıl önce satın almıştı. Yabanıl ve bakımsız araziyi görece kısa süre içinde parıldayan, bakımlı bir çiftliğe dönüştürmeyi başardı. Üç binayla çevrelenmiş geniş bir meydan ile bahçeye ve meyve ağaçlarına doğru giden ve ziyaretçileri

karşılayan geniş bir patika. Sadece bu Fransız adamın sırrına mazhar olduğu bir şekilde bakılan bahçe *La Ruche* için çok geniş bir sebze çeşitliliği sunuyordu.

Sebastian Faure, çocuğun çelişkili etkilere maruz kalması durumunda, gelişiminin sekteye uğradığına inanmaktaydı. Yalnızca maddi ihtiyaçlar, evin temizliği ve entelektüel ortamın uyumu sağlandığı takdirde çocuk sağlıklı ve özgür bir birey olabilirdi. Sebastian Faure tarihin konusu ve öğretimde egemen olan yöntemlerle ilgili olarak şunları söylemişti:

"Çocuklarımıza gerçek tarihin -daha büyük kazanımlar için insanlığa yardım etmeye çalışırken ölen, ama bilinmeyenlerin hikâyesinin- henüz yazılmadığını anlatıyoruz."*

Francisco Ferrer de bu tür Modern Okul girişimlerinden uzak kalamadı. Modern Okulun sadece teorik açıdan değil, günlük ihtiyaçlar anlamında pratik uygulamalar açısından sağladığı imkânları gördü. Eğer bir gün rahip ile askerin ikili boyunduruğundan kurtulacaksa, İspanya'nın diğer bütün ülkelerden daha fazla bu tür okullara ihtiyacı olduğunu fark etti.

İspanya'da bütün eğitim sisteminin Katolik Kilisesi'nin kontrolünde olduğunu ve dahası, "çocuk dokuz yaşına gelmeden Katolikliği onun zihnine aşılamayı öngören Katolik kuralın başka fikirlere izin vermeyecek şekilde o zihni mahvedeceği"ni göz önünde bulundurduğumuzda, Ferrer'in halkına yeni bir ışık getirirken yaptığı muazzam işi daha iyi anlarız. Kader kısa süre içinde ona bu büyük hayali gerçekleştirme konusunda yardımcı oldu.

---

*) *Mother Earth* (Toprak Ana).

Francisco Ferrer'in öğrencisi ve varlıklı bir kadın olan Matmazel Meunier, Modern Okul projesine ilgi gösterdi. Öldüğünde Ferrer'e oldukça değerli bir servet ve Okul için yıllık on iki bin franklık bir gelir bıraktı.

Kötü kişi yalnızca kötü şeyler düşünebilir, derler. Bu doğruysa, Katolik Kilisesi'nin kendi suçunu gerekçelendirmek amacıyla Ferrer'in karakterini kötülemek için başvurduğu alçakça yöntemler kolaylıkla açıklanabilir. Öyle ki, Amerikan Katolik gazeteleri tarafından Ferrer'in parasını alabilmek için Matmazel Meunier'le mahrem ilişkilere girdiği yalanı yayılmıştır.

Kişisel olarak ben, her ne şekilde olursa olsun bir kadın ile erkek arasındaki mahremiyetin onları ilgilendirdiğine; onların kutsal alanı olduğuna inanırım. Bu yüzden, Ferrer hakkındaki adice yalanlar olmasa, bu meseleyle ilgili tek bir sözcük bile sarf etmezdim. Elbette Katolik ruhban sınıfının saflığını bilenler buradaki kinayeyi anlayacaklardır. Katolik rahipler kadını sadece ve sadece cinsel bir meta olarak görmüyorlar mı? Manastır ve keşişhanelerden elde edilen tarihsel veriler beni bu konuda destekleyecektir. Bu durumda, bir erkek ile kadının cinsellik haricindeki işbirliğini anlamaları mümkün müdür?

Aslına bakılırsa Matmazel Meunier yaşça Ferrer'den oldukça büyüktü. Çocukluğunu ve genç kızlığını pinti bir baba ve itaatkâr bir anneyle geçirdiğinden, çocuğun hayatında sevgi ve neşenin gerekliliğini kolaylıkla takdir edebiliyordu. Francisco Ferrer'in üniversite, makine ya da diplomayla değil, doğuştan sahip olduğu özelliklerle öğretmen olduğunu görmüş olmalı.

Bilgi, tecrübe ve gerekli araçlarla donanmış ve en önemlisi misyonunun kutsal ateşiyle aşılanmış olan Yoldaşımız, İspanya'ya geri döndü ve orada hayatının işine başladı. İlk Modern Okul 9 Eylül 1901'de açıldı. Kendisine destek sözü veren Barselona halkı tarafından coşkuyla karşılandı. Okulun açılışındaki kısa konuşmasında Ferrer arkadaşlarına kafasındaki programı anlattıktan sonra şöyle dedi: "Ben bir konuşmacı, propagandacı ya da bir savaşçı değilim. Ben bir öğretmenim; çocukları her şeyden çok seviyorum. Onları anlayabildiğimi düşünüyorum. Özgürlük davasına kişisel katkımın, yeni çağa hazır bir yeni nesil yetiştirmek olmasını istiyorum."

Arkadaşları, Katolik Kilisesi'ne karşı muhalefetinde temkinli olması konusunda onu uyardılar. Kilise'nin düşmanını alt etmek için neler yapabileceğini çok iyi biliyorlardı. Ferrer de biliyordu. Ancak Brand gibi o da ya hep ya hiçe inanıyordu. Modern Okulu aynı eski hayat üzerine kuramazdı. Çocuklara karşı samimi, dürüst ve açık olacaktı.

Francisco Ferrer kısa sürede mimlendi. Okulun açıldığı ilk günden beri izleniyordu. Okul binası ve Mangat'taki küçük evi gözetleniyordu. Her adımı, meslektaşlarına danışmak için Fransa ya da İngiltere'ye gittiğinde bile takip ediliyordu. Mimlenmiş bir adamdı ve kuytudaki düşmanın ilmiği sıkılaştırması an meselesiydi.

1906'da neredeyse başarıyorlardı; Ferrer'in adı Alfonso'yu öldürme teşebbüsüne bulaştırılmak istendi. Onu temize çıkaran deliller kara kargalar* için bile çok güçlüydü; Ferrer'i serbest bıraktılar –ama sonsuza dek değil.

*) Kara kargalar: Katolik din adamları.

Beklediler. Tuzaklarına düşürecekleri bir kurban olduğunda bekleyebilirler.

Nihayet o an, Temmuz 1909'da İspanya'daki ordu karşıtı ayaklanma esnasında geldi. Militarizme karşı bundan daha fevkalade bir protesto arayanlar boş yere devrimci tarih yıllıklarına bakmasınlar. Yüzyıllarca askerler tarafından yönetilen İspanya halkı, bu boyunduruğa daha fazla dayanamadı. İşe yaramaz bir katliamın parçası olmayı reddettiler. Tıpkı cesur Rifler gibi onlar da, bağımsızlıkları için savaşan küçük bir halkı boyunduruk altına almak ve ezmek konusunda despotik hükümetlerine yardım etmediler. Hayır, Riflere karşı silah da taşımadılar.*

Katolik Kilisesi bin sekiz yüz yıl boyunca barış vaaz etmişti. Fakat insanlar bunu yaşayan bir gerçeklik haline getirmek istediğinde Kilise, yetkililere halkı zorla silah altına alma konusunda baskı yaptı. Böylelikle İspanyol hanedanı da Rus hanedanının kanlı yöntemlerini benimsedi ve insanlar zorla savaş alanına sürüldüler.

O andan itibaren insanların dayanma gücü kalmadı. O andan itibaren İspanya işçileri sülükler gibi güçlerini, kanlarını emen efendilerine karşı geldiler. Evet, kiliselere ve rahiplere saldırdılar; ama bir rahibin binlerce canı olsa bile İspanya halkına yaptığı kötülükler ve işlediği suçların karşılığını ödemeye yetmezdi.

Francisco Ferrer 1 Eylül 1909'da tutuklandı. Ekim ayına kadar dostları ve yoldaşları başına ne geldiğini bile bilmiyorlardı. O gün *L'Humanité*'ye bir mektup ulaştı; o mek-

---

*) Burada İspanya'nın Fas'a açtığı savaşa; buna karşı Barselona'da başlayan grev dalgasına ve Barselona işçi cumhuriyetinin ilanına göndermek yapılmaktadır. (ç.n.)

tuptan mahkemenin bütün maskaralıkları öğrenilebilir. Ertesi gün yoldaşı Soledad Villafranca şu mektubu aldı:

"Endişelenecek bir şey yok; biliyorsun, ben tamamen masumum. Bugün bilhassa umutlu ve neşeliyim. Sana ilk kez yazabiliyorum ve tutuklanışımın ardından ilk kez hücremin penceresinden cömertçe içeri süzülen güneş ışınlarının altında yıkanıyorum. Sen de keyiflenmelisin."

Ne acıdır ki Ferrer 4 Ekim'de bile idama mahkûm edilmeyeceğine inanıyordu. Daha acıklı olan, dostları ve yoldaşlarının bir kez daha düşmandan adalet duygusu bekleme acemiliğine düşmüş olmalarıdır. Kaçıncı kez yargı gücüne inanıp kardeşlerinin gözlerinin önünde öldürüldüğüne tanık oldular. Ferrer'i kurtarmak için hiçbir hazırlık yapmamışlardı; hatta bir protesto bile, hiçbir şey. "Çünkü, Ferrer'i mahkûm etmeleri imkânsız; o masum," diyorlardı sadece. Ancak söz konusu Katolik Kilisesi olunca her şey mümkündür. Sonuçta Kilise, düşmanları için kurduğu mahkemelerde en korkunç adalet maskaralıklarına şahit olunan tecrübeli bir hizmetkâr değil mi?

4 Ekim'de Ferrer *L'Humanité*'ye şu mektubu gönderdi:

> Hapishane Hücresi, 4 Ekim 1909.
>
> Sevgili dostlarım – Tamamen masum olmama rağmen savcı, polisin beni Fransa'daki işçi sendikalarını yöneten, dört bir yandaki komplo ve başkaldırıların sorumlusu ve dünya Anarşistlerinin lideri olarak gösteren ve Londra ile Paris seyahatlerimin bu yüzden yapıldığını öne süren ithamları doğrultusunda, ölüm cezası talep ediyor.
>
> Bu alçakça yalanlarla beni öldürmeye çalışıyorlar.
>
> Kurye yola çıkmak üzere ve daha fazlasını yazmak için vaktim yok. Polisin sorgu hakimine sunduğu bütün deliller

yalan ve iftira dolu imalardan ibarettir. Benim aleyhimde tek bir kanıt yok, çünkü hiçbir şey yapmadım.

FERRER

13 Ekim 1909'da Ferrer'in cesur, güçlü, sadık kalbi durdu. Zavallı aptallar! O kalbin acı yüklü son çarpıntısı, uygar dünyanın kalbinde yüz misli fazla atmaya başladı ve bu kara suçu uyduranların üzerine lanetini savuran dehşetli bir gök gürültüsü haline gelene kadar asla yok olmayacaktır. Kara cüppeli dindar görünümlü katiller, adaletin karşısına!

Francisco Ferrer ordu karşıtı ayaklanmaya katılmış mıydı? Madrid'de yayınlanan bir Katolik gazetede çıkan ve Barselona piskoposu ile bütün yüksek rahiplerinin imzasını taşıyan ilk ithama bakılırsa, eyleme katılmakla bile suçlanmıyordu. Francisco Ferrer dinsiz okullar kurmak ve dinsiz yayınları dolaşıma sokmakla suçlanıyordu. Ancak yirminci yüzyılda insanlar salt dinsizlikleri yüzünden yakılamıyordu. Başka bir şey uydurmak gerekiyordu; onlar da insanları isyana teşvik iddiasını buldular.

İncelenen hiçbir hakiki kaynakta Ferrer'i ayaklanmayla bağlantılı gösteren tek bir kanıt bulunamadı. Yetkililer tarafından talep edilen ya da kabul edilen tek bir kanıt bile yoktu. Yetmiş iki tanık vardı, ama ifadelerin hepsi yazılı olarak alınmıştı. Tanıklar Ferrer'le hiç karşı karşıya gelmediler.

Peki, Ferrer'in bu ayaklanmaya katılmış olması psikolojik açıdan mümkün müdür? Ben sanmıyorum; işte sebeplerim: Francisco Ferrer yalnızca müthiş bir öğretmen değil, aynı zamanda kuşku götürmez derecede becerikli bir organizatördü. 1901 ile 1909 arasındaki sekiz yılda İspanya genelinde 109 okul kurdu; dahası, ülkesindeki özgürlükçü unsurları 308 okulun daha kurulması için ikna etti. Kendi

okuluyla bağlantılı olarak Ferrer, modern bir matbaa kurdu; bir çevirmenler ekibi oluşturdu ve çok büyük miktarda akılcı ders kitabının yanı sıra 150 bin modern bilimsel ve sosyolojik eserin dağıtımını sağladı. Kuşku yok ki, ancak onun gibi son derece muntazam ve etkin bir organizatör böyle bir şeyi başarabilirdi.

Öte yandan, söz konusu ordu karşıtı ayaklanma hiçbir şekilde örgütlenmiş bir eylem değildi; daha önce yaşanan pek çok devrimci durum gibi, bu olay da katılan insanlar için bile şaşırtıcı oldu. Örneğin, Barselona halkı dört gün boyunca şehri kontrolünde tuttu ve turistlerin anlattığına göre, bu dört gün boyunca daha iyi bir düzen ya da huzur ortamı oluşturulamadı. İnsanlar öylesine hazırlıksızlardı ki, vakit geldiğinde ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Bir anlamda 1871 Komünü'ndeki Paris halkı gibiydiler. Onlar da hazırlıksızdı. Açlıktan ölürken, ağzına kadar erzak dolu depoları koruyorlardı. Burjuvazinin çaldığı paraları sakladığı Fransa Merkez Bankası'nı korumak için nöbetçiler yerleştirmişlerdi. Barselonalı işçiler de kendi efendilerinin çalıntı mallarına göz kulak oldular.

Ezilenlerin aptallığı ne kadar acıklı; ne kadar trajik! Fakat bu prangalar o kadar derin biçimde etine işlemiş olmasa, yine de onları kırar mıydı? Otoritenin, hukukun, özel mülkiyetin dehşeti ruhuna yüzlerce kez işlemiş –öyle hazırlıksız, birdenbire nasıl onu söküp atsın ki?

Bir an için bile olsa, Ferrer gibi birinin böylesine kendiliğinden ve örgütlenmemiş bir girişimin içinde olacağı düşünülebilir mi? Yenilgiyle sonuçlanacağını, halk için feci bir bozgun olacağını bilmiyor muydu? Ve eğer bu işin bir parçası olduysa, tecrübeli bir *girişimci* olarak onu adama-

kıllı örgütlemesi daha muhtemel olmaz mıydı? Başka bütün kanıtlar bir yana, tek başına bu etken bile Francisco Ferrer'in beraat etmesi için yeterli olmalıydı. Dahası, aynı derecede ikna edici başka kanıtlar da vardı.

İsyanın başladığı 25 Temmuz günü Ferrer, öğretmenlerini ve Akılcı Eğitim Birliği üyelerini bir konferansa çağırmıştı. Konferans, güz dönemi çalışmalarını ve özel olarak Elisée Reclus'un büyük eseri *L'Homme et la Terre* (İnsan ve Dünya) ile Peter Kropotkin'in *Great French Revolution* (Büyük Fransız Devrimi) adlı kitabını değerlendirmek üzere toplanmıştı. Ferrer'in ayaklanmadan haberdar olup, hatta onun bir parçası olup, hayatlarının tehlikeye gireceğini bilerek dostlarını ve meslektaşlarını o gün Barselona'ya davet edecek kadar acımasız olması mümkün müdür, makul müdür? Kuşkusuz yalnızca bir Cizvit'in cani, habis aklı böylesine planlanmış bir cinayete itibar eder.

Francisco Ferrer bütün işlerini ayrıntılarıyla planlamıştı; oysa bu isyana yardım ederek elde edeceği tek şey yıkım ve felaket olurdu; her şeyini kaybederdi. Halkın öfkesinin adaletinden şüphe etmiyordu, ancak kendisinin bütün emekleri, umutları ve bizzat mizacı başka bir hedefe yönelmişti.

Katolik Kilisesi'nin ümitsiz gayretleri, yalanları, sahtekârlıkları ve iftiralarının hepsi nafile. Kilise, uyanan insan vicdanı tarafından geçmişteki en pis suçlarını bir kez daha işlemek suçundan mahkûm edildi.

Francisco Ferrer, çocuklara kan dondurucu bilgileri - örneğin, Tanrıdan nefret etmeyi- öğretmekle itham edildi. Korkular! Francisco Ferrer, Tanrı'nın varlığına inanmıyordu. Çocuklara var olmayan bir şeyden nefret etmeyi niçin öğretsin? Çocukları açık havaya çıkarıp günbatımı-

nın ihtişamını, yıldızlı gökyüzünün görkemini, dağların ve denizlerin büyüleyiciliğini göstermiş olması; büyüme, gelişme ve bütün hayatın birbiriyle ilişkililiği yasasını kendi basit, doğrudan üslûbuyla anlatmış olması daha muhtemel değil mi? Bunu yaptığı için Katolik Kilisesi'nin zehirli tohumlarının çocukların zihninde kök salmasını sonsuza kadar imkânsız kıldı.

Ferrer'in, çocukları zenginleri yok etmek üzere yetiştirdiği de söylendi. Yaşlı hizmetçilerin hortlak hikâyeleri. Onları yoksullara yardım edecek şekilde yetiştirmiş olması daha muhtemel değil midir? Onlara iyi değil, kötü bir şey olan yoksulluğun aşağılayıcı, değersizleştirici, berbat halini öğretti; hayatın sürekliliğini sağlayan ve karakteri geliştiren bütün yaratıcı faaliyetlerin değerini ve önemini öğretti. Asalaklığın mutlak faydasızlığını ve fenalığını adamakıllı ortaya koymak için en iyi ve etkili yol bu değil midir?

Son olarak, Ferrer anti-militarist fikirler aşılamak suretiyle orduyu zayıflatmakla itham edildi. Gerçekten mi? Tolstoy gibi o da savaşın meşrulaştırılmış cinayet olduğuna, nefret ve nobranlığı devam ettirdiğine, ulusların kalbini yiyip bitirdiğine ve onları gözü dönmüş birer deliye çevirdiğine inanırdı.

Ayrıca Ferrer'in modern eğitime dair fikirlerini de biliyoruz:

"Okurlarımın dikkatini şu düşünceye çekmek istiyorum: Eğitimin bütün değeri, çocuğun fiziksel, entelektüel ve ahlâki iradesine duyulan saygıya dayanır. Nasıl ki bilimde olgular olmadan kanıtlama mümkün değilse, çocuğun amacına yön veren ve kendisini yalnızca bu amacı desteklemekle sınırlayan her tür dogmatizmden arınmadan ger-

çek eğitim de mümkün değildir. Çocuğun amacını değiştirmekten daha kolay ve ona saygı duymaktan daha zor bir şey yoktur. Eğitim her zaman empoze edici, ihlal edici, kısıtlayıcı olmuştur; gerçek eğitmen, çocuğu (öğretmenin) kendi fikirlerinden, kendi özel heveslerinden en iyi şekilde koruyabilen; çocuğun enerjisini en iyi şekilde açığa çıkarabilen kişidir.

"Biz geleceğin eğitiminin bütünüyle kendiliğinden olacağına ikna olmuş durumdayız; kesinlikle şu anda bunu fark edemiyoruz, ama hayat fenomeninin daha iyi anlaşılmasına yönelik yöntemlerin gelişimi ve mükemmelliğe doğru yol açan bütün ilerlemeler, baskının üstesinden geldiğimizi gösteriyor; bütün bunlar, çocuğun bilim ışığında yetiştirilmesi konusunda haklı olduğumuzu ortaya koyuyor.

"Hiç durmadan gelişen, kesintisiz bir şekilde çevresini yok etme ve yenileme becerisine sahip; entelektüel bağımsızlığı en büyük gücü olan ve hiçbir şeye bağlı kalmayacak, hep en iyiyi kabullenmeye hazır, yeni fikirlerin zaferiyle mutlu olan, bir ömürde birden fazla hayat yaşamak arzusunda insanlar istediğimizi söylemekten çekinmeyelim. Toplum bu tür insanlardan korkar; bu yüzden toplumun o insanları ortaya çıkaracak bir eğitim isteyeceğini ümit edemeyiz.

"Büyük bir dikkatle çocukları inceleyen bilimcilerin çalışmalarını takip etmeli ve onların deneyimlerini, bireyin tamamen özgürleşmesi hedefi doğrultusunda oluşturmak istediğimiz eğitime uygulamak için gerekli araçları bulmaya çalışmalıyız. Peki ama bu amacımıza nasıl ulaşacağız? Mümkün olduğu kadar fazla özgürlük ruhuyla yönetilen,

geleceğin bütün eğitim sistemine hakim olacağını şimdiden gördüğümüz yeni okulların kurulması için kendimizi doğrudan işin içine atmaktan başka seçeneğimiz var mı?

"Şu an için bile mükemmel sonuçlar veren bir deneme yapıldı. Günümüz okulunda baskının örgütlenmesini sağlayan her şeyi; çocukların doğadan ve hayattan koparılmasına yol açan yapay ortamları; onlara hazır fikirleri empoze etmekte kullanılan entelektüel ve ahlâki disiplini; doğal eğilimi bozan ve yok eden her şeyi ortadan kaldırmalıyız. Kendimizi kandırma korkusu olmaksızın çocuğu çevreye uyumlu hale getirebiliriz; o çocuğun gönlünü çeler. Doğal ortamda çocuk, sevdiği şeylerle temas halinde olacak ve kitaplardan güç bela öğrendiklerinin yerine yeni hayat izlenimleri koyacaktır. Yalnızca bunu yapsak bile, çocuğun kurtuluşunu büyük ölçüde sağladık demektir.

"Bu koşullar altında bilimsel verileri özgürce uygulamalı ve en bereketli sonuçları almalıyız.

"Ümit ettiğimiz her şeyin gerçekleşmeyeceğini biliyorum; bilgi yetersizliği yüzünden sık sık zorlanıp istemediğimiz yöntemlere başvuracağız; ancak bütün çabalarımızda kesin olan bir şey olacak: Amacımıza bütünüyle erişemeyecek olsa bile, halihazırda var olan okulların yaptığından çok daha fazlasını ve çok daha iyisini yapmalıyız. Hiçbir şey bilmeyen çocuğun yapacağı özgür doğaçlamayı, yürürlükteki eğitim sistemine maruz kalmış bir çocuğun genel kültürüne ve entelektüel çarpıklığına tercih ederim."*

Ferrer gerçekten ayaklanmaları örgütlemiş, barikatlarda savaşmış, yüzlerce bomba fırlatmış olsaydı bile, Katolik Kilisesi için disipline ve baskıya muhalefeti nedeniyle olduğun-

---

*) *Mother Earth* (Toprak Ana, Aralık 1999.

dan daha tehlikeli olmazdı. Disiplin ve baskı, dünyadaki bütün kötülüklerin arkasındaki şey değil mi? Kölelik, boyun eğme, yoksulluk, her tür sefalet, her tür toplumsal adaletsizlik disiplin ve baskıdan kaynaklanıyor. Ferrer gerçekten de tehlikeli biriydi. İşte bu yüzden, 13 Ekim 1909'da Montjuich hapishanesinde ölmesi gerekiyordu. Ama kim onun boşuna öldüğünü söyleyebilir ki? Dünya çapında patlak veren öfkeye bakın: İtalya'da sokaklara Francisco Ferrer'in ismi veriliyor; Belçika'da onun adına dikilen bir anıtın açılışı yapılıyor; Fransa'da şehidin anısını yaşatmak amacıyla en ünlü isimler göreve çağırılıyor; İngiltere, Ferrer'in biyografisinin piyasaya çıktığı ilk ülke oldu; bütün ülkelerde Francisco Ferrer'in büyük eserini devam ettirmek için insanlar biraraya geliyorlar; her zaman ileri fikirleri geriden takip eden Amerika'da bile Francisco Ferrer Derneği kuruldu. Derneğin amacı, Ferrer'in hayatını anlatan bir kitap yayınlamak ve ülkenin dört bir yanında Modern Okullar kurmak. Bu devrimci uluslararası dalgayı göz önünde bulundurduğumuzda, Ferrer'in boşuna öldüğünü kim söyleyebilir ki?

Montjuich'teki ölüm –ne kadar muazzam, ne kadar dramatik, insanın ruhunu nasıl da allak bullak ediyor. Gururlu ve dimdik ayakta, gözünü aydınlığa çevirmiş Francisco Ferrer'in kendisine cesaret verecek yalancı rahiplere ihtiyacı yoktu; kendisini yüz üstü bıraktı diye bir hayaleti de azarlamadı. Cellatlarının bilinci ölmekte olan bir çağı temsil ederken, o destansı son anlarda Ferrer'i ayakta tutan bilinciyse canlı hakikati temsil ediyordu.

Ölmekte olan bir çağ ve canlı bir hakikat,
Canlı gömüyor ölüyü.

Б

agorakitaplığı • feminist sinema

Emma Goldman, ya da herkesin bildiği adıyla 'Kızıl' Emma: Evlilik insan doğasına aykırıdır, esas olarak kadınları baskı altında tutmaya yarar ve bir kurum olarak kadınların cinselliklerini özgürce yaşamalarını engeller...

Teizm insan zihnine bir hakaret, ateizm ise hayatın, güzelliğin ve insan bilincinin en güçlü biçimde ve ebediyen onanmasıdır. Vatanseverlik, dünyamızın her biri demir parmaklıklarla çevrili, küçük parçalara bölünmüş olduğunu ve bazı özel parçalarda doğma şansına sahip olanların, üstünlüklerini başka parçalarda yaşayanlara göstermek için onlara savaş açma ve onları öldürme hakları olduğunu öngörür. Anarşizm insanın ufkunu açıp onu özgürleştiren bir güçtür; insanlara kendi yeteneklerine güvenmeyi, herkesin eşit ve güvenlikte olacağı bir hayat uğruna mücadele etmeyi, tek birimiz bile tutsaksak hiçbirimizin özgür olamayacağını öğretir.

88200809

Emma Goldman

Anarşizm Neyi Savunur?

"Anarşizm, insan yapımı yasalarla kısıtlanmamış özgürlük üzerine kurulu bir yeni toplumsal düzen felsefesidir; bütün yönetim biçimlerinin şiddete dayandığını ve bu yüzden yanlış, zararlı ve gereksiz olduğunu savunan teoridir. ... Anarşizm, hayatın birliğini öğretir; yalnızca doğadaki değil, insandaki birliği de. ... Anarşizmin iktisadi düzenlemeleri, en az insan enerjisi harcayan ve en iyi üretim aracı olan gönüllü üretim ve bölüşüm birliklerinden oluşmalı ve bunlar, nihayetinde özgür komünizmi geliştirmelidir. ... Anarşizm, insan aklının dinin tahakkümünden; insan bedeninin mülkiyetin tahakkümünden; hükümetin engellemeleri ve baskısından özgürleşmesini amaçlar. ... Önemli bir düşünce mayası olarak günümüzde Anarşizm, insanlık uğraşının her safhasına nüfuz etmektedir. Bilim, sanat, edebiyat, drama, ekonomik iyileşme mücadelesi, esasında mevcut şeylerin düzensizliğine karşı her tür bireysel ve toplumsal muhalefet, Anarşizmin tinsel ışığıyla aydınlanmaktadır. ... Anarşizm, bireyin egemenliğinin felsefesidir. ... Anarşizm, toplumsal uyum teorisidir. ... Anarşizm, dünyayı yeniden inşa eden ve yeni bir Şafak getirecek olan yükselen, canlı, büyük hakikattir."

agora kitaplığı • 350
ISBN 978-605-103-146-0

siyaset-inceleme • 60
www.agorakitapligi.com